

ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ

Σεπτέμβρης - Οκτώβρης 2014 Νο106 Τιμή: 4€

ΑΠΟ ΤΑ ΚΑΤΩ

Εργατική Αντίσταση και Αριστερά στην Ευρώπη

Συντονισμός από τα κάτω
Αντιφασιστικό φθινόπωρο
Stop στις νέες ιμπεριαλιστικές επεμβάσεις

1944 η Απελευθέρωση

Η Σοσιαλδημοκρατία πριν το 1914

Οι επαναστατικές ιδέες του Λένιν

ΑΝΤΙΦΑΣΙΣΤΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

Γήπεδο Μπάσκετ, Ρούφ
Πειραιώς και Π. Ράλλη

Λεωφορεία: 049, 914, 838, 815, Β18, Γ18 - Τρόλλει: 21
ΗΣΑΠ: Πετράλωνα - Μετρό: Κεραμεικός

**11-12
ΟΚΤΩΒΡΗ
ΑΘΗΝΑ**

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ ΚΕΕΡΦΑ

ΣΑΒΒΑΤΟ 11 ΟΚΤΩΒΡΗ

ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΦΑΣΙΣΜΟΥ

ΚΥΡΙΑΚΗ 12 ΟΚΤΩΒΡΗ

ΚΕΕΡΦΑ

Κίνηση **ΕΝΩΜΕΝΟΙ ΕΝΑΝΤΙΑ**
στο **ΡΑΤΣΙΣΜΟ** και τη **ΦΑΣΙΣΤΙΚΗ ΑΠΕΙΛΗ**
www.antiracismfascism.org Τηλ. 6932 828964, 210 3232871

106 Τεύχος Σεπτέμβρης – Οκτώβρης 2014

2 Αντιφασιστικό φθινόπωρο

Πέτρος Κωνσταντίνου

5 Μέση Ανατολή Νέες ιμπεριαλιστικές επεμβάσεις

Δήμητρα Κυρίλλου

10 ΕΡΓΑΤΙΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ Για την κλιμάκωση και τον συντονισμό

Τάσος Αναστασιάδης

12 Εργατική αντίσταση και Αριστερά στην Ευρώπη

Μαρία Στύλλου

18 1944 Η Απελευθέρωση

Ιάσωνας Χανδρινός

22 Αθήνα, Οκτώβρης 1944: Η Απελευθέρωση και η Αριστερά

Λέανδρος Μπόλαρης

27 Η σοσιαλδημοκρατία πριν το 1914

Κώστας Βλασσόπουλος

31 Οι επαναστατικές ιδέες του Λένιν

Πάνος Γκαργκάνας

36 Βιβλιοκριτική

Η ελεύθερη Ελλάδα
Η εξουσία του ΕΑΜ
στα χρόνια της κατοχής

Γιάννης Σκαλιδάκης

Αριστερά και εξουσία
Ο «δημοκρατικός δρόμος»
προς τον σοσιαλισμό

Δημήτρης Μπελαντής

Ο Μαρξ της δημοκρατίας

Αλέξανδρος Χρύσης

40 Επισκόπηση

Ο Σοσιαλισμός από τα Κάτω είναι το δίμηνο περιοδικό του Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος

Ιδιοκτήτης: Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Υπεύθυνη σύνταξης: Μαρία Στύλλου

Σύνταξη: Θανάσης Καμπαγιάννης, Σωτήρης Κοντογιάννης, Νίκος Λούντος, Λέανδρος Μπόλαρης, Κώστας Σαρρής

Εξώφυλλο, σχεδιοποίηση: Παντελής Γαβριηλίδης, Υπεύθυνη διακίνησης: Ελεάννα Τσώλη, 210 5247140,

Κεντρική διάθεση: Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Φειδίου 14-16, Τηλ. 210 5247584,

Περιοδικό «Σοσιαλισμός από τα Κάτω», Τ.Θ. 8161-102 10, Αθήνα, ISSN: 2241-7176

Για επικοινωνία: socialismosapotakato@gmail.com www.socialismfrombelow.gr

Αντιφασιστικό φθινόπωρο

Αθήνα, 25 Σεπτέμβρη 2013.

“ Η πανελλαδική και διεθνής αντιφασιστική και αντιρατσιστική συνάντηση στην Αθήνα στο Ρούφ στις 11- 12 Οκτώβρη είναι μια ευκαιρία για όλους τους αγωνιστές και αγωνίστριες του κινήματος, που θα βρεθούν στις κινητοποιήσεις του «αντιφασιστικού Σεπτέμβρη» στον ένα χρόνο από τη δολοφονία του Παύλου Φύσσα, να οργανώσουν την συνέχεια της δράσης. ”

Πέτρος Κωνσταντίνου, Συντονιστής ΚΕΕΡΦΑ

Η μάχη ενάντια στους φασίστες έχει πάρει διεθνή διάσταση ιδιαίτερα μετά τις εκλογές. Η ανησυχία για την άνοδο της φασιστικής απειλής και των ρατσιστικών επιθέσεων απλώνεται παντού.

Στην Ευρώπη τα εκλογικά αποτελέσματα του Μάη ανάδειξαν την υπαρκτή απειλή του φασισμού με χαρακτηριστι-

κή την πρωτιά της Μαρί Λεπέν στη Γαλλία. Η άνοδος του ρατσιστικού ξενόφοβου UKIP με την πρωτιά στη Μ.Βρετανία ήταν μια δεύτερη μεγάλη προειδοποίηση ότι στη περίοδο της κρίσης η δυσσάρεσκα μπορεί να στραφεί προς την ακροδεξιά.

Στην ίδια την Γαλλία οι αντιφασιστι-

κές οργανώσεις καλούν σε διαδήλωση κατά του συνεδρίου του Εθνικού Μετώπου της Μαρί Λεπέν στη Λυών τον Νοέμβρη.

Το κίνημα «Ενωθείτε Ενάντια στο Φασισμό» της Βρετανίας στην Συνδιάσκεψη του τον Ιούνιο αποφάσισε να προτείνει διεθνή μέρα κινητοποίησης κατά του ρατσισμού και του φασισμού στις 21 Μάρτη 2015.

Στις ΗΠΑ με την εξέγερση στο Φέργκουςον ήρθε η δραματική υπενθύμιση πόσο βαθιά δεμένος είναι ο ρατσισμός με τον καπιταλισμό. Την ώρα που ο πρώτος μαύρος πρόεδρος των ΗΠΑ Μπαράκ Ομπάμα προχωρά σε κηρύγματα κατά του ισλαμικού κινδύνου στο Ιράκ και εξαπολύει νέους αεροπορικούς βομβαρδισμούς για το καλό τάχα της προστασίας των μειονοτήτων, η αστυνομία δολοφονεί μαύρους νέους και η εθνοφρουρά με τανκς απαγορεύει την κυκλοφορία στους δρόμους θυμίζοντας τις πρακτικές των κατοχικών δυνάμεων του Ισραήλ. Η ισλαμοφοβία είναι στην ημερήσια διάταξη στις ευρωπαϊκές πόλεις με ανανέωση των όπλων του ρατσισμού στη φαρέτρα των κυβερνήσεων εξαπολύοντας κνηνηρό κατά των μουσουλμάνων ως «πρακτόρων των ισλαμι-

στών του ISIS», του ρεύματος που εξέθρεψε η ιμπεριαλιστική επέμβαση στο Ιράκ και τη Μ.Ανατολή.

Το κάλεσμα για μια διεθνή αντιφασιστική συνάντηση στην Αθήνα στις 12 Οκτώβρη, στην επέτειο των 70 χρόνων από την απελευθέρωση της πόλης από τη ναζιστική κατοχή βρίσκει ήδη ανταπόκριση από τα αντιφασιστικά και αντιρατσιστικά κινήματα που ετοιμάζονται να στείλουν αντιπρόσωπους.

Είναι αναγκαίο να απλώσουμε το δίπτυχο των αντιφασιστών και αντιρατσιστών της ΚΕΕΡΦΑ σε κάθε πόλη, γειτονιά, εργασιακό χώρο, σχολή και σχολείο. Στις 11 Οκτώβρη στην Πανελλαδική συνέλευση χρειάζεται να υπάρχουν εκπρόσωποι από κάθε πρωτοβάθμιο σωματείο και ομοσπονδία, κάθε φοιτητικό σύλλογο και σχολείο κάθε κοινότητα μεταναστών, Ρομά, την LGTBG κοινότητα, δημοτικές και περιφερειακές κινήσεις, ανθρώπους των Γραμμών και των Τεχνών.

Σε συνθήκες κρίσης της συγκυβέρνησης, μπορούμε να μετατρέψουμε το αντιφασιστικό κίνημα σε ένα δυνατό προπύργιο του αγώνα για να διώξουμε τη συγκυβέρνηση και να ανοίξουμε το δρόμο για λύσεις προς όφελος όλων των εργατών.

Στη φυλακή οι νεοναζί

Η ολοκλήρωση της προανάκρισης από τις εφέτες ανακριτρίες Κλάπα και Δημητροπούλου για τα εγκλήματα των νεοναζί της Χρυσής Αυγής ανοίγει την προοπτική να οριστεί η δίκη των ηγετικών στελεχών της συμμορίας που βρίσκονται είτε εντός είτε εκτός Κορυδαλλού.

Η καταδίκη αυτών των εγκληματιών θα αποτελέσει κομβικό σημείο για να ξεκινήσει η διάλυση των παραστρατιωτικών δομών των ταγμάτων εφόδου που έχτισε η Χρυσή Αυγή με πλάτες επιχειρηματιών που την χρηματοδότησαν πλουσιοπάροχα, της παρείχαν εξοπλισμό και Γραφεία ορμητήρια, με πλάτες τους Μπαλτάκους της ΝΔ. Αυτοί τους εξασφάλιζαν την αστυνομική κάλυψη στις επιθέσεις και τα πογκρόμ κατά των μεταναστών.

Η ασυλία των νεοναζί και η αστυνομική κάλυψη ήταν αυτή που τους έδωσε τη δυνατότητα να εξορμούν στις γειτονιές για να σπείρουν το τρόμο.

Στη δίκη, τόσο τα εγκλήματα όσο και οι δεσμοί με το κράτος, την κυβέρνηση και την ΝΔ μπορούν να βγούν στην επι-

φάνεια αναδεικνύοντας τις ευθύνες τόσο των εγκληματιών της συμμορίας όσο και των ηθικών αυτουργών τους που βρίσκονταν ψηλά, στα Υπουργεία και την ΕΛΑΣ.

Δεν αναθέτουμε την διάλυση των φασιστικών συμμοριών στον κρατικό μηχανισμό και τα δικαστήρια. Αυτό όμως, δεν μπορεί να σημαίνει υποτίμηση της σημασίας να καταδικαστούν και να πάνε φυλακή, να πάνε ισόβια οι δολοφόνοι του Παύλου Φύσσα, του Σαχζάτ Λουκμάν, οι οργανωτές των εκατοντάδων επιθέσεων με θύματα που αν δεν έχασαν την ζωή τους τραυματίστηκαν βαριά με μαχαίρια, σιλήτα, σιδηροροθιές.

Η τακτική της ΝΔ οδηγεί στην άνοδο των φασιστών καθώς η επιθετική πολιτική της για να επιβάλει τα Μνημόνια σημαίνει σκληρό μέτωπο κατά της αριστεράς και του κινήματος, με ρατσιστική πολιτική και προπαγάνδα που στρώνουν το δρόμο για την άνοδο της ακροδεξιάς την ώρα που η συγκυβέρνηση βουλιάζει.

Μεγάλη μερίδα βουλευτών και στελεχών του κόμματος της ΝΔ είναι ανοικτή στις επιλογές Μπαλτάκου, της μετατροπής της σε ένα πόλο επανένωσης της δεξιάς πολυκατοικίας με τη συμμετοχή της Χρυσής Αυγής επιδιώκοντας να κλείσει ο δρόμος στην στροφή του κόσμου αριστερά και η διεκδίκηση της κυβέρνησης από τον ΣΥΡΙΖΑ. Οι 38 βουλευτές της ΝΔ που μπλόκαραν τη ψήφιση του λεγόμενου «αντιρατσιστικού νομοσχεδίου» είναι το πιο πρόσφατο δείγμα. Από κοντά και η αντιδραστική κουστωδία των δεσποτάδων της Εκκλησίας, ακόμη και

ομάδα πανεπιστημιακών που οι ρατσιστικές τους παρεμβάσεις φτάνουν μέχρι να ζητάνε «μαζικές απελάσεις των μεταναστών.»

Οι ίδιες παρεμβάσεις στην διαδικασία δίωξης για τα εγκλήματα της Χρυσής Αυγής φτάνουν μέχρι τις αποφυλάξεις της Σκορδέλη και του Ματθαίου-Πουλίου αναδεικνύοντας ότι η ίδια η ΝΔ είναι διατεθειμένη να παζαρεύει ωμά και κυνικά για τα κουκιά που χρειάζεται ώστε να φτάσει τα 180 για την εκλογή προέδρου της Δημοκρατίας από την τωρινή Βουλή.

Θέλουμε να επιβάλουμε ότι δεν θα ξεφύγουν: δικαιοσύνη για την οικογένεια του Παύλου Φύσσα και όλα τα θύματα των ρατσιστικών και φασιστικών επιθέσεων σημαίνει να πάει φυλακή ισόβια η συμμορία και όχι να πέσει στα μαλακά όπως έγινε με τα αφεντικά των φραουλοχώραφων της Μανωλάδας που πυροβόλησαν τους εργάτες Γης για να μην τους πληρώσουν τα μεροκάματα τους.

Το αντιφασιστικό κίνημα δεν μπορεί να επιτρέψει στους νεοναζί να παραλαύνουν στους δρόμους και έξω από τα δικαστήρια να παριστάνουν τα θύματα σκευωρίας. Αν τους αφήσουμε να το κάνουν αυτό θα είναι το μεγαλύτερο εισιτήριο για μια νέα εκλογική άνοδο των φασιστών στις επερχόμενες εκλογές.

Έχει τεράστια σημασία η επιτυχία των μαζικών κινητοποιήσεων μέχρι τη δίκη, με αρχή τις διαδηλώσεις έξω από τα δημοτικά συμβούλια κατά της παρουσίας των νεοναζί.

Η 18η Σεπτέμβρη με παναττικό συλλαλητήριο στο Κερατσίνι και σε κάθε πόλη σε όλη την Ελλάδα αλλά και σε ευρωπαϊκές πρωτεύουσες έξω από τις ελληνικές πρεσβείες πρέπει να σημαίνει μια τεράστια επίδειξη δύναμης του αντιφασιστικού κινήματος, μια αφετηρία για να κερδίσουμε τη μάχη που θα ακολουθήσει με τη δίκη των νεοναζί.

Είναι πολύ θετικό ότι η οικογένεια και οι φίλοι του μουσικού Παύλου Φύσσα ως κίνηση «ΔΕΝ ΞΕΧΝΑΜΕ» βρίσκονται στη πρώτη γραμμή των εκδηλώσεων στον ένα χρόνο από τη δολοφονία του. Στις 18 Σεπτέμβρη μας καλούν να βρεθούμε μαζί τους με το δικό τους συμβολικό τρόπο, «με ένα μπαλόνι στο χέρι», στο τόπο δολοφονίας του Παύλου για τα εγκαίνια του μνημείου. Θυμίζει τις εκδηλώσεις στην επέτειο της δολοφονίας του Κάρλο Τζουλιάνι στη Γένοβα όταν οι φίλοι και η μητέρα βρέθηκαν στο τόπο δολοφονίας μετονομάζοντας την Πλατεία Αλιμόντα και χειροροζοτώ-

Ορκωμοσία
Περιφερειακού
Συμβουλίου Αττικής.

ντας για πάνω από μισή ώρα, μπαίνοντας μετά μπροστά σε ένα πολύχρωμο ποτάμι διαδηλωτών που βάδισε στους δρόμους της Γένοβα.

Στις 19 Σεπτέμβρη καλούν μεγάλη συνανυλία στο Σύνταγμα μετατρέποντας τη διαμαρτυρία σε διήμερη δράση. Εδώ και ένα χρόνο η κίνηση ΔΕΝ ΞΕΧΝΑΜΕ κάθε 18 του μήνα προχωρούσε σε δράσεις αλληλεγγύης στη μνήμη του Παύλου Φύσσα.

Νίκη στους εργάτες γης της Ν.Μανωλάδας

Η πάλη ενάντια στην φασιστική απειλή θα χρειαστεί να πάει χέρι-χέρι με τους αγώνες ενάντια στην κλιμάκωση των ρατσιστικών πολιτικών της κυβέρνησης και τις επιθέσεις των αφεντικών που βρήκαν σύμμαχο στα Δικαστήρια της Πάτρας στην πιο βάρβαρη επίθεση εργοδοτικής τρομοκρατίας, τον πυροβολισμό των εργατών γης της Ν.Μανωλάδας.

Η αθωωτική απόφαση στις 30 Ιούλη έχει ξεσηκώσει θύελλα διαμαρτυριών αναγκάζοντας την εισαγγελέα του Αρείου Πάγου Ε.Κουτζαμάνη να ζητήσει επανεξέταση της υπόθεσης των αθωωτικών αποφάσεων.

Η καμπάνια για δικαιοσύνη στους εργάτες Γης της Ν.Μανωλάδας κράτησε συστηματικά πάνω από ένα χρόνο ενώ έξω από τα δικαστήρια στη Πάτρα με πρωτοβουλία της ΚΕΕΡΦΑ και της Ένωσης Μεταναστών Εργατών οργάνωθηκε ένα κύμα συμπαράστασης ελπιδοφόρο για την πόλη της Πάτρας. Πάνω από είκοσι σωματεία μπήκαν μπροστά

στην κινητοποίηση. Στηρίχτηκε από ένα φάσμα δυνάμεων της αριστεράς από την ΑΝΤΑΡΣΥΑ και το ΣΥΡΙΖΑ μέχρι το ΕΕΚ και τους αναρχικούς. Την διαφορά την έκανε η μαζική παρουσία των εργατών γης από τη Ν.Μανωλάδα με συστηματική κινητοποίηση με πούλμαν στις μέρες της δίκης.

Πρώτα από όλα η καμπάνια ανέδειξε την ανάγκη για συστηματική πάλη ενάντια στο ρατσισμό που έχει διαποτίσει την ίδια την κρατική δομή και τους θεσμούς. Η εισαγγελία της Αμαλιάδας αρνήθηκε να δώσει έγγραφα στους 119 εργάτες της Βαγγελάτος ΑΕ γιατί δεν είχαν τραυματιστεί και οι ίδιοι! Έπειτα, το ίδιο το δικαστήριο ανέχτηκε ακόμη και τραμπουκισμούς των μπράβων στην αίθουσα πριν βγάλει την απόφαση αίσχος.

Η κινητοποίηση ανέδειξε την ανάγκη να ξαναβάλουν τα συνδικάτα μπροστά το αίτημα για νομιμοποίηση όλων των μεταναστών και ένταξης τους στα συνδικάτα. Υπάρχει πια σε όλη τη περιοχή ένα δυναμικό κόσμου αποφασισμένο να μην επιτρέψει στην εργοδοσία να πάρει εκδίκηση για την πετυχημένη κινητοποίηση των ιδίων των εργατών Γής που έσπασαν για πρώτη φορά το κλίμα τρομοκρατίας στη περιοχή της Ν.Μανωλάδας.

Την ίδια ώρα ο κόσμος της βάσης των κομμάτων της αριστεράς έστειλε τα δικά του μηνύματα στις ηγεσίες που δεν φρόντισαν ένα χρόνο τώρα να μπουν έγκαιρα σε αυτή τη μεγάλη μάχη. Είναι το μήνυμα ότι χρειάζεται πια να διεκδικήσουν τη νομιμοποίηση των μεταναστών και όχι να αρκούνται σε συμβολι-

κές καταγγελίες και υποσχέσεις. Οι βουλευτές της περιοχής Ηλείας και Αχαΐας έκαναν την επιλογή να στηρίξουν τη καμπάνια. Ωστόσο ήταν φανερό ότι δεν είχαν στην πολιτική τους το αίτημα της νομιμοποίησης των μεταναστών. Άραγε πώς θα αλλάξουν οι συνθήκες στα χωράφια αν οι μετανάστες δεν έχουν χαρτιά και εκβιάζονται από το κάθε αφεντικό; Οι μετανάστες πάλεψαν, απήργησαν, διαδήλωσαν για το αίτημα αυτό.

Ο κόσμος υιοθέτησε μαζικά το αίτημα «νίκη στους εργάτες της Μανωλάδας, χαρτιά στους μετανάστες όλης της Ελλάδας».

Ετούτη η καμπάνια θα συνεχιστεί και έχει μάλιστα διεθνή ανταπόκριση. Η Via Campesina και η Confederation Paysanne ετοιμάζονται να έρθουν στην Ελλάδα για να συζητήσουν μέτρα στήριξης των μεταναστών εργατών γης.

Μέσα στα συνδικάτα στη πάλη ενάντια στα Μνημόνια θα χρειαστεί να ανοίξουμε την αλληλεγγύη στους εργάτες γης και να στηρίξουμε το αίτημα της νομιμοποίησης των μεταναστών. Μαζί με αυτά θα χρειαστεί να απαιτήσουμε να μπει τέλος στις ρατσιστικές επιχειρήσεις σκούπα. Να κλείσουν τα στρατόπεδα συγκέντρωσης, να φύγει η FRONTEX και να ανοίξουν τα σύνορα για τους πρόσφυγες των πολέμων και των καταστροφών. Είναι κεντρικό ζήτημα στους εργασιακούς χώρους να αποκρούσουμε το χαρτί του ρατσισμού που παίζει η κυβέρνηση για να φορτώσει τις δικές της ευθύνες για την ανεργία, τις περικοπές και τη φτώχεια που σπέρνουν τα μέτρα της. ■

Μέση Ανατολή Νέες ιμπεριαλιστικές επεμβάσεις

Καθώς γράφονται αυτές οι γραμμές, αμερικανικά μαχητικά και μη επανδρωμένα σκάφη βομβαρδίζουν διαρκώς τις περιοχές του Βορείου Ιράκ στα σύνορα με τη Συρία, στις περιοχές του ISIS, του Ισλαμικού Κράτους (του Ιράκ και του Λεβάντε/Συρίας),¹ ενώ ο τακτικός στρατός του Ιράκ προσπαθεί να ανασυνταχθεί στο χερσαίο μέτωπο και να αναχαιτίσει τις δυνάμεις του ISIS, σε συνεργασία με τις δυνάμεις των Κούρδων.

Ο αποκεφαλισμός του Αμερικανού δημοσιογράφου Τζέιμς Φόλεϊ έκανε τον γύρο του κόσμου εν μέσω κραυγών πανικού και τρόμου. «Επιστροφή στη βαρβαρότητα», «Χάος», «σκοταδισμός, θάνατος, ισλαμικός νόμος θα εφαρμοστεί αν επικρατήσουν οι φονταμενταλιστές του ISIS». Τι υποκρισία! Όταν το 2003 οι ΗΠΑ και οι πρόθυμοι σύμμαχοί τους εισέβαλαν στο Ιράκ για να τιμωρήσουν το δήθεν τρομοκρατικό καθεστώς του Σαντάμ Χουσεΐν, τα ίδια πάνω κάτω επιχειρήματα είχαν επιστρατευτεί, μαζί με την προοπτική για τον «νέο αμερικανικό αιώνα», τον αιώνα της οικονομικής και γεωπολιτικής ηγεμονίας των ΗΠΑ. Τι απέγιναν όλα αυτά;

ΗΠΑ και Ισραήλ προσπαθούν να επιβάλλουν ξανά τον έλεγχό τους στη Μέση Ανατολή.

Η Δήμητρα Κυρίλλου εξηγεί την πραγματικότητα πίσω από τα ισλαμοφοβικά κλισέ.

Σήμερα το Ιράκ βρίσκεται μέσα σε μια τεράστια και πολυδιάστατη θρησκευτική και φυλετική διαμάχη, που απειλεί χιλιάδες ζωές αθώων και την ίδια την εδαφική υπόστασή του. Η δυτική επέμβαση απλά θα ενισχύσει την προοπτική να τριχοτομηθεί ανάλογα με τα συμφέροντα των κυρίαρχων κατεστημένων ολιγαρχών σε ένα νότιο – Σιίτικο φιλοϊρακινό, ένα βόρειο – Κουρδικό κι ένα δυτικό – Σουννίτικο/Ισλαμικό Κράτος, πάνω στα κόκκαλα αυτών των αθώων. Η συμφωνία Σάις-Πικό, τα σύνορα που χάραξαν με ευθείες γραμμές στο χάρτη οι Αγγλογάλλοι μετά τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο για να διαμελίσουν την παραπαίουσα Οθωμανική αυτοκρατορία καταρρέει, όμως προς ποιά κατεύθυνση;

Πολλοί αναλυτές αντιμετωπίζουν την κατάληψη των εδαφών από το ISIS σαν «ανεξιχνίαστο μυστήριο», άλλοι προσα-

νατολίζονται σε συνωμοσιολογικές αντιλήψεις για στημένα παιχνίδια, όπου τα πάντα είναι φτιαχτά και προδιαγεγραμμένα από μυστικές υπηρεσίες και κατασκόπους. Όμως η ιστορία έχει αποδείξει ότι δεν κινείται με αυτό τον τρόπο. Η κατάσταση στο Ιράκ είναι πράγματι τραγική, όμως είναι αποτέλεσμα πολιτικών και στρατιωτικών μαχών όλων των προηγούμενων χρόνων. Αυτές οι μάχες συνεχίζονται, γι αυτό είναι ανάγκη κατ'αρχήν να ξεκαθαρίσει κανείς πώς φτάσαμε ως εδώ, ποιός είναι ο συσχετισμός δυνάμεων και τι χρειάζεται να κάνει η αριστερά.

Το πρώτο πράγμα που χρειάζεται να να είναι καθαρό είναι ότι οι βομβαρδισμοί των ΗΠΑ δεν γίνονται για κανένα ανθρωπιστικό λόγο και δεν πρόκειται να λύσουν κανένα πρόβλημα. Τα δάκρυα της Δύσης για τους Γιεζίντι, τη Ζωροαστρική μειονότητα που καταδιώ-

Αντιπολεμική διαδήλωση κατά τη διάρκεια των βομβαρδισμών στη Γάζα.

και το Ισλαμικό Κράτος, είναι κροκοδείλια. Οι δε εικόνες στα δυτικά ΜΜΕ με τις Κούρδισσες των Πεσμεργκά, του στρατού των Κουρδοϊρακινών που δήθεν είναι χειραφετημένες και πολεμούν τους σκοταδιστές Ισλαμιστές κρύβουν μια ολότελα επιλεκτική μνήμη. Όταν το καθεστώς του Σαντάμ Χουσεϊν ήταν σύμμαχο της Δύσης, μπορούσε άνετα να σφάζει όλα αυτά τα κομμάτια κατά χιλιάδες. Κανείς δεν μιλούσε τότε για την ανάγκη «ανθρωπιστικής επέμβασης». Ο αμερικανικός ιμπεριαλισμός και οι σύμμαχοί του έχουν τεράστια ευθύνη για όλες τις εξελίξεις που δημιούργησαν το Ισλαμικό κράτος.

Η καταστροφή του Ιράκ

Όταν το 2003 τα αμερικανικά στρατεύματα έμπαιναν θριαμβευτικά στη Βαγδάτη πίστευαν ότι θα έλεγχαν εύκολα την κατάσταση στη μετά Σαντάμ εποχή. Το σχέδιο τους ήταν να περάσουν τον διοικητικό έλεγχο σε πρώην εξόριστους πολιτικούς της αρεσκείας τους και να επιβάλουν στην ιρακινή οικονομία ένα νεοφιλελεύθερο μοντέλο ιδιωτικοποιήσεων και θεραπειάς-σοκ, μοιράζοντας τα «φιλέτα» στους φίλους τους.

Το οικονομικό σκέλος προχώρησε κι

αυτό σήμαινε κέρδη για τους επενδυτές που συνέργευσαν και αποκατάσταση της παραγωγής αργού πετρελαίου (κυριότερη πηγή πλούτου για το Ιράκ). Ταυτόχρονα όμως έφερε εξαθλίωση στο μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού, απώλεια θέσεων εργασίας, κατάρρευση των υποδομών και του κοινωνικού κράτους που είχε στήσει στο παρελθόν το καθεστώς του Μπάαθ.

Το πολιτικό σχέδιο των ΗΠΑ σκόνταψε από την αρχή. Διαδηλώσεις και διαμαρτυρίες ξέσπασαν από πολύ νωρίς. Οργανώθηκαν και από Σουνίτες (μειοψηφία στο Ιράκ την οποία είχε ενοήσει το Μπααθ) και από Σίιτες. Η Φαλούτζα και η Βαγδάτη ήταν επίκεντρα των εξεγέρσεων, ενώ ριζοσπαστικά κομμάτια Σιιτών συσπειρώθηκαν κάτω από την ηγεσία του μη σχεταριστή κληρικού Μοκτάντα Αλ Σαντρ και του στρατού του που πάλευε την κατοχή.

Τα δυτικά στρατεύματα απάντησαν στην εξέγερση με αιματηρή καταστολή, συλλήψεις και βασανιστήρια στις διαβόητες φυλακές Αμπου Γκράιμπ. Παράλληλα όμως κατανόησαν ότι χρειαζόταν αλλαγή τακτικής στη διοίκηση της χώρας, έτσι στράφηκαν στη δοκιμασμένη συνταγή του «διαίρει και βασίλευε».

Μέχρι τότε στο Ιράκ η σχεταριστική διαπάλη αιρέσεων και φυλών δεν είχε σοβαρό υπόβαθρο, αντίθετα, μέσα στην ίδια φυλή/εθνότητα συνήθως συνυπήρχαν Σίιτες και Σουνίτες και οι μεικτοί γάμοι ήταν πολύ συνηθισμένο φαινόμενο.

Στις εκλογές που αναγκάστηκαν να παραχωρήσουν το 2005, οι ΗΠΑ προιμοδότησαν ανοιχτά τους Σίιτες και τον θρησκευτικό ηγέτη τους Αγιατολλά Αλί Σιστάνι – εμφανώς σαν αντίβαρο στον αντικατοχικό Σαντρ – καθώς και τα Κουρδικά κόμματα που ιστορικά καταπιέζονταν επί Μπααθ και έσπευσαν να συνεργαστούν με το κατοχικό καθεστώς. Εφάρμοσαν ένα μοντέλο «συνκοινωνικής (!) δημοκρατίας», δηλαδή εκπροσώπησης των διάφορων εθνικών και θρησκευτικών ομάδων στην κυβέρνηση και στην δημόσια διοίκηση σε ποσοστά υποτίθεται ανάλογα με το δημογραφικό τους βάρος. Στην πραγματικότητα «μοίρασαν» υπουργεία και κομμάτια της διαχείρισης σε θρησκευτικούς και φυλετικούς ηγέτες που τα μετέτρεψαν σε φέουδα και, προκειμένου να διατηρήσει τα προνόμιά της, η κάθε ομάδα στράφηκε στον σχεταρισμό απέναντι στις υπόλοιπες.

Το Σιιτικό κατεστημένο ήταν ο μεγάλος ευνοημένος αυτού του γύρου που σχημάτισε κυβέρνηση με πρωθυπουργό τον Αλ Μάλικι, ηγέτη του παραδοσιακού Σιιτικού κόμματος Ντάουα. Ήταν ήττα όχι μόνο για τους Σουννίτες που απομονώθηκαν πλήρως από την πολιτική ζωή, αλλά και για τα ριζοσπαστικά Σιιτικά κομμάτια. Στους Κούρδους παραχωρήθηκε σχετική αυτονομία στο βόρειο τμήμα του Ιράκ, το Ιρακίνο Κουρδιστάν που γνώρισε για μεγάλο διάστημα οικονομική ανάπτυξη με τοπικό ηγέτη τον φιλοαμερικανό Μπαρζανί και με άφθονο χρήμα που επενδύθηκε από την Τουρκία.

Ένα βασικό στοιχείο που χρειάζεται να έχει κανείς υπόψη είναι ότι οι θρησκευτικοί και εθνοτικοί διαχωρισμοί δεν είναι ομοιόμορφοι, ούτε μονολιθικοί. Τέμνονται οριζόντια από τις τάξεις διαιρέσεις. Η αλματώδης ανάπτυξη που γνώρισε το Ιράκ στην μετακατοχική περίοδο ευνόησε την αστική τάξη και τους επενδυτές από Κίνα, Κορέα, Ρωσία, ακόμα κι από το Ιράν, εκτοξεύοντάς το στη δεύτερη πετρελαιοπαραγωγό χώρα στον κόσμο, ενώ για τον απλό κόσμο ο άγριος νεοφιλελευθερισμός σήμαινε φτώχεια και διάλυση. Σήμερα η ανεργία φτάνει το 40%, και ένα 30% υποαπασχολείται. Οι 15 πλουσιότερες οικογένειες του Ιράκ κατέχουν περιουσία αξίας πάνω από 10 δις δολάρια, όμως ένας στους τέσσερις Ιρακινούς ζει κάτω από το όριο φτώχειας.²

Οι ρίζες του Ισλαμικού Κράτους βρίσκονται στη φτώχεια, την καταστολή και τον αποκλεισμό που γνώρισαν οι Σουννίτες από το καθεστώς του Αλ Μάλικι. Σημειωτέον ότι η αρχική ιδέα των κατακτητών ήταν να μοιράσουν ένα κομμάτι της πύλας και στους Σουννίτες φίλους τους, ώστε να αστυνομεύουν εσωτερικά τις περιοχές κάτω από τον έλεγχό τους. Σύντομα όμως ο Αλ Μάλικι «σήκωσε» κεφάλι στις ΗΠΑ, απαίτησε και πέτυχε την απομάκρυνση των Αμερικανικών στρατευμάτων (αφού πρώτα κατέσφαξε μαζί τους κάθε εξέγερση), καλλιέργησε τις ήδη στενές σχέσεις του με το Ιράν και επιδόθηκε σε μια ανεξέλεγκτη σεχταριστική πολιτική ενάντια σε όλους τους αντιπάλους του. Η οργάνωση του Μπαγκντάντι, ηγέτη του Ισλαμικού Κράτους, είναι ένα μικρό θραύσμα της Αλ Κάιντα που ανασυγκροτήθηκε λόγω του τεράστιου πολιτικού κενού στον Σουννιτικό χώρο, του σεχταρισμού της εξαθλίωσης και της καταστολής που διαρκώς κλιμακώνονταν.

Τον Δεκέμβριο του 2012 ο απόηχος

των Αραβικών επαναστάσεων καρποφόρησε και στο Ιράκ, βγάζοντας χιλιάδες διαδηλωτές στους δρόμους της Φαλούτζα και του Ραμάντι, κυρίως Σουννίτες. Ο ηγέτης των ριζοσπαστών Σιιτών Μοκτάντα αλ Σαντρ βγήκε και κάλεσε τους ομόθρησκούς του σε συμπλαράσταση. Εδώ όμως μέτρηση η έλλειψη μιας ενιαίας μη σεχταριστικής πολιτικής γραμμής κοινωνικών αιτημάτων που θα ένωνε Σιίτες και Σουννίτες ενάντια στην κυβέρνηση Μάλικι. Η γραμμή στους Σουννίτες ήταν για θρησκευτική ενότητα γύρω από τα αποκλειστικά δικά τους αιτήματα. Ο σεχταρισμός επικράτησε με τελικό νικητή τον Μάλικι που έπνιξε την «Ιρακινή Άνοιξη» στην καταστολή. Για τους Ισλαμιστές ήταν ένα ακόμη βήμα προς το δικό τους στόχο.

Η υποχώρηση της επανάστασης στη Συρία

Αν το Ιράκ ήταν το βασικό τους θερμοκήπιο, οι εξελίξεις στη Συρία ήταν ο δεύτερος εξίσου σημαντικός παράγοντας που έθρεψε το ISIS. Η Συριακή επανάσταση ξέσπασε τον Μάρτιο του 2011 παίρνοντας τη σκυτάλη από την Τυνησία και την Αίγυπτο και ξεδιπλώθηκε πολύ γρήγορα, συσπειρώνοντας κομμάτια από όλες τις θρησκευτικές και εθνοτικές ομάδες που συνθέτουν το μωσαϊκό της Συριακής κοινωνίας.³

Οι φτωχοί Σουννίτες της υπαίθρου έπαιξαν κρίσιμο ρόλο στη μαζικοποίηση και το άπλωμα του αγώνα σε όλη τη χώρα με αποτέλεσμα τη διάρρηξη της σαθρής κοινωνικής συμμαχίας που είχε στήσει η δυναστεία Άσαντ και η κρατική γραφειοκρατία γύρω της για να ελέγχει την κατάσταση. Οι Τοπικές Συντονιστικές Επιτροπές που δημιουργήθηκαν στις φτωχογειτονιές ήταν ανοιχτές διαδικασίες που συσπειρώναν κόσμο ανεξάρτητα από θρησκεία και οργάνωναν τον αγώνα. Το καθεστώς εφάρμοσε τη δοκιμασμένη συνταγή «διαίρει και βασίλευε», επισείοντας τον κίνδυνο ρεβανσισμού και επερχόμενου χάους σε περίπτωση που η Σουννιτική πλειοψηφία πάρει τον πολιτικό έλεγχο. Επιστράτευσε επίσης την αίγλη που είχε στη διεθνή αριστερά σαν καθεστώς «εχθρικό προς τις ΗΠΑ». Εφάρμοσε όμως τον σεχταρισμό και μέσα στους Σουννίτες. Όχι τυχαία το καλοκαίρι του 2011 παραχώρησε αμνηστία στους φυλακισμένους «σκληρούς» ξιχαντιστές.

Καθώς η επανάσταση επέμενε, ο Άσαντ κατέφυγε στη στρατιωτική αντιπαράθεση κατεβάζοντας τα τακς στους

δρόμους. Σαν απάντηση, συγκροτήθηκε ο Ελεύθερος Συριακός Στρατός που συσπείρωνε κάθε είδους ομάδες κρούσης και στρατολογούσε πολίτες αλλά και στρατιώτες που αυτομολούσαν από τον τακτικό στρατό. Οι εχθροί του Άσαντ με πρωτοστατούντες τη Σαουδική Αραβία και το Κατάρ αλλά και τις ΗΠΑ και την Τουρκία χρηματοδοτούσαν και εξοπλίζουν αδρά τις ομάδες της Συριακής αντιπολίτευσης, χωρίς δυνατότητα ουσιαστικού ελέγχου σε αυτές. Ο Τζον Μακ Καϊν έχει φωτογραφηθεί με τον ηγέτη του ISIS, Μπαγκντάντι, σε παλαιότερη συνάντησή του με εκπροσώπους της Συριακής αντιπολίτευσης.

Μέσα σε αυτή τη διαδικασία, οι Ισλαμιστές κατάφεραν να ανασυγκροτήσουν την παραπαίουσα (το 2011) Αλ Κάιντα και μάλιστα με δύο σκέλη: την πιο μετριοπαθή (με ό,τι μπορεί να σημαίνει η λέξη σε έναν τέτοιο χώρο) Τζαμπχάτ Αλ Νούσρα και το ISIS, που κέρδισε την μεταξύ τους αντιπαράθεση. Αυτή η επικράτηση δεν ήταν αθώα. Την προμοδότησε το ίδιο καθεστώς Άσαντ δείχνοντας ανοχή στα πρώτα βήματα του ISIS όταν δημιουργούσε μια βάση γύρω από τη Ράκκα. Το ISIS λειτούργησε ανταγωνιστικά και κατασταλτικά προς το μαζικό κίνημα και τις επιτροπές βάσης. Με ομάδες κρούσης εξόντωσε όλους τους πολιτικούς του αντιπάλους. Δεν ήθελε τον κόσμο να οργανώνεται από τα κάτω και να αντενεργεί, αλλά υπό την προστασία και το συμπαγές του όραμα: την οικοδόμηση ενός Ισλαμικού κράτους σε αντιπαράθεση με το ιμπεριαλιστικό σύμπαν, προφανώς με τις πιο καθυστερημένες και οπισθοδρομικές απόψεις.

Σε μια συγκυρία που ο κόσμος της Μέσης Ανατολής χτυπιέται από τη φτώχεια, τη διαφθορά και την καταστολή των κυβερνήσεων που στηρίζει ο ιμπεριαλισμός, δυστυχώς αυτό λειτούργησε. Με τη βία στη Συρία, με τις αυταπάτες στους απελπισμένους Σουννίτες του Ιράκ.

Η κρίση ηγεμονίας του αμερικάνικου ιμπεριαλισμού

Οι στρατιωτικές επιτυχίες των λιγοστών μαχητών του ISIS όταν έπιασαν κυριολεκτικά στον ύπνο τα Ιρακινά στρατεύματα και κατέλαβαν τη Μοσούλη και το Τικρίτ δεν είναι μυστήριο. Εκμεταλλεύτηκαν την αποδιοργάνωση του τακτικού στρατού και την ανοχή-συμπάθεια του Σουννιτικού πληθυσμού που έχει γνωρίσει τα χειρότερα από το καθεστώς Μάλικι. Ο τελευταίος βρέθηκε

εκτός κυβέρνησης, με αντικαταστάτη τον Χαϊντερ αλ Αμπάνι από το ίδιο δεξιό Σιίτικο κόμμα Ντάουα. Η πολιτική κρίση και παράλυση του Ιρακινού κρατικού μηχανισμού αποτελεί μόνο την κορυφή του παγόβουνου.

Η ίδια η αμερικανική ηγεμονία έχει δεχτεί διαδοχικές ήττες στην περιοχή. Είναι λάθος η άποψη (ιδιαίτερα δημοφιλής στην αριστερά) ότι οι ΗΠΑ βασιλεύουν παντοδύναμες στη νέα τάξη πραγμάτων. Το ειδικό τους βάρος στην παγκόσμια παραγωγή έχει μειωθεί σταθερά σε όφελος των ανταγωνιστών τους (Κίνα, Γερμανία, Ιαπωνία, ακόμα και BRICS). Από τη λήξη του ψυχρού πολέμου επιδιώκουν να αντισταθμίσουν αυτή την αδυναμία με την στρατιωτική υπεροπλία που αναμφισβήτητα διαθέτουν.

Στη Μέση Ανατολή το διακύβευμα δεν είναι το πετρέλαιο καθ'αυτό, ούτε η οικονομική ληηλασία των μικρών χωρών (αν και συμβαίνει). Το ζητούμενο είναι η εξασφάλιση γεωπολιτικού ελέγχου πάνω στις Αραβικές χώρες και σε αυτές που προμηθεύονται πετρέλαιο από αυτές (π.χ. Κίνα). Στο Ιράκ χρειάζονται ένα καθεστώς φιλοδυτικό, νεοφιλελεύθερο και σταθερό. Εόδεψαν 1.7 τρισεκατομμύρια δολάρια και κατέστρεψαν τη χώρα και το λαό της για να βρισκονται σήμερα εκτός εδάφους του, με μια κυβέρνηση που φλερτάρει με το Ιράν και με ένα Ισλαμικό κράτος να εξαπλώνεται.

Οι πόλεμοι των ΗΠΑ σε Αφγανιστάν και Ιράκ δεν οδήγησαν στο γεωπολιτικό έλεγχο, στη ρύθμιση της ροής πετρελαίου προς τις άλλες χώρες και τη σταθεροποίηση της κατάστασης, αλλά σε παρατεταμένη αστάθεια που παίρνει διαστάσεις χάους. Κι αυτό σε μια συγκυρία που ο ανταγωνισμός τους με την Κίνα τους βάζει πιέσεις για αναβαθμισμένη παρουσία στη Νοτιοανατολική Ασία, γιατί εκεί έχουν μεταφερθεί και εκφράζονται οι καινούργιες αντιπαλότητες. Όμως αντί να κλείσουν τις εκκρεμότητες στη Μ.Ανατολή ώστε να επικεντρωθούν στο μέτωπο του Ειρηνικού, βρίσκονται «κολλημένοι» και έχθεται στη Μέση Ανατολή.

Στο Αφγανιστάν πριν δυο εβδομάδες τα Αμερικανικά στρατεύματα έχασαν σε συμπλοκή τον στρατηγό Γκριν, το πιο υψηλόβαθμο στέλεχος από την εποχή του Βιετνάμ. Η διοίκηση Ομπάμα είναι διχασμένη, με την Χίλαρι Κλίντον και τα «γεράκια» να μιλούν για αναποτελεσματικότητα της «μαλακής» τακτικής Ομπάμα και να πιέζουν για γενικευμένη επέμβαση των ΗΠΑ.⁴ Στη Βρετανία, ο

Κάμερον ζορίζεται επίσης από τους ακροδεξιούς βουλευτές και τον ανταγωνιστή του στο κόμμα των Τόρις, Μπόρις Τζόνσον, να αναλάβει στρατιωτική δράση.

Μπροστά στις δυσκολίες μιας νέας εισβολής στο Ιράκ, οι ιμπεριαλιστές παζαρεύουν με το Ιράν (άρα πλαγίως με τον Άσαντ), με τη Ρωσία, με τους Κούρδους, περιλαμβανομένου του PKK (που το είχαν συμπεριλάβει στη λίστα των τρομοκρατικών οργανώσεων), για το πώς θα σταματήσουν την εξάπλωση του Ισλαμικού Κράτους! Ακόμα και ο δικής τους έμπνευσης διαχωρισμός ανάμεσα σε «πρόθυμα» και «άπυουλα» κράτη έχει χάσει το νόημά του και οι νέες συμμαχίες περνούν μέσα από τον πρόωη «άξονα του κακού».

Πόσο μακριά είναι η Παλαιστίνη;

Οι πρόσφατοι βομβαρδισμοί στη Γάζα έβαλαν σε δοκιμασία την πιο πρόθυμη και στενή συμμαχία των ΗΠΑ: αυτή με το Ισραήλ. Μετά από ενάμιση μήνα βομβαρδισμών που ισοπέδωσαν για ακόμη μια φορά τη Γάζα, δολοφόνησαν 2000 αμάχους κυρίως και κατέστρεψαν ό,τι είχε απομείνει από τις υποδομές της, το λυσσασμένο σκυλί που ακούει στο όνομα «κράτος του Ισραήλ» διαπιστώνει ότι έκανε μια τρύπα στο νερό. Η παλαιστινιακή αντίσταση υπό την Χαμάς άντεξε το σφυροκόπημα και πήγε στις συνομιλίες στην Αίγυπτο από καλύτερη θέση. Είναι διπλή νίκη για την Παλαιστίνη.

Η Χαμάς, η ισλαμιστική οργάνωση που κυβερνά τη λωρίδα της Γάζας είχε βρεθεί σε δύσκολη θέση από τις εξελίξεις του περασμένου χρόνου: η συνεργασία της με το καθεστώς Άσαντ έσπασε λόγω της (ορθής) υποστήριξής της προς τη Συριακή επανάσταση. Στην Αίγυπτο, η ανατροπή του Μόρσι και η ήττα του συμμαχού κόμματος των Αδελφών Μουσουλμάνων τής στέρεσε ένα βασικό στήριγμα. Τον Απρίλη προχώρησε σε συμφωνία με το φιλοδυτικό μετριοπαθές κομμάτι γύρω από τον Μαχμούτ Αμπάς που κυβερνά στη Δυτική όχθη.

Διεθνώς πλήθαιναν οι φωνές ότι «το Παλαιστινιακό είναι ειδική περίπτωση, ότι δεν μπορεί να είναι πια προτεραιότητα για τον Αραβικό κόσμο». Στην πραγματικότητα έκρυβαν την αποθυμία των Αραβικών καθεστώτων να κουνήσουν έστω το μικρό τους δαχτυλάκι για την Παλαιστίνη. Οι εξελίξεις απέ-

δειξαν το αντίθετο: η Γάζα άντεξε στρατιωτικά και πολιτικά και η Παλαιστίνη παραμένει κέντρο των εξελίξεων. Στρατιωτικά οι αγωνιστές της Γάζας πολέμησαν σαν λιοντάρια και απάντησαν στα υπερσύγχρονα όπλα που προμηθεύεται το Ισραήλ από τη Δύση με ρουκέτες εγχώριας παραγωγής πετυχαίνοντας πλήγματα και απώλειες στον Ισραηλινό στρατό.

Πολιτικά, το σχέδιο του Νετανιάχου να φορτώσει το θάνατο των τριών Ισραηλινών εποίκων στη Χαμάς και να σβήσει τη Γάζα από το χάρτη απέτυχε παταγωδώς.⁵ Οι ΗΠΑ κρατούν αποστάσεις παρά το γεγονός ότι η Κλίντον παριστάνει σταθερά τον συνήγορο του Ισραήλ.

Το κύρος της Χαμάς ποτέ δεν ήταν ψηλότερο, ακόμα και στη Δυτική Όχθη όπου κυβερνάει η Φατάχ. Αυτό δυσκολεύει τις προσπάθειες των μεσολαβητών να απευθύνονται στον «καλό» Αμπάς αγνοώντας την «κακή» Χαμάς. Ο πρωθυπουργός του Ισραήλ καλείται σε συνομιλίες με ατζέντα την μερική ή ελεγχόμενη άρση του αποκλεισμού της Γάζας ενώ ο ακροδεξιός σύμμαχός του Λίμπερμαν κραυγάζει για συνέχιση του πολέμου μέχρι την κατάληψη της Γάζας. Όμως το Ισραήλ δεν μπορεί.

Επιπλέον, η συμπαράσταση στην Παλαιστίνη ξεδιπλώθηκε σε Ανατολή και Δύση. Οι προσπάθειες να ταυτιστεί η αλληλεγγύη στην Παλαιστίνη με τον αντισημιτισμό βρήκαν πρόθυμους συμμάχους (η γαλλική κυβέρνηση απαγόρευσε τις διαδηλώσεις σαν αντισημιτικές), όμως στις περισσότερες ευρωπαϊκές και αμερικανικές πόλεις ο κόσμος βγήκε στους δρόμους για την Παλαιστίνη. Στο Λονδίνο, η πολύ καλή συνεργασία των ακτιβιστών με τις μουσουλμανικές κοινότητες οργάνωσε τη μεγαλύτερη διαδήλωση για πολλά χρόνια (που επιμελώς αποσιώπησαν τα ΜΜΕ). Στις ΗΠΑ, ακόμα και Εβραϊκές οργανώσεις διαδήλωσαν στο πλευρό των αντιπολεμικών ακτιβιστών και στο Οκλαντ της Καλιφόρνια εμπόδισαν το Ισραηλινό πλοίο Zim Piraeus να φορτώσει εμπορεύματα. 327 επιζώντες του Ολοκαυτώματος καταδικάζουν το Ισραήλ, ενώ πέντε κυβερνήσεις της Λατινικής Αμερικής ανακάλεσαν τις πρεσβείες τους από το Τελ-Αβίβ. Το Ισραήλ είναι πιο απομονωμένο από ποτέ.⁶

Ο Αιγύπτιος επαναστάτης Χοσσάμ Αλ Χαμαλνί έχει τεράστιο δίκιο όταν δηλώνει ότι «ο δρόμος για την Ιερουσαλήμ περνάει από τις Αραβικές επαναστάσεις». Μ'αυτό εννοεί ότι ο αγώνας

Περίκλυση της βάσης της Σούδας την Άνοιξη του 2011.

για την Παλαιστίνη αποσταθεροποιεί ολόκληρο το ιμπεριαλιστικό μπλοκ της περιοχής, από τη Σαουδική Αραβία, τα Εμιράτα, μέχρι την Ιορδανία και την Αίγυπτο του στρατοκράτη Σίσι. Ο κόσμος που διαδηλώνει θυμίζει στους Άραβες ηγέτες αυτά που όφειλαν να κάνουν και δεν κάνουν ή δεν θέλουν να ξέρουν και διευρύνει το χάσμα ανάμεσα στις κυβερνήσεις και τον λαό τους. Στην Αίγυπτο δυσκολεύει τον Σίσι στο ρόλο του διαμεσολαβητή μεταξύ Ισραήλ και Παλαιστίνιων, στο Αμμάν επαναφέρει τα συνθήματα κατά τον βασιλιά που είναι το απόλυτο ταμπού για το κατεστημένο, τελικά ξαναπιάνει το νήμα που άφησαν στη μέση οι Αραβικές επαναστάσεις.

Υπάρχει λύση;

Στις 28 Ιουνίου 2014 έξι οργανώσεις της επαναστατικής αριστεράς στη Μέση Ανατολή: Επαναστάτες Σοσιαλιστές (Αίγυπτος), Ένωση Κομμουνιστών (Ιράκ), Μαχητής-μαχητριά (Μαρόκο), Ρεύμα Επαναστατικής Αριστεράς (Συρία), Λίγκα Αριστερών Εργατών (Τυνησία), Σοσιαλιστικό Φόρουμ (Λίβανος) δημοσίευσαν μια κοινή διακήρυξη με τίτλο «Για ένα Επαναστατικό, Κοσμικό, Δημοκρατικό, Κυρίαρχο και Ανεξάρτητο Ιράκ». Οι πέντε από αυτές είχαν ξανασυνεργαστεί πριν ένα χρόνο ενάντια στην απειλή επέμβασης στη Συρία. Στο κείμενό τους αναλύουν με σαφή και ξεκάθαρο τρόπο την κατάσταση και το πώς κατέληξε στον σχηματισμό του Ισλαμικού Κράτους. Έχει τεράστια αξία γιατί εξηγεί από αριστερή σκοπιά και από τα μέσα πώς η ιμπεριαλιστική παρουσία οδήγησε στο Ισλαμιστικό

Κράτος και γιατί αυτό είναι μια αντιδραστική εξέλιξη στην πολιτική κρίση. Κυρίως όμως, θέτει τα «διά ταύτα», τα πολιτικά καθήκοντα μέσα κι έξω από τον Αραβικό κόσμο:

«Κάθε επέμβαση στα εσωτερικά του Ιράκ από τις ΗΠΑ, το Ιράν, τη Σ. Αραβία, το Κατάρ, την Τουρκία και άλλους πρέπει να απορριφθεί, καθώς όχι μόνο είναι αντίθετη στα συμφέροντα του λαού του Ιράκ, αλλά και τροφοδοτεί την έκρηξη ενός τρομερού θρησκευτικού πολέμου... Ο ιρακινός λαός πρέπει να βρεθεί στην πρώτη γραμμή της σύγκρουσης με την αιματηρή τρομοκρατία του Ισλαμικού Κράτους αλλά και με τις “αντι-τρομοκρατικές” επιχειρήσεις εναντίον του. Αυτό απαιτεί αυτοοργάνωση του λαού στις πόλεις, τις φτωχογειτονιές, τα χωριά, με ένοπλες λαϊκές επιτροπές και συμβούλια. Αυτό ωστόσο προϋποθέτει ένα διεθνές καθήκον, μια κινητοποίηση στη μέγιστη δυνατή κλίμακα προς υποστήριξη των Ιρακινών στην προσπάθειά τους να αντιμετωπίσουν τις εχθρικές δυνάμεις και πολιτοφυλακές από τη μια μεριά και το υπάρχον δικτατορικό, μισαλλόδοξο, καπιταλιστικό καθεστώς από την άλλη, με στόχο την ανατροπή του... Η επαναστατική αριστερά και οι δημοκρατικές, φεμινιστικές και προοδευτικές οργανώσεις στον αραβικό χώρο πρέπει να συνεργαστούν για να αντιμετωπίσουν από τη μια τη σεχταριστική – θρησκευτική τακτική των αραβικών καθεστώτων και από την άλλη τις σκοταδιστικές, αντιδραστικές δεξιές οργανώσεις».⁸

Μέσα στις πιο δύσκολες συνθήκες οι σύντροφοι από τη Μέση Ανατολή προτείνουν τι χρειάζεται να γίνει για να μην

πάμε σε ένα νέο σφαγείο. Από τη δική τους τη μεριά, βάζουν τις οργανώσεις τους να καλύψουν το πελώριο κενό, αυτή τη φορά από τα αριστερά, μέσα στον κόσμο που παλεύει. Για εμάς στη Δύση, η αντίθεση σε κάθε ιμπεριαλιστικό σχέδιο επέμβασης, είτε από τις ΗΠΑ, είτε μεταμφιεσμένο σε «διεθνή επέμβαση» με την Ελληνική αστική τάξη και την κυβέρνηση της σε ρόλο «προθύμου» είναι βασικό καθήκον. Συνδυάζεται υποχρεωτικά με την αλληλεγγύη στη Γάζα και την Παλαιστίνη, με το αίτημα να κλείσουν οι βάσεις και να σταματήσει η συνεργασία με το Ισραήλ. Την ίδια στιγμή είναι αγώνας ενάντια στο ρατσισμό και την Ισλαμοφοβία, τα ιδεολογικά περιτυλίγματα της ιμπεριαλιστικής επέμβασης. Μοιάζει δύσκολο; Ανεφίκριτο; Αν κοιτάξουμε πού έφεραν τα πράγματα οι «ρεαλιστικές» πολιτικές αυτών που μας κυβερνούν, οι λύσεις από τη δική μας σκοπιά φαίνεται να διαθέτουν πολύ περισσότερη δύναμη, ουσία και αποτελεσματικότητα. ■

Σημειώσεις

1. ISIS είναι το ακρώνυμο για «Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ και της Συρίας». Είναι γνωστό και σαν ISIL (όπου το L σημαίνει Λεβάντε) ή IS (Ισλαμικό Κράτος).
2. Simon Assaf, «Iraq: torn apart by imperialism», *Socialist Review*, No 393.
3. Άρθρο του Θ.Καμπανιάννη, «Πού πηγαίνει η Συρία;», ΣΑΚ, No 94.
4. «A hug cannot heal US split over Iraq», *Financial Times*.
5. Άρθρο του Πάνου Χαρίτου, http://panosharitos.com/articles_det.asp?ID=898
6. «The pummeling of Gaza has cost Israel sympathy not just in Europe, but also among Americans. Israelis are debating how to respond», *Economist*.
7. Εργατική Αλληλεγγύη, No1135.
8. <https://global.revsoc.me/2014/06/revolutionary-secular-democratic-iraq/>

ΕΡΓΑΤΙΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ

Για την κλιμάκωση και τον συντονισμό

Ο Τάσος Αναστασιάδης περιγράφει τα επόμενα βήματα.

Το εργατικό κίνημα, μετά απο ένα πολύ καυτό κινηματικό καλοκαίρι ετοιμάζεται να μπει στον νέο γύρο σύγκρουσης με την κυβέρνηση και την πολιτική της. Και όλα δείχνουν ότι μπορεί να είναι εξίσου αν όχι ακόμη πιο καυτό.

Η κινητοποίηση των εργαζόμενων στην Cosco στα μέσα Ιουλίου ήταν απο τις πιο σημαντικές απεργιακές κινητοποιήσεις το καλοκαίρι που διανύουμε παρά το γεγονός ότι κράτησε μόλις 30 ώρες. Σε ένα χώρο που δίκαια είχε χαρακτηριστεί σαν “κάτεργο”, απο πολλούς. Με μισθούς που ήταν στο μισό (και λιγότερο) απο τους αντίστοιχους των λιμενεργατών που δουλεύουν στον ΟΛΠ, μερικές εκατοντάδες μέτρα πιο μακριά. Χωρίς εργασιακές σχέσεις, μια που σε παίρνει τηλέφωνο ο εργοστάσιος, και είσαι υποχρεωμένος να παρουσιαστείς για δουλειά μέσα σε δύο ώρες, αλλιώς απολύεσαι. Με δεκάδες εργατικά ατυχήματα που δεν δηλώνονταν ποτέ σαν τέτοια και πάνω απ’ όλα χωρίς ίχνος σωματίου στον χώρο. Όπως είπε στην Εργατική Αλληλεγγύη (φύλλο 1133) ο Μιχάλης Γ.: “...γίνονται καθημερινά εργατικά ατυχήματα τα οποία δεν καταγράφονται πούθενά και οι χτυπημένοι να μεταφέρονται με ιδιωτικά αυτοκίνητα στα νοσοκομεία. Όποιος διεκδικούσε να καταγραφεί σαν εργατικό ατύχημα μπορεί να έχανε και τη δουλειά του. Ο κόσμος είχε απελπιστεί, φοβότανε και δεν μιλούσε γιατί είχε το φόβο της απόλυσης και της ανεργίας”.

Ο φόβος έσπασε την Παρασκευή 18 Ιουλίου όταν μια ομάδα απο εργαζόμενους σε συνεννόηση με δεκάδες εργαζόμενους έβαλε λουκέτο στην πύλη πριν μπει η πρωινή βάρδια. Σιγά σιγά όλοι οι εργαζόμενοι συγκεντρώθηκαν έξω απο την πύλη. Εκατοντάδες νέοι εργάτες απο τις γειτονίες της Β Πειραιά, βρέθηκαν απ’ έξω συζητούσαν, αγωνιούσαν. Χωρίς καμία εμπειρία οργάνωσης, ανακάλυπταν σε κάθε βήμα το τί έπρεπε να κάνουν κάθε φορά. Απόκρουσαν τις

“επιθέσεις φιλίας” του συνδέσμου εφοπλιστών που παρακαλούσε το πρωί, να ξεφορτώσουν τα πλοία που ήταν δεμένα. Συγκρούστηκαν το μεσημέρι με την προσπάθεια τρομοκράτησης απο τους εργολάβους που απειλούσαν θεούς και δαίμονες. Ετοιμάστηκαν να αντιμετωπίσουν τα ΜΑΤ όταν έφτασαν το βράδυ. Και το Σάββατο στις 12 το μεσημέρι σταμάτησαν την απεργία αφού η εργοδοσία δεσμεύτηκε να αναγνωρίσει σωματείο και να υλοποιήσει μια σειρά απο τα βασικά αιτήματα των εργατών. Λίγες μέρες μετά, στις 23 Ιουλίου πραγματοποιήσαν εκλογές για την προσωρινή διοικούσα επιτροπή του σωματίου που περιμένει την έγκρισή του απο το πρωτοδικείο.

Η πολυεθνική Cosco, το καμάρι των “επενδύσεων” του Σαμαρά, το κάτεργο της “κινεζοποίησης” για όλους, λύγισε κάτω απο την αποφασιστική στάση των εργατών.

Μπορεί η Cosco να είναι το τελευταίο παράδειγμα, αλλά δύο τρία χιλιόμετρα πιο πέρα, στην φαρμακαποθήκη Πειραιώς Φαρμακευτικός Συνεταιρισμός μια παρόμοια μάχη έγινε τους προηγούμε-

νους μήνες. Με αφορμή την απόλυση ενός εργαζόμενου η άτυπη επιτροπή που είχαν φτιάξει οι εργαζόμενοι πήρε την πρωτοβουλία και σε συνεργασία με το κλαδικό σωματείο προχώρησε σε απεργία και κέρδισε. Ετσι στήθηκε σωματείο και σε αυτόν τον χώρο που προσπαθεί πλέον να στηρίξει και εργαζόμενους σε γειτονικές φαρμακαποθήκες. Θα μπορούσε να συνεχίσει κανείς με πολλά ακόμη παραδείγματα, όπως για παράδειγμα στη Βιβλιοσυνεργατική που οι εργαζόμενοι βρίσκονται κάθε βδομάδα σε κινητοποίηση για να πληρώνονται απο την εργοδοσία.

Πρόκειται για παραδείγματα που φέρουν στην επιφάνεια το τί πραγματικά συμβαίνει μέσα στους χώρους δουλειάς στο ιδιωτικό τομέα. Πολλές φορές ακούγονται επιχειρήματα ότι στον ιδιωτικό τομέα η εργατική τάξη είναι διαλυμένη κάτω απο τον φόβο της απληρωσιάς και της απόλυσης. Ο κόσμος εκεί έχει αποδεχθεί την κατάσταση, δεν κινείται τίποτε. Αποδεικνύεται ότι η αλήθεια είναι τελείως διαφορετική. Στον ιδιωτικό τομέα οι εργαζόμενοι βρίσκονται “στις μύτες των ποδιών τους” για να συγκρουστούν με την εργοδοσία. Προφανώς υπάρχει ο φόβος της απόλυσης, αλλά όλα ξεπερνιούνται όταν εμφανιστεί μια ομάδα εργαζόμενων που μπαίνουν μπροστά και συσπειρώνουν όλους τους εργάτες στη σύγκρουση με το αφεντικό.

Στον δημόσιο τομέα η σύγκρουση με την αξιολόγηση έγειρε την πλάστιγγα προς τη μεριά των εργαζόμενων και του κινήματος. Η κυβέρνηση άλλαξε συνεχώς “τελικές” ημερομηνίες απλά για να διαπιστώνει καθε φορά ότι τίποτε δεν έχει δουλέψει μια που απέναντί της, είχε τον τοίχο χιλιάδων δημόσιων υπαλλήλων που αρνούνταν να αξιολογηθούν. Η μεγάλη επιτυχία της πανδημοσιοϋπαλληλικής απεργίας στις 9 Ιουλίου, οι μαζικές γενικές συνελεύσεις σε κάθε χώρο δουλειάς, τα μαζικά μπλοκαρίσματα των σεμιναρίων αξιολόγησης στην εκπαί-

δευση, δεν άφησαν περιθώριο στον Κυριάκο Μητσοτάκη. Και βέβαια μαζί με όλα αυτά οι καθαρίστριες του υπ. Οικονομικών, που για ένα σχεδόν χρόνο δίνουν τον τόνο της ανυπακοής και της σύγκρουσης με την κυβερνητική πολιτική.

Είναι απόλυτα σίγουρο ότι η στάση των καθαριστριών κατά κύριο λόγο, αλλά και όλων των κομματιών των διαθεσιμων έχει παίξει καθοριστικό ρόλο σε αυτό το αγωνιστικό ξέσπασμα στο δημόσιο. Πήραν την σκυτάλη του πυροδότη από τους εργαζόμενους της ΕΡΤ που συνεχίζουν για πάνω από ένα χρόνο να αποτελούν παράδειγμα για όλους. Σήμερα μαζί με την ΕΡΤ, οι καθαρίστριες έδωσαν το τόνο της σύγκρουσης, έδειξαν ότι μια χούφτα γυναίκες μπορούν να τσαλακώσουν την κυβέρνηση και να κάνουν ορατή και στον πιο δύσπιστο τη μεγάλη απομόνωσή της. Ετσι μπόρεσαν να κερδίσουν την αμέριστη συμπαράσταση όλων των εργαζόμενων, που φάνηκε όχι μόνο από τη μεγάλη συναυλία συμπαράστασης στο Σύνταγμα στις 28 Ιούλη, αλλά την βλέπει κανείς καθημερινά στο κέντρο αγώνα έξω από το υπ. Οικονομικών.

Όλη αυτή η εικόνα τόσο στο δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα είναι μια καθαρή επιβεβαίωση ότι οι απόψεις που επιχειρηματολογούν για το “χαμηλό” επίπεδο του κινήματος απέχουν από την αλήθεια. Είτε αυτά εκπορεύονται από τη συνδικαλιστική γραφειοκρατία

για να δικαιολογήσει την αδράνειά της, είτε αναπαράγονται από ηγεσίες της αριστεράς για να δώσουν κύρος στην τακτική του “δεν μπορούμε να κάνουμε περισσότερα”.

Για να προχωρήσουν όμως οι μάχες που δίνουν όλα αυτά τα κομμάτια υπάρχει η ανάγκη συντονισμού. Η συνδικαλιστική γραφειοκρατία, αρνείται πεισματικά να κάνει το οποιοδήποτε βήμα. Για την ΓΣΕΕ είναι φανερό. Ούτε καν για την ιδιωτικοποίηση της ΔΕΗ δεν κούνησε το δαχτυλάκι της, πόσο μάλλον για την Cosco. Η ΑΔΕΔΥ, κάτω από την πίεση των κινητοποιήσεων του καλοκαιριού ενάντια στην αξιολόγηση, αναγκάστηκε να καλέσει τέσσερις συσκέψεις με ομοσπονδίες και πρωτοβάθμια σωματεία για τον συντονισμό του αγώνα. Όμως τις περισσότερες φορές αρνούνται να “συμορφωθεί” με τις απαιτήσεις της βάσης. Στη σύσκεψη για παράδειγμα στις 11 Ιούλη, αμέσως μετά την επιτυχημένη απεργία στις 9 Ιούλη, και ενώ η διάθεση της συντριπτικής πλειοψηφίας των σωματείων ήταν για άμεση κλιμάκωση, η ηγεσία της ΑΔΕΔΥ αρνήθηκε να καλέσει νέα πανεργατική απεργία.

Όμως η ανάγκη συντονισμού φαίνεται σε κάθε αγώνα. Είναι η προσπάθεια ενός προχωρημένου κομματιού εργαζόμενων που καταλαβαίνουν ότι μόνο συντονίζοντας τη δράση όλων όσων παλεύουν και τραβώντας νέα κομμάτια στον αγώνα μπορούν να κερδίσουν. Γι’ αυτό είδαμε όλη την προηγούμενη χρονιά τη

δράση του Συντονιστικού των Νοσοκομείων που καθόρισε τις κινητοποιήσεις στην Υγεία. Είδαμε τη συγκρότηση του συντονιστικού των διαθεσιμων του δημόσιου (ΔΙΑΣΕΔΑ) που έπαιρνε κοινές πρωτοβουλίες για όλους τους διαθέσιμους. Στη ΔΕΗ στη διάρκεια της απεργίας ενάντια στην ιδιωτικοποίηση του ΑΔΜΗΕ τον χειμώνα, πάνω στην απουσία της ΓΕΝΟΠ στήθηκε συντονιστικό των πρωτοβαθμιων σωματείων της ΔΕΗ που έκανε τους αγώνες. Αλλά και τοπικά βρίσκουμε συντονισμούς όπως για παράδειγμα στα βόρεια της Αττικής με σωματεία νοσοκομείων, ΟΤΑ κλπ, για την υπεράσπιση των τοπικών νοσοκομείων.

Ο Συντονισμός Ενάντια σε Κλεισίματα και Διαθεσιμότητες, είναι μια κίνηση που εδώ και οκτώ μήνες, από τη δημιουργία της, βάζει πλάτη για να βοηθήσει σε αυτήν την προσπάθεια. Να δώσει στήριξη σε μάχες που είναι σε εξέλιξη, να πάρει πρωτοβουλίες για απεργιακές και αγωνιστικές κινητοποιήσεις όχι περιμένοντας τη γραφειοκρατία να κινηθεί αλλά αναγκάζοντάς τους να κινηθούν μέσα από τη δράση του ίδιου του Συντονισμού και των κομματιών που συσπειρώνονται γύρω του.

Ο Συντονισμός προέκυψε μία μέρα μετά την εισβολή των ΜΑΤ στην ΕΡΤ στις 6 Νοέμβρη. Η πρώτη πρωτοβουλία ήταν η μετατροπή της Πέμπτης 14/11 σε μέρα απεργιακής δράσης πράγμα που ήταν αποφασιστικό βήμα για την στήρι-

ξη της ΕΡΤ. Στήριξε την παρουσία των διαθέσιμων και της ΕΡΤ στην πορεία του Πολυτεχνείου, την απεργία των υγειονομικών στις 29/11, την πορεία για τον Γρηγορόπουλο. Οργάνωσε μαζί με το σωματείο του ΜΕΤΡΟ κινητοποίηση για την καταγγελία της επιστράτευσης των εργαζόμενων του στα τέλη Γενάρη.

Οργάνωσε τη συναυλία αλληλεγγύης στην ΕΡΤ τον Φλεβάρη και βρέθηκε στο πλευρό των διαθέσιμων στις κινητοποιήσεις τον Μάρτη ενάντια στις απολύσεις. Πρωτοστάτησε στην κινητοποίηση στις 11 Ιούνη στην επέτειο για τον ένα χρόνο από το μαύρο στην ΕΡΤ και στην απεργιακή συγκέντρωση που πραγματοποιήθηκε. Σήμερα, έχει ξεκινήσει καμπάνια συμπαράστασης στον αγώνα των καθαριστριών και όλων των διαθέσιμων που βρίσκονται στην Καταγεώργη Σεργιάς.

Σε αυτά τα πλαίσια η πρωτοβουλία του Συντονισμού να προχωρήσει την Κυριακή 28 Σεπτεμβρη, στις 11 πμ στην αίθουσα εκδηλώσεων της Πανεπιστημιακής Ομοσπονδίας (Κλεισθένους 15, πίσω από το δημαρχείο της Αθηνάς) σε πανελλαδική συνέλευση είναι ένα μεγάλο βήμα. Ξεκινάει από την αφετηρία ότι χρειάζεται να παλέψουμε για την ανατροπή της κυβέρνησης χωρίς αναμονή των εκλογών. Στιρίζεται στην εικόνα ότι το εργατικό κίνημα συνολικά αλλά και ο κάθε χώρος ξεχωριστά, θέλει και μπορεί να συγκρουστεί με την κυβέρνηση και τα αφεντικά. Πάνω απ' όλα πρόκειται για την προσπάθεια ο συντονισμός, η στήριξη, το άπλωμα και η κλιμάκωση των αγώνων να μην είναι τυχαία αλλά οργανωμένη.

Είναι ευκαιρία να βρεθούν μαζί όλοι οι κλάδοι και οι χώροι που βρέθηκαν στην πρώτη γραμμή της σύγκρουσης με την κυβέρνηση και τα αφεντικά. Από τις καθαρίστριες και την Cosco, μέχρι τους Σχολικούς Φύλακες και το νοσοκομείο. Από την ΕΡΤ και την Κόκα Κόλα μέχρι τους Διοικητικούς ΑΕΙ - ΤΕΙ και όλους τους εκπαιδευτικούς.

Όχι απλά για να ανταλλάξουν τις εμπειρίες από τις μάχες που έδωσαν, ούτε για να εξασφαλίσουν ότι δεν θα μείνει κανένας μόνος του στους αγώνες που δίνει. αλλά πολύ περισσότερο για να οργανώσουν τις επόμενες μάχες ενάντια στην κυβέρνηση και τα αφεντικά. ■

Εργατική αντίσταση και Αριστερά στην Ευρώπη

Η Μαρία Στύλλη εξηγεί πώς η Αριστερά μπορεί να αξιοποιήσει τις δυνατότητες που ανοίγει η οικονομική σασιμότητα και η πολιτική αστάθεια στην Ευρώπη.

Τα αποτελέσματα των εκλογών καταγράφουν πολιτική αστάθεια σε όλη την Ευρώπη. Οι Ευρωεκλογές έβγαλαν στη Βρετανία πρώτο το UKIP¹ που πήρε 27% και 4,35 εκατομμύρια ψήφους, στη Γαλλία επίσης πρώτο το Εθνικό Μέτωπο με επικεφαλής την Μαρίν Λεπέν, ενώ στην Ολλανδία το ακροδεξιό κόμμα του Βίλντερς ήρθε τρίτο. Μια εικόνα κρίσης των κομμάτων που μέχρι τώρα ήταν στην κυβέρνηση καταγράφεται παντού.

Τα αποτελέσματα όμως δεν δείχνουν ότι παντού ανέβηκαν τα ακροδεξιά – ρατσιστικά ή φασιστικά κόμματα. Στην Ελλάδα Ν.Δ. και ΠΑΣΟΚ πήραν αθροιστικά με το ζόρι 30%, το χαμηλότερο στην ιστορία από το '50 μέχρι σήμερα, και η στροφή πήγε προς τα αριστερά. Στην Ιρλανδία, αντίστοιχα, τα δύο κόμματα που είχαν σχηματίσει κυβέρνηση συνεργασίας,

το δεξιό (Fine Gael) και το Εργατικό Κόμμα, κατέρρευσαν, ενώ ανέβηκε το Σιν Φέιν² και μια σειρά από ψηφοδέλτια «ανεξαρτήτων». Στην Ισπανία τα δύο παραδοσιακά κυβερνητικά κόμματα, η δεξιά και οι σοσιαλιστές έπεσαν στο 50% από 80% που άθροιζαν μέχρι πρόσφατα, και η δύναμη της Αριστεράς (Ενωμένη Αριστερά με κέντρο το Κ.Κ. Ισπανίας) τριπλασιάστηκε σε σύγκριση με τις προηγούμενες ευρωεκλογές.

Στην Ισπανία η έκπληξη ήταν το «Podemos» («Μπορούμε»), πρωτοβουλία του κινήματος των πλατειών που ξεκίνησε τον Μάη του 2011 εμπνευσμένο από τις Αραβικές Επαναστάσεις και από την κατάρρευση της πλατείας Ταχρίρ. Το Podemos

συγκέντρωσε 1.200.000 ψήφους!

Εκεί που φαίνεται ότι τα αποτελέσματα των Ευρωεκλογών δεν δημιούργησαν μεγάλο πρόβλημα για την κυβέρνηση του μεγάλου συνασπισμού είναι στη Γερμανία. Αλλά και εκεί η Μέρκελ δέχεται πιέσεις και από την αριστερά και από τα δεξιά με την εμφάνιση ενός «ευρωσκεπτικιστικού» κόμματος.³

Το μεγάλο ζήτημα, όμως, είναι ότι η κρίση στα κόμματα που μέχρι τώρα κυβερνούσαν δεν τελείωσε με τις εκλογές. Το πιο χτυπητό παράδειγμα είναι η Γαλλία. Εκεί η κυβέρνηση που μόλις τον περασμένο Απρίλη είχε ορκίσει ο Ολάντ με πρωθυπουργό τον Βαλς κατέρρευσε στο τέλος Αυγούστου, γιατί ο Υπουργός Οικο-

Πανεργατική απεργία.

Γενική απεργία στην Ισπανία.

νομικών διαφώνησε με το πρόγραμμα λιτότητας που περιλαμβάνει περικοπές 40 δις στους φόρους των επιχειρήσεων και περικοπές 50 δις στις δημόσιες δαπάνες για την επόμενη τριετία.

Μπροστά τους όλη η ηγεσία της Ε.Ε. και όλες οι κυβερνήσεις έχουν μια οικονομική κατάσταση που χειροτερεύει, τα πολιτικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν επιδεινώνονται και η αστάθεια δυσκολεύει τις κινήσεις τους.

Στασιμότητα

Στο Κάνσας Σίτυ, στην πολιτεία Ουαϊόμινγκ, γίνεται κάθε Αύγουστο ένα συμπόσιο οργανωμένο από το εκεί παράρτημα της Κεντρικής Τράπεζας των ΗΠΑ (Federal Reserve). Όταν το 2005, σ' αυτό το συμπόσιο, ένα στέλεχος του Δ.Ν.Τ. μίλησε για κίνδυνο κατάρρευσης του τραπεζικού συστήματος, οι υπόλοιποι τον έκραξαν. Τον είπαν «Λουδίτη» που δεν κατανοεί τις τεχνολογικές εξελίξεις στον χρηματοπιστωτικό κλάδο. Εννιά χρόνια αργότερα, με τη μεγαλύτερη κρίση να έχει ξεσπάσει, δεν είχαν την ίδια αυτοπεποίθηση για την πορεία του συστήματός τους. Η ομίληση από τους ίδιους τραπεζίτες, επιχειρηματίες και γραφειοκράτες, το μόνο που διαπίστωσε ήταν «την αδυναμία του καπιταλισμού να βγει από την κρίση», όπως χαρακτηριστικά έγραψε ένας σχολιαστής. Η «Τρύπα του Τζάκσον», η ονομασία του χώρου που γίνεται το συμπόσιο, λειτούργησε συμβολικά σαν την εικόνα του καπιταλισμού διεθνώς.

Στις ΗΠΑ, μετά από τόσα χρόνια με φτηνά δάνεια, τύπωμα ζεστού χρήματος, και επιτόκιο που πλησίαζε στο 0%, η ανάκαμψη είναι περιορισμένη, και η προοπτική για αναστροφή της κατάστασης αβέβαιη. Στην Ιαπωνία, η μίμηση

της ίδιας πολιτικής από την κυβέρνηση και την κεντρική τράπεζα, μετά από μια μικρή αρχική περίοδο αισιοδοξίας, δεν έχει αποτελέσματα. Όσο για την Ευρώπη, η περιγραφή που δίνει ο Μάικλ Ρόμπερτς στο άρθρο του «Ο μύθος της επιστροφής στην ομαλότητα» στις 14 Αυγούστου τα λέει όλα:⁴

«Τα στοιχεία από την Ευρωζώνη είναι απελπιστικά. Η βιομηχανική παραγωγή συρρικνώνεται συνεχώς την τελευταία περίοδο, τον Μάη έπεσε 1,1% σε σύγκριση με τον Απρίλη και τον Ιούνιο αλλά 0,3% σε σύγκριση με τον Μάη. Τα στοιχεία, που μόλις δημοσιεύτηκαν για το τρίμηνο Απρίλη με Ιούνιο, δείχνουν ότι δεν υπήρξε καμιά πραγματική αύξηση του ΑΕΠ μέσα σ' αυτό το τρίμηνο. Η γαλλική οικονομία παρέμεινε στάσιμη για όλο το πρώτο εξάμηνο του 2014, ενώ οι επενδύσεις των επιχειρήσεων έπεσαν το τελευταίο τρίμηνο κατά 0,8%. Η γαλλική κυβέρνηση έχει περιορίσει στο 0,5% την προηγούμενη αισιόδοξη πρόβλεψη της για πραγματική ανάπτυξη του ΑΕΠ κατά 1,1% για το 2014. Η Γαλλία μπορεί να αποδειχτεί τυχερή να μπορέσει να φτάσει έστω και αυτό. Ακόμα πιο ανησυχητική είναι η κατάσταση της γερμανικής οικονομίας, που είναι κλειδί για όλη την περιοχή. Η οικονομία της συρρικνώθηκε το δεύτερο τρίμηνο γνωρίζοντας πτώση από τον Απρίλη μέχρι Ιούνιο κατά - 0,2%. Εάν βάλετε όλα αυτά μαζί με τη συρρίκνωση της ιταλικής οικονομίας, την ανάπτυξη στο μόλις 0,5 - 0,6% στην Ολλανδία, Ισπανία, Πορτογαλία και επιπλέον μια νέα συρρίκνωση στην Ελλάδα, η όλη περιοχή της Ευρωζώνης έμεινε στάσιμη το τελευταίο τρίμηνο και είχε ανάπτυξη μόνο 0,7% τους τελευταίους 12 μήνες».

Ακόμα και η νέα υπόσχεση του Ντρά-

γκι ότι η ΕΚΤ θα αυξήσει τη ρευστότητα δεν μοιάζει να καθισχύεται κανέναν.

Ο Μάικλ Ρόμπερτς σε ένα επόμενο άρθρο του με τίτλο «Καπιταλισμός: Στασιμότητα ή υποχονδρία»(!), θεωρεί ότι για να μπορέσει το σύστημα να βγει από την παρατεταμένη ύφεση και να ξεφυγεί από τη «μόνιμη στασιμότητα», έχει ανάγκη να ανεβάσει την κερδοφορία του σε επίπεδα ψηλότερα τουλάχιστον απ' αυτά του τέλους της δεκαετίας του 1990. Αυτό απαιτεί πολύ μεγάλες διαγραφές των χρεών του ιδιωτικού τομέα (που ακόμα δεν έχουν μειωθεί) και πιθανόν άλλη μια έως δυο υφέσεις ώστε να απαξιωθούν τα πιο δαπανηρά μη-παραγωγικά περιουσιακά στοιχεία. Ο καπιταλισμός δεν βρίσκεται απλά μπροστά σε στασιμότητα αλλά σε περισσότερες βίαιες οικονομικές ανακατατάξεις που θα καταστρέψουν κεφάλαια και βέβαια τις ζωές εκατομμυρίων ανθρώπων πάνω στον πλανήτη».⁵

Ακόμα και μια φιλοκυβερνητική εφημερίδα σαν ΤΑ ΝΕΑ μιλούσε για «μολυβένια δεκαετία» που έχει η Ελλάδα μπροστά της (πρωτοσέλιδο σχόλιο στις 19 Αυγούστου).

Ποιος μπορεί να σταματήσει αυτή την καταστροφή; Η πολιτική αστάθεια δημιουργεί τεράστια προβλήματα σε κάθε άρχουσα τάξη για να συνεχίσει και να έχει τον έλεγχο και των πολιτικών εξελίξεων και των μέτρων που θέλει να πάρει. Το ερώτημα είναι πώς μπορεί η αριστερά να αρπάξει αυτή την ευκαιρία που της ανοίγεται. Ποια αριστερά μπορεί να το κάνει και με ποιον τρόπο;

Η απάντηση απαιτεί να σταθούμε σε τέσσερα σημεία. Το πρώτο ζήτημα είναι η σχέση της αριστεράς με το εργατικό κίνημα. Το δεύτερο είναι η μάχη ενάντια στον φασισμό και τον ρατσισμό. Το τρίτο είναι η στάση της απέναντι στους ιμπεριαλιστικούς ανταγωνισμούς και τον πόλεμο. Και το τέταρτο είναι το ζήτημα της εναλλακτικής προοπτικής απέναντι σ' αυτό το σύστημα.

Εργατικό κίνημα και αριστερά

Μέσα σε κομμάτια της αριστεράς επικρατεί η άποψη ότι το εργατικό κίνημα δεν βρέθηκε στο ύψος των περιστάσεων. Ότι η επίθεση, τα μνημόνια, η λιτότητα ήταν πολύ μεγαλύτερα από την αντίσταση. Αυτές οι διαπιστώσεις δεν σταματάνε μόνον εκεί αλλά προχωράνε σε γενικεύσεις προς πολλές κατευθύνσεις. Απόψεις που αμφισβητούν την ίδια την ύπαρξη της εργατικής τάξης σήμερα, το ρόλο που μπορεί να παίζει, και

αναζητούν εναλλακτικές σε νέα υποκείμενα, σε «ευρύτερα» κινήματα. Αυτές οι απόψεις συχνά συνδυάζονται και με θεωρίες που δίνουν μεγαλύτερη σημασία στις εκλογές από τις απεργίες.

Για να αποφυγούμε όλα αυτά τα μπερδέματα χρειάζεται κατ' αρχήν να δούμε την εικόνα της εργατικής αντίστασης όλα αυτά χρόνια της κρίσης. Μπορεί η Ελλάδα να μοιάζει η εξαίρεση με 30 γενικές απεργίες, με απεργίες διαρκείας, με μάχες όπως των απολυμένων της EPT που συμπληρώνει δεκαπέντε μήνες, τις καθαρίστριες που έλκισαν εκατό μέρες κατάληψης έξω από το Υπουργείο Οικονομικών και συνεχίζουν, με τη μάχη της αξιολόγησης που χάλασε τους προγραμματισμούς του Μητσοτάκη και πολλά ακόμα παραδείγματα και μάχες.

Κι όμως η ελληνική εικόνα των τελευταίων χρόνων δεν είναι μοναδική αν κοιτάξουμε λίγο ευρύτερα. Στη Γαλλία όπου η κυβέρνηση του Σοσιαλιστικού Κόμματος έχει μπει στη χειρότερη κρίση, οι περισσότερες κυβερνήσεις των τελευταίων είκοσι χρόνια έχουν πέσει μετά από απεργίες και μεγάλους αγώνες. Ο Σαρκοζί τελείωσε τη θητεία του μετά από τη μεγάλη απεργία για τις συντάξεις. Ο Ζυπέ, που τώρα προετοιμάζεται για υποψήφιος της δεξιάς για την Προεδρία, έχασε την κυβέρνηση το 1997 μετά από τη μεγάλη απεργία στο δημόσιο τον Δεκέμβριο του 1995. Δέκα χρόνια αργότερα, το 2007, η κυβέρνηση του Βιλπέν πέφτει μετά από τις μεγάλες φοιτητικές απεργίες ενάντια στο Σύμφωνο Πρώτης Απασχόλησης.

Διεθνώς η χρονιά του 2011 ήταν σημείο καμπής με την ανατροπή του Μουμπάρακ να εμπνέει τους αγώνες στην Ευρώπη. Στην Ισπανία τα συνδικάτα κήρυξαν γενική απεργία τον Σεπτέμβριο του 2010 και μια δεύτερη τον Μάρτη του 2012. Στην Πορτογαλία δυο μεγάλες συνμοσπονδίες συντονίστηκαν και κάλεσαν την πρώτη γενική απεργία μετά από 22 χρόνια, τον Νοέμβριο του 2010, προχώρησαν σε άλλη μια την επόμενη χρονιά και μια τρίτη τον Μάρτη του 2012.

Στις 14 Νοέμβριο του 2012 τα συνδικάτα στις δυο χώρες συντονίστηκαν σε κοινή γενική απεργία, η πρώτη που έχει γίνει μετά το τέλος των δικτατοριών. Στην Ισπανία ακολούθησε ένα κύμα από νικηφόρες απεργίες στα νοσοκομεία και στις 22 Μάρτη 2014 πάνω από ένα εκατομμύριο διαδηλωτές ενάντια στη λιτότητα πλημμύρισαν τη Μαδρίτη.

Μπορεί ο αριθμός των απεργιών και το επίπεδο της ταξικής πάλης να διαφέρει από χώρα σε χώρα, λόγω παραδόσεων, κατάστασης του καπιταλισμού, αλλά και δύναμης της συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας. Η εικόνα όμως της εργατικής αντίστασης, σε καμιά χώρα και σε καμιά στιγμή δεν αφήνει περιθώρια αμφισβήτησης της δύναμης της εργατικής τάξης και του ρόλου που μπορεί να παίξει μέσα στις σημερινές συνθήκες.

Σήμερα είναι αδιανόητο να επαναλαμβάνονται λάθη όπως στις παραμονές του '68, όταν μια σειρά διανοούμενοι, όπως ο Andre Gorz, ο Marcuse, κ.α., δήλωναν ότι «στο άμεσο μέλλον δεν προβλέπεται τόσο μεγάλη κρίση του καπιταλισμού, τόσο δραματική που να αναγκάσει τους εργάτες να προχωρήσουν σε γενική απεργία». Στη σημερινή περίοδο το βάρος της εργατικής τάξης είναι μεγαλύτερο από τον Μάη του '68. Ένα απλό παράδειγμα από την οικονομία δείχνει τη δύναμη της.

Από το 1970 η παραγωγικότητα έχει αυξηθεί 254,3% ενώ οι μισθοί 113,1%. Η διαφορά πήγε στα κέρδη. Ένα *bras-de-fer* ανάμεσα στους εργάτες και τους καπιταλιστές είναι ανοιχτό. Από τη μια η δύναμη των εργατών, με την παραγωγικότητα και από την άλλη τα προβλήματα, οι δυσκολίες να διεκδικήσουν τον πλούτο που παράγουν.

Αυτό είναι ζήτημα οργάνωσης του πιο μαχητικού και πρωτοπόρου κομματιού της εργατικής τάξης μέσα στους χώρους και στα συνδικάτα. Όπου αυτό έχει προχωρήσει, εκεί οι αγώνες για να μην τσακιστεί κι άλλο το κόστος εργασίας, για να συνεχίσουν οι απεργίες, για να μην μείνει κανένα κομμάτι μόνο του και να συντονιστεί με τα άλλα, κάνει τη δια-

φορά.

Στην Ελλάδα ο αγώνας της EPT έγινε παράδειγμα για αντίσταση σε όλα τα κλεισίματα και τις απολύσεις στη συνέχεια. Όχι μόνο πηγή έμπνευσης, αλλά και οργάνωσης γιατί με κέντρο τους απολυμένους της EPT – που διεκδικούν και συνεχίζουν για να γυρίσουν πίσω – συντονίστηκαν πολλά κομμάτια του δημοσίου που παλεύουν ενάντια στις διαθεσιμότητες, την αξιολόγηση, τις συνενώσεις και τις απολύσεις. Το ότι αυτές οι μάχες συνεχίζονται, ότι συντονίζονται τα διάφορα κομμάτια, ότι η αλληλεγγύη και η συμπαράσταση κυριαρχούν μέσα στους εργατικούς χώρους όπως φαίνεται και με τις καθαρίστριες, όλα αυτά έχουν και την πολιτική τους διάσταση. Κι αυτό είναι η στροφή αριστερά. Το πώς στις Ευρωεκλογές, από την κατάρρευση του αθροίσματος ΝΔ-ΠΑΣΟΚ, η Χ.Α. πήρε 9% ενώ η αριστερά συνολικά έφτασε το 35%.

Η αντιφασιστική δράση

Στις 26 Νοέμβριο του 1931 ο Τρότσκι έγραψε μια παμφλέτα με τίτλο «Γερμανία, το κλειδί της διεθνούς κατάστασης», όπου εξηγούσε ότι:

«Σύμφωνα με την κατεύθυνση και τη λύση που θα βρει η γερμανική κρίση θα καθοριστούν, για πολλά χρόνια, όχι μοναχά η τύχη της ίδιας της Γερμανίας (κι αυτό είναι ήδη αρκετό), αλλά και τα πεπρωμένα της Ευρώπης, τα πεπρωμένα όλων του κόσμου. ... Η κατάληψη της εξουσίας από τους εθνικοσοσιαλιστές θα σήμαινε προπάντων την εξόντωση του ανθού του γερμανικού προλεταριάτου, την καταστροφή των οργανώσεων του, το χάσιμο της εμπιστοσύνης στον ίδιο τον τον εαυτό του και το μέλλον του. Αν λάβουμε υπόψη πόσο ώριμοι και βαθιοί είναι οι κοινωνικοί ανταγωνισμοί στη Γερμανία, το καταχθόνιο έργο του ιταλικού φασισμού θα φαινόταν ασφαλώς σαν ένα ασήμαντο και σχεδόν ανθρωπιστικό πείραμα μπροστά στο έργο του γερμανικού εθνικοσοσιαλισμού... Δέκα προλεταριακές εξεγέρσεις, δέκα αλληπάλληλες ήττες, δεν θα μάτωναν και δεν θα εξασθενίζαν το γερμανικό προλεταριάτο τόσο όσο θα το αδυνάτιζε αυτή τη στιγμή η υποχώρησή του μπροστά στο φασισμό, την ώρα που τίθεται απλά και καθαρά το ζήτημα ποιος θα είναι ο σπιτονοικοκύρης της

**Ο Βαλς και ο Ολάντ
προσπαθούν να μπαλώσουν την
κρίση της γαλλικής κυβέρνησης.**

Συλλαλητήριο στις 8 Γενάρη, που κάλεσε η ΑΝΤΑΡΣΥΑ, με αφορμή την ανάληψη της Προεδρίας της ΕΕ από την Ελλάδα.

Γερμανίας... Η Γερμανία είναι το κλειδί της διεθνούς κατάστασης».⁶

Σήμερα αυτό το ίδιο μπορούμε να πούμε για τη Γαλλία, την Ελλάδα, την Ολλανδία, την Ουγγαρία, για κάθε χώρα της Ευρώπης που μέσα στη χειρότερη κρίση οι φασιστικές και ρατσιστικές οργανώσεις σήκωσαν κεφάλι.

Στη Βρετανία το BNP δεν έβγαλε ούτε έναν Ευρωβουλευτή, όμως το UKIP, βγήκε πρώτο και εάν μείνει ανενόχλητο, εάν το κίνημα «Σταματήστε το UKIP» δεν καταφέρει να περιορίσει την επιρροή του, τότε ανοίγει η προοπτική να ξαναενισχυθούν οι φασιστικές οργανώσεις. Στη Γερμανία το αντιφασιστικό κίνημα κατάφερε να διαλύσει τους φασίστες. Σ' αυτές τις εκλογές δεν πήραν πάνω από 1,5%. Όμως το νέο «ευρωσκεπτικιστικό» ρατσιστικό κόμμα, που πέρασε το όριο του 5% και έβγαλε Ευρωβουλευτή, μπορεί να λειτουργήσει σαν εφαλτήριο για πογκρόμ ενάντια στους μετανάστες οργανωμένα από κοινού από οπαδούς αυτού του κόμματος και απομεινάρια των φασιστών.

Αυτή η διαπίστωση πρέπει να οδηγήσει σε μια αντιμετώπιση που να αποκλείει δυο λάθη. Το πρώτο, την αυταπάτη ότι τον φασισμό τον αντιμετωπίζεις με το «συνταγματικό τόξο», με την ενίσχυση των θεσμών της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας, των ιδίων θεσμών που διαχειρίζονται την κρίση και σπέρνουν την απόγνωση σε μαζική κλίμακα. Το εργατικό κίνημα είναι η δύναμη που μπορεί και πρέπει να συσπειρωθεί ενάντια στη φασιστική απειλή. Αλλά εδώ χρειάζεται να αποκλείσουμε ένα δεύτερο λάθος, δηλαδή την αντίληψη ότι όταν θα φτάσει το εργατικό κίνημα στο επίπεδο να τσα-

κίσει τον καπιταλισμό τότε θα τσακίσει και τον φασισμό. Την αντίληψη ότι μέχρι τότε θα χάνει τις μάχες χωρίς να μπορεί να σταματήσει τους φασίστες. Γιατί στην πραγματικότητα ισχύει το αντίθετο – οι μάχες ενάντια στο φασισμό χτίζουν το εργατικό κίνημα για να φτάσει να ανατρέψει και το σύστημα που τον γεννάει.

Αυτό ξεκαθαρίζει και γιατί είναι λάθος η παραίτηση από τη σύγκρουση με τον ρατσισμό, τις ρατσιστικές ιδέες της κυρίαρχης τάξης και ειδικά σήμερα την ισλαμοφοβία.

Στη Γαλλία κομμάτια της αριστεράς υπέκυψαν στην ισλαμοφοβία, αποδέχτηκαν την απαγόρευση που επέβαλε ο Σιράκ για την μαντήλα στις μουσουλμάνες και έτσι άφησαν ανοιχτό το δρόμο για την επανεμφάνιση του φασιστικού Εθνικού Μετώπου και της Μαρίν Λεπέν.

Ο ρατσισμός δεν είναι γραμμένος στις ιδέες της εργατικής τάξης, είναι το όπλο που χρησιμοποιεί η κυρίαρχη τάξη για να τη διασπάσει και να την αδυνατίσει. Την τελευταία δεκαετία αυτή η επίθεση έχει πάρει τη μορφή της ισλαμοφοβίας. Το μέτωπο του Ιράκ που ξανανοίγει, η ISIS που διεκδικεί να προχωρήσει σε δικό της κράτος παίρνοντας εδάφη από Συρία και Ιράκ, έχουν δώσει τη δυνατότητα στις κυβερνήσεις της Δύσης να ξαναφέρουν τον μπαμπούλα του μουσουλμανικού κινδύνου. Οι ΗΠΑ μιλάνε ξανά για «ανθρωπιστικούς βομβαρδισμούς» και ο Σαμαράς στέλνει τον Αβραμόπουλο στο αμερικάνικο Πεντάγωνο να δηλώσει ελληνικό παρών σε αυτή την εκστρατεία.

Η Αριστερά οργανώνει την πάλη ενάντια στον φασισμό σαν ξεχωριστό καθή-

κον μέσα σ' αυτές τις συνθήκες. Αυτό σημαίνει ενιαιομετωπικά με όλα τα κόμματα της αριστεράς και με κόμματα της Σοσιαλδημοκρατίας τουλάχιστον όσα και όσοι είναι διατεθειμένοι να μπουν σ' αυτή τη μάχη. Χρησιμοποιεί θεσμούς χωρίς να στηρίζεται σ' αυτούς, γιατί η δύναμη βρίσκεται στο κίνημα που συγκρούεται με τους φασίστες στους δρόμους και όπου αλλού τολμάνε να εμφανιστούν. Το ότι στην Ελλάδα έχει δημιουργηθεί η ΚΕΕΡΦΑ, μια κεντρική αντιφασιστική οργάνωση που παίρνει πρωτοβουλίες πανελλαδικά, που έχει επιτροπές σε πολλές εργατογειτονίες, που έπαιξε ρόλο στο να οργανωθούν συλλαλητήρια σε όλους τους δήμους ενάντια στα γραφεία και στις φασιστικές επιθέσεις, που πρωτοστάτησε στην μεγάλη πορεία στα γραφεία της Χρυσής Αυγής μια βδομάδα μετά τη δολοφονία του Παύλου Φύσσα, που πήρε την πρωτοβουλία να δημιουργηθεί διεθνής αντιφασιστικός συντονισμός για τα αντιφασιστικά συλλαλητήρια σε μια σειρά από πρωτεύουσες και μεγάλες πόλεις στην Ευρώπη και στις ΗΠΑ στις 22 Μάρτη του 2014, κάνει διαφορά. Άνοιξε το δρόμο για να μπει η ηγεσία της Χρυσής Αυγής στη φυλακή και για να τους παραπέμψουν σε δίκη – πολύ πιθανόν τον Νοέμβριο – σαν εγκληματική οργάνωση. Αυτή είναι μια μάχη που μπορεί να γίνει καμπή για την αντιμετώπιση της φασιστικής απειλής σε όλη την Ευρώπη

Ιμπεριαλιστικοί ανταγωνισμοί

Ουκρανία, Μέση Ανατολή και νοτιοανατολική Ασία, είναι τρεις εμπόλεμες περιοχές που συμμετέχουν με τον έναν ή τον άλλο τρόπο οι μεγάλες ιμπεριαλι-

στικές δυνάμεις. Στην Νοτιοανατολική Ασία οι ΗΠΑ στέλνουν στρατό για να συγκρατήσουν την οικονομική και γεωπολιτική άνοδο της Κίνας.

Στη σύγκρουση για τον έλεγχο της Ουκρανίας δεν περιορίζονται μόνο στην οικονομική και πολιτική στήριξη της κυβέρνησης του Κιέβου, αλλά προχωρώντας και σε κήρυξη εμπόργκο των ρωσικών καταθέσεων στις δυτικές τράπεζες και στη συνέχεια των ρωσικών προϊόντων. Αυτό έχει σημάνει την κλιμάκωση του εμπορικού πολέμου ανάμεσα στον Πούτιν από τη μια και τις κυβερνήσεις της Ε.Ε. από την άλλη.

Η επέλαση του ISIS στο Ιράκ έγειρε την πλάστιγγα στο να αποφασίσει ο Ομπάμα να προχωρήσει σε βομβαρδισμούς, έτσι ώστε να ανακόψει το Ισλαμικό Κράτος. Ταυτόχρονα οι παλιοί «πρόθυμοι» του Μπους αποφάσισαν να στηρίξουν τους Κούρδους για να δώσουν τις χερσαίες μάχες. Είναι σαφές ότι αυτό το σχέδιο δεν λειτουργεί, τώρα μιλάνε να δώσουν τη μάχη πόρτα-πόρτα για να επανακαταλάβουν τη Μοσούλη, άρα η προοπτική είναι για μια επέμβαση χωρίς τέλος και με χιλιάδες θύματα, όσο αυτή θα κλιμακώνεται.

Όσοι έλπιζαν ότι η εκλογή του Ομπάμα ήταν το τέλος των αμερικάνικων επεμβάσεων και ότι η οικονομική κρίση στην Ε.Ε. δεν θα τους άφηνε να επέμβουν, διαψεύδονται από την πραγματικότητα.

Μπροστά της η αριστερά έχει να παλέψει όχι σε ένα αλλά σε τρία μέτωπα και χρειάζεται να ξεκαθαρίσει τρία πράγματα.

Το πρώτο, ότι η Αριστερά είναι ενάντια στον πόλεμο και στις στρατιωτικές επεμβάσεις και στις τρεις περιοχές. Το δεύτερο, ότι δεν διαλέγει μεριά με βάση του ποιος είναι ο λιγότερο κακός. Στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο που συμπληρώνονται φέτος εκατό χρόνια, αυτή η πολιτική οδήγησε στα σφαγεία των εργατών και κατέληξε στην κατάρρευση των μαζικών εργατικών κομμάτων εκείνης της εποχής. Στην Ουκρανία η λύση είναι οι εργάτες του Κιέβου να ενωθούν με τους εργάτες του Ντόνετσκ ενάντια στους ολιγάρχες και τα στηρίγματα τους σε Ρωσία και Ευρώπη. Το τρίτο, είναι η αντίσταση στην ισλαμοφοβία. Στην Αίγυπτο, μεγάλο κομμάτι από την Ταχρίρ υποστήριξε το στρατό απέναντι στην Μουσουλμανική Αδελφότητα και έτσι άνοιξε το δρόμο στη στρατιωτική δικτατορία του Σίσι. Το ίδιο κινδυνεύει να πάθει η αριστερά σε όλη την Ευρώπη εάν δεν είναι ξεκάθαρη για την ευθύνη

του ιμπεριαλισμού στις θρησκευτικές διαμάχες στο Ιράκ.

Η εικόνα του ιμπεριαλισμού σήμερα είναι ένας ακόμα σημαντικός λόγος να παλέψουμε για την ανατροπή του καπιταλισμού.

Εναλλακτική προοπτική

Οι σημερινές εξελίξεις προσφέρουν μεγαλύτερες δυνατότητες για την αντικαπιταλιστική αριστερά να προτείνει και να παλέψει για την εναλλακτική προοπτική απέναντι στον καπιταλισμό. Το ότι στην Ελλάδα δημιουργήθηκε η ANTAPΣYA, με κέντρο το αντικαπιταλιστικό πρόγραμμα, έχει παίξει πολύ σημαντικό ρόλο στις πολιτικές εξελίξεις, στην άνοδο συνολικά της αριστεράς και στον πολιτικό της προσανατολισμό.

Η αντίληψη κομματιών της Αριστεράς στην Ευρώπη και στην Ελλάδα, ότι ο ΣΥΡΙΖΑ ήταν κάτι άλλο από ένα κλασικό αριστερό ρεφορμιστικό κόμμα, αρχίζει να χάνει την απήχυσή της. Σ' αυτό συνέβαλαν δυο πράγματα. Το πρώτο, η προετοιμασία του ΣΥΡΙΖΑ να αναλάβει την κυβέρνηση, με αποτέλεσμα συνεχώς να μετακινείται όλο και πιο δεξιά. Και δεύτερο και πιο σημαντικό, το γεγονός ότι υπάρχει η επαναστατική αριστερά και η ANTAPΣYA που δεν περιορίζεται να καταγγέλλει τις δεξιές μετατοπίσεις του ΣΥΡΙΖΑ αλλά προτείνει πώς μπορεί να προχωρήσει το κίνημα και οργανώνει αντίστοιχα. Η αντικαπιταλιστική ρήξη με το Ευρώ και την Ε.Ε., η διαγραφή του χρέους, η κρατικοποίηση των τραπεζών με εργατικό έλεγχο, δεν έχει επηρεάσει μόνο την αριστερά αλλά και το εργατικό κίνημα.

Ας φανταστούμε πόσο διαφορετικές θα ήταν οι εξελίξεις στην Ιταλία εάν το 1975, όταν το ΙΚΚ του Μπερλίνγκουερ ετοιμαζόταν να κερδίσει τις εκλογές και να γίνει κυβέρνηση, η επαναστατική αριστερά της Ιταλίας δεν είχε ενδώσει στις αυταπάτες ότι μια κυβέρνηση με συμμετοχή του ΙΚΚ θα ήταν μια μεγάλη ανατροπή.

Τα τρία κόμματα της Επαναστατικής Αριστεράς στην Ιταλία τότε στήριξαν την προοπτική μιας τέτοιας κυβέρνησης προτείνοντας ένα κυβερνητικό πρόγραμμα λίγο πιο αριστερό από του Μπερλίνγκουερ.⁷ Στο κέντρο εκείνου του προγράμματος ήταν οι ανάγκες της ιταλικής οικονομίας όπως προέκυπταν από την ένταξη της στην Κοινή Ευρωπαϊκή Αγορά. Τα λάθη της επαναστατικής αριστεράς το '75 σήμαναν τη διάλυση αυτών των οργανώσεων. Πέρασαν

δεκαετίες για να ξανασηκώσει κεφάλι το κίνημα. Το λάθος επαναλαμβάνεται το 2006, όταν η ηγεσία της Κομμουνιστικής Επανάδρασης στήριξε την κυβέρνηση του Πρόντι και ο Φάουστο Μπερτινόνι, ηγέτης της Επανάδρασης, ανέλαβε πρόεδρος της ιταλικής Βουλής. Οκτώ χρόνια αργότερα η αριστερά και το εργατικό κίνημα στην Ιταλία πληρώνουν το κόστος αυτών των επιλογών. Ο Ρέντζι είναι πρωθυπουργός, με τη στήριξη της δεξιάς, και όλης της ηγεσίας της Ε.Ε.⁸

Το παράδειγμα της Ιταλίας δεν είναι το μοναδικό, αλλά είναι το πιο οδυνηρό. Παντού ανοίγονται μπροστά μας κρίσιμες επιλογές. Η αντικαπιταλιστική αριστερά έχει κρίσιμο ρόλο να παίξει στις εξελίξεις μέσα σε όλη την Ευρώπη. Οι 130 χιλιάδες που ψήφισαν την ANTAPΣYA στις δημοτικές και περιφερειακές εκλογές είναι μια αφετηρία για να παλέψουμε ώστε οι επιλογές να πάνε προς την αντικαπιταλιστική προοπτική.

Η δύναμη της ANTAPΣYA είναι πολύ μεγαλύτερη στους χώρους που μπορούν να καθορίσουν τις εξελίξεις και αυτό είναι το εργατικό κίνημα, οι εργατικοί χώροι και τα συνδικάτα. Οι εκλογές στα συνδικάτα κατέγραψαν αυτή την αλλαγή τα τελευταία χρόνια με δυνάμωμα της αριστεράς γενικότερα, αλλά και ενίσχυση στην αντικαπιταλιστική αριστερά και στα ψηφοδέλτια που στήριξε η ANTAPΣYA.

Η στρατηγική της Εργατικής Επανάστασης είναι η μόνη που μπορεί να αντιμετωπίσει τη σημερινή κρίση. Αυτό δεν σημαίνει σεκταρισμός απέναντι στο κίνημα και τη ρεφορμιστική αριστερά. Σημαίνει να είμαστε μέσα στις μάχες, να μεγαλώνουμε με τα καλύτερα στοιχεία που οργανώνουν, τα στοιχεία που έχουν την καλύτερη σχέση με την τάξη, και να χτίζουμε ένα μεγάλο και δυνατό επαναστατικό κόμμα. ■

Σημειώσεις

1. UKIP: ακροδεξιό ρατσιστικό κόμμα.
2. Σιν Φέιν: προέρχεται από την πολιτική πτέρυγα του IRA.
3. Κόμμα AfD: Εναλλακτική για τη Γερμανία.
4. Το μπλογκ του Michael Roberts: thenextrecession.wordpress.com.
5. ο.π.
6. Λ. Τρότσκι, «Το κλειδί της διεθνούς κατάστασης είναι στη Γερμανία», στο βιβλίο: *Η πάλη ενάντια στο φασισμό στη Γερμανία*, εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, 2000.
7. Η Avanguardia Operaia, η Lotta Continua και το Μανιφέστο.
8. Ματέο Ρέντζι: πρωθυπουργός της Ιταλίας, ηγέτης του Δημοκρατικού Κόμματος που προέρχεται από το ιταλικό ΚΚ.

1944

Η Απελευθέρωση

Με γενικές απεργίες πανηγύρισαν οι εργάτες την ήττα των ναζί σε όλη την Ευρώπη, όπως περιγράφει ο **Ιάσωνας Χανδρινός**.

Παρίσι, Αύγουστος 1944.

Το 1944 οι εξελίξεις στα μέτωπα του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου ήταν ραγδαίες. Το ίδιο ραγδαία και εντυπωσιακή ήταν η ανάπτυξη των κινημάτων της Αντίστασης. Η Γαλλία και η Ιταλία προσφέρουν τα πιο γνωστά παραδείγματα. Τον Αύγουστο του 1944 τα εργατικά και λαϊκά προάστια του Παρισιού έγιναν το κέντρο μιας εξέγερσης που απελευθέρωσε ουσιαστικά την πόλη πριν την άφιξη των Συμμάχων. Εκατοντάδες πόλεις και κομποπόλεις βίωσαν την ίδια εμπειρία εκείνες τις μέρες, με ένα συνδυασμό της δράσης των «μακί» (αντάρτες) που κατέβηκαν από τα βουνά και των εργατών που ξεσηκώθηκαν μέσα σε αυτές. Στην Ιταλία, την πρώτη χώρα που επικράτησε ο φασισμός στη δεκαετία του '20, η Αντίσταση ήταν ένας εμφύλιος πόλεμος ενάντια στους φασίστες του Μουσολίνι. Την άνοιξη του 1944 ένα μαζικό απεργιακό κίνημα σάρωσε τη βόρεια και κεντρική Ιταλία που κατεχόταν από τους Γερμανούς και οι παρτιζάνοι έφτασαν να ελέγχουν μεγάλες περιοχές στην ύπαιθρο τις «παρτιζάνικες δημοκρατίες».

Στα σχετικά άγνωστα παραδείγματα περιλαμβάνονται χώρες όπως το Βέλγιο, η Ολλανδία, η Δανία. Ο κοινωνικός πολιτικός ριζοσπαστισμός ήταν κοινό γνώρισμα που εκφραζόταν συχνά με την εντυπωσιακή ανάπτυξη της Αριστεράς, ιδιαίτερα των Κομμουνιστικών

Κομμάτων.

Μέχρι τα τέλη του 1942, τα στρατεύματα κατοχής στην Ευρώπη δεν αντιμετώπιζαν ιδιαίτερα προβλήματα, με την εξαίρεση των αντάρτικων κινήσεων στις χώρες που συνόρευαν με το ανατολικό Μέτωπο και τη Γιουγκοσλαβία. Η δυσμενής για τους Γερμανούς εξέλιξη του πολέμου, η λεηλασία πρώτων υλών και προϊόντων σε κάθε χώρα και η προσαρμογή της εξουσίας στο στόχο της ολοκληρωτικής εκμετάλλευσης έμφυχου δυναμικού και πλουτοπαραγωγικών πηγών (στα πλαίσια του «ολοκληρωτικού πολέμου») στις αρχές του 1943, πυροδότησε μαζικές αντιδράσεις στην κατοχική εξουσία, προσφέροντας τα αποτελεσματικά όπλα για την καταπολέμηση, έως και την ανατροπή της.

Μετά την ιστορική καμπή του Στάλιν-γκραντ, με την πρώτη μεγάλη ήττα του γερμανικού στρατού στον πόλεμο τον Φλεβάρη του 1943, η ψυχολογία των πολιτών μεταβλήθηκε. Η προοπτική της απελευθέρωσης συμπύκνωνε την ρευστή αντίδραση και παράλληλα απελευθέρωνε την συσσωρευμένη απογοήτευση που προκαλούσε η οικονομική δυσπραγία. Η διαμαρτυρία αποκτούσε σαφέστερο περιεχόμενο, τα μηνύματα της Αντίστασης άρχισαν να απευθύνονται (και να γίνονται δεκτά) από

ευρύτερα κοινωνικά στρώματα. Αιτήματα για βελτίωση των όρων ζωής, περισσότερα τρόφιμα και αυξήσεις μισθών έμοιαζαν να έρχονται από άλλη εποχή, ωστόσο περιέγραφαν απόλυτα τις συνθήκες στην Ευρώπη το 1943-44.

Οι διαμαρτυρίες για συνεργασία με τους Γερμανούς αποσπάστηκαν από το πεδίο της ηθικής καταγγελίας και συνδέθηκαν αμετάκλητα με αιτήματα δικαιότερης κατανομής του πλούτου και ενίσχυσης των φτωχών λαϊκών στρωμάτων. Τον Αύγουστο του 1943, ένα από τα πολλά συνθήματα του πρώτου απεργιακού ξεσπάσματος στην Κοπεγχάγη ήταν «όχι εγωισμός στα τρόφιμα». Οι απεργίες άρχισαν να πολλαπλασιάζονται και η Αντίσταση άρχισε να προσλαμβάνει χαρακτηριστικά μαζικού κινήματος με εθνικοαπελευθερωτικούς και ταξικούς όρους.

Η πολιτική επιστράτευση

Ήταν η περίοδος που ο ναζισμός επιχείρησε να δεσμεύσει με τη βία τις μάζες των Ευρωπαίων εργατών. Η επιστράτευση εργατικού δυναμικού ήταν μονόδρομος προκειμένου να διατηρηθεί η γερμανική πολεμική μηχανή σε σταθερή λειτουργία, με αποτέλεσμα, στην τελευταία φάση του Πολέμου, η Γερμανία να είναι απόλυτα εξαρ-

τημένη από το εργατικό δυναμικό των υπόδουλων χωρών. Τον Μάιο του 1942, υπήρχαν 4,1 εκατομμύρια εργάτες στο Γ' Ράιχ. Ένα χρόνο αργότερα ο αριθμός είχε φτάσει τα 6,1 εκατομμύρια, ενώ τον Μάιο του 1944 – όταν η εργασία ήταν σχεδόν αποκλειστικά αναγκαστική – τα ξένα εργατικά χέρια (ή μάλλον τα ζεύγη χεριών) που εκτοπιζόνταν μαζικά στα γερμανικά εργοστάσια ξεπερνούσαν τα 7,1 εκατομμύρια. Τα 5 εκατομμύρια ήταν πολίτες και οι υπολοίποι αιχμάλωτοι πολέμου. Το 1944, ένας στους δύο βιομηχανικούς εργάτες στο Γ' Ράιχ δεν ήταν Γερμανός.⁴

Η απότομη εκμετάλλευση της εργατικής δύναμης λειτουργήσε αποσταθεροποιητικά για την κατοχική πολιτική και, παράλληλα, αποτέλεσε σημείο κάμψης για την μαζικοποίηση της Αντίστασης. Τα ναζιστικά διάταγματα πολιτικής επιστράτευσης εργατών ήταν το «ανέλπιστο δώρο» που οι ναζί προσέφεραν στην Αντίσταση, επιτρέποντάς της να αποκτήσει τεράστιο κοινωνικό έρεισμα. Αποτέλεσε αφετηριακό σημείο για την ανάπτυξη του κινήματος των Μακί στη Γαλλία, τον ραγδαίο πολλαπλασιασμό των Ιταλών παρτιζάνων και τις πρώτες, αναγνωρίσιμες μορφές μαζικής αντίστασης σε Ολλανδία, Δανία και Ελλάδα.

Γύρω από δεκάδες χιλιάδες εργάτες

Οδοφράγματα στην Κοπεγχάγη, Ιούλης 1944.

που διέφευγαν την επιστράτευση περνώντας σταδιακά στην παρανομία, υφάνθηκαν δίκτυα προστασίας και απόκρυψης τα οποία συμπύκνωσαν το αντικατοχικό αίσθημα και του έδωσαν συλλογικές διαστάσεις. Στην Ολλανδία, η Αντίσταση αναπτύχθηκε ραγδαία μόνο μετά τον Φεβρουάριο του 1943. Στην Ελλάδα, το ίδιο διάταγμα, την ίδια περίοδο, σχηματοποίησε μια εργατοϋπαλληλική αντίδραση στις πόλεις που κατέληξε σε επανειλημμένες κινητοποιήσεις στο δρόμο.

Μιλώντας για το 1944, δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να μας διαφεύγει η έντονη σύμπλεξη οικονομίας και καταστολής. Τα Υπουργεία Εργασίας απέκτησαν σχεδόν απόλυτες εξουσίες επί των απολύσεων και αυξημένες αρμοδιότητες σε ό,τι αφορούσε την αξιολόγηση των επιχειρήσεων. Η εργατική πολιτική κάθε χώρας αναλάμβανε να προσανατολίζει, χωρίς προσχήματα, το «αργούν» και «πλεονάζον» εργατικό προσωπικό στην κατεύθυνση της αναγκαστικής εργασίας για λογαριασμό των Γερμανών διαλύοντας οριστικά τα υπολείμματα του κοινωνικού συμβολαίου ανάμεσα σε εργοδότες και εργαζομένους.

Οι εργάτες στην Ιταλία

Η Αντίσταση έριξε όλες τις δυνάμεις της στην αναχαίτιση της εργατικής εκμετάλλευσης. Το καλοκαίρι του 1944, μια ιταλική προκήρυξη στο Τορίνο καλούσε «να αντισταθούμε στην αποστολή των μηχανημάτων στη Γερμανία. Τα μηχανήματα μας ανήκουν. Είναι εθνική περιουσία. Να μη δεχτούμε την αρπαγή τους, να τις αχρηστεύσουμε. Να κρύψουμε τα εξαρτήματά τους και σε έσχατη ανάγκη να τις καταστρέψουμε. Να διαμαρτυρη-

θούμε κατά των απολύσεων, κατά των εκπομπών μας στη Γερμανία. Να απεργήσουμε, να εγκαταλείψουμε μαζικά τους τόπους εργασίας. Να ενωθούμε με τις λαϊκές μάζες για να εμποδίσουμε κάθε επιστράτευση εργατών και μεταφορά των τόπων εργασίας στη Γερμανία [...] Να ενωθούμε με τους παρτιζάνους και να καθοδηγήσουμε την ένοπλη λαϊκή εξέγερση». Το χειμώνα του 1943-44, το μεγάλο όπλο της απεργίας επανέκαμψε δυναμικά στο βιομηχανικό ιταλικό βορρά. Στα μέσα Ιανουαρίου απέργησαν 50.000 εργάτες στη Γένοβα, στα μέσα Φεβρουαρίου 5.000 στο Φόρλι, αρχές Μαρτίου 45.000 στο Μιλάνο, 35.000 στο Τορίνο, 6.000 στη Βερόνα.

Οι απεργίες συνοδεύτηκαν από απόπειρες εναντίον φασιστών αξιωματούχων και Γερμανών αξιωματικών, από δολιοφθορές και «λεηλασίες». Στην Πάβια απεργοί κατέστρεψαν όλο τον μηχανολογικό εξοπλισμό του υφαντουργείου τους. Σύμφωνα με τα γερμανικά δελτία πληροφοριών, οι απεργίες τον Φεβρουάριο πήραν «χαρακτήρα καθαρά πολιτικών διαδηλώσεων», ενώ η μεγάλη κομμουνιστική επιρροή στον εργατόκοσμο προδίδε «αύξηση των πολιτικών απεργιών στο μέλλον».

Το φασιστικό κράτος που είχε ανασυγκροτηθεί στο κέντρο και το βορρά της Ιταλίας, οι Γερμανοί, Ες-Ες και βιομήχανοι επιτέθηκαν συντονισμένα κατά των απεργών. Ακολούθησαν καταλήψεις βασικών εγκαταστάσεων, αποκλεισμός για αρκετές ημέρες και διακοπή της μισθοδοσίας. «Σε περίπτωση μη επιστροφής στην εργασία μετά τη λήξη της παύσης εργασίας», ανακοίνωνε ο στρατηγός Ρούντολφ Τουσέν, στρατιωτικός ακόλουθος της Βέρμαχτ στην ψευδοκυβέρνηση του

Μουσολίνι, «θα ακολουθήσει αποστολή για αναγκαστική εργασία στη Γερμανία, σύλληψη των συνομοτών και εκπομπή τους στη Γερμανία». Ο ίδιος ο Χίτλερ διέταξε πως το 20% των απεργών εργατών από τις περιοχές της Άνω Ιταλίας θα εκπομπόταν στη Γερμανία και θα τίθεται υπό τη δικαιοδοσία των Ες-Ες.

Στα μέσα Ιουνίου έφυγε για τα κατέρυγα της Γερμανίας, πιθανότατα η τελευταία μεγάλη αποστολή απεργών εργατών. Είχαν συλληφθεί μετά την απεργία 12.000 εργατών στις 9 Ιουνίου στη Γένοβα. Ήταν η τελευταία «νίκη» των κατακτητών. Το σχέδιο μεταφοράς ενάμισυ εκατομμυρίου Ιταλών εργατών στη Γερμανία μέσα στο 1944 – εκ των οποίων το ένα εκατομμύριο μέσα στους τέσσερις πρώτους μήνες – είχε αποτύχει παταγωδώς. Η ανυπακοή είχε κυριαρχήσει σε όλη την Ιταλία, αφού τον Αύγουστο του 1944 σχεδόν κανείς επιστρατευμένος σε Τορίνο, Μιλάνο, Γένοβα, Βενετία, Φεράρα και Πάδοβα δεν εμφανιζόταν. Η αναγκαστική εκτόπιση απεργών στο Ράιχ απέδωσε τελικά μόλις μερικές χιλιάδες, ενώ τα συνεχιζόμενα χτυπήματα των Παρτιζάνων ξήλωναν ένα από τα τελευταία προγεφυρώματα της ναζιστικής πολεμικής βιομηχανίας.

Η αναγκαστική εργασία ως μέτρο αντιποίνων

Το κύμα της εργατικής ανυπακοής-απάντησης στην μαζική τρομοκρατία αγκάλιασε ακόμα και χώρες που μέχρι τότε είχαν δώσει ελάχιστα έως καθόλου αντιστασιακά δείγματα. Λίγοι θα διαφώνησαν πως μια από τις κορυφαίες μάχες στην Ευρώπη του 1944 ήταν η λαϊκή εξέγερση της Κοπεγχάγης στις

αρχές Ιουλίου. Μια μετωπική σύγκρουση πολιτών και κατοχικών δυνάμεων, με εκατοντάδες θύματα αλλά και σημαντικές νίκες. Το έναυσμα δόθηκε στις 22 Ιουνίου, με ένα μεγάλο σαμποτάζ στο λιμάνι της Κοπεγχάγης, κατά του εργοστασίου Riffelsyndikat που παρήγαγε αυτόματα όπλα. Οκτώ εκτελεσμένοι σε αντίποινα και καταστροφή δημόσιων κτιρίων και του εργοστασίου Königlische Porzellanfabrik από τα δοσιλογικά Schalbourg Korps ήταν τα αντίποινα που άνοιξαν τους ασκούς του αιώλου.

Η απεργία επεκτάθηκε σε όλες τις μεγάλες μονάδες παραγωγής και τα ναυπηγεία, ενώ ξεκίνησαν οδομαχίες και στήσιμο οδοφραγμάτων σε όλη την πόλη. Στις 26 Ιουνίου, λόγω αυξημένου κινδύνου σαμποτάζ αποφασίστηκε αυξημένη προστασία των νευρολογικών βιομηχανικών μονάδων και επέκταση της απαγόρευσης κυκλοφορίας για όλη την πόλη της Κοπεγχάγης. Ωστόσο, στις 30 Ιουνίου, η δουλειά στις περισσότερες επιχειρήσεις στην Κοπεγχάγη είχε σταματήσει κάτω «από πίεση των κομμουνιστών». Οκτώ λόχοι πεζικού διατάχθηκαν να καταλάβουν θέσεις στην πόλη, ενώ στάλθηκαν και ενισχύσεις από τη Γιουτλάνδη. Η πόλη αποκλείστηκε και όλα τα εργοστάσια εφοδιασμού (ηλεκτρικό, αέριο, ύδρευση) καταλήφθηκαν από τη Βέρμαχτ και αποκόπηκαν εντελώς από την υπόλοιπη πόλη. Από συμπλοκές ανάμεσα σε απεργούς και στρατιώτες υπήρχαν ήδη 20 πολίτες νεκροί και περίπου 250 τραυματίες.

Παρά τις απειλητικές διαταγές που απαιτούσαν άμεση επανάληψη της εργασίας στις 12.00 της 1ης Ιουλίου, ο πληθυσμός δεν πειθαρχούσε. Ο Ανώτατος Διοικητής Κοπεγχάγης, αντιστράτηγος Ρίχτερ κήρυξε στρατιωτικό νόμο και χώρισε την δανέζικη πρωτεύουσα σε στρατιωτικούς τομείς. Η κυκλοφορία απαγορεύτηκε. Πολίτες επιστρατεύθηκαν να απομακρύνουν τα οδοφράγματα. Παρά την πρόσκαιρη ηρεμία, κανένα εργοστάσιο δεν λειτουργούσε. Το βράδυ της επομένης, σημειώθηκαν νέες διαδηλώσεις που διαλύθηκαν βίαια. Οι κυβερνητικές αρχές κατέβαλλαν προσπάθειες να αποκατασταθεί η διανομή ηλεκτρικού και αερίου, και να ομαλοποιηθεί η κίνηση οχημάτων, ποδηλάτων και μέσων μεταφοράς το πρωί της 3ης Ιουλίου. Τα οχήματα άρχισαν να κινούνται κατά τις 07.00, ωστόσο δεν υπάκουσαν όλοι τη διαταγή. Πολίτες συνέχισαν να συγκεντρώνονται κατά χιλιάδες σε δρόμους και πλατείες, χωρίς να εργάζονται, φαινόμενο πρωτοφανές για χώρα υπό

ναζιστική κατοχή.

Αφού απειλήσαν μέχρι και με βομβαρδισμό συνοικιών της πόλης (sic), οι Γερμανοί πέτυχαν στις 4 Ιουλίου την επαναλειτουργία των περισσότερων επιχειρήσεων (τα περισσότερα εργοστάσια λειτούργησαν με 60-80% συμμετοχή του προσωπικού) και απέσυραν συμβολικά τα δύο αντιαεροπορικά πυροβόλα που είχαν τοποθετηθεί στην πλατεία Δημορχείου. Στις 5 Ιουλίου, ο στρατιωτικός νόμος έπαψε. Παράλληλα, έγινε δεκτό το αίτημα της αμνηστείας των απεργών και της απομάκρυνσης των μισθτών Schalburg Korps από την Κοπεγχάγη. Η εξέγερση είχε τελειώσει με νίκη των απεργών και των πολιτών της Κοπεγχάγης, με κόστος 92 νεκρούς και 664 τραυματίες έναντι έξι Γερμανών στρατιωτών νεκρών και 19 τραυματιών. Ήταν μια από τις μεγαλύτερες και πιο έντονα ταξικές εξεγέρσεις που σημειώθηκαν την περίοδο του Πολέμου.

Μαζικοποίηση της ένοπλης δράσης

Αυτό το μαζικό κίνημα που έδινε τον τόνο στην τελευταία φάση της Κατοχής δεν θα μπορούσε παρά να συνυπάρχει με μια παράλληλη μαζικοποίηση της ένοπλης δράσης. Εκτός από τις ιδεολογικές προϋποθέσεις, υπήρχε και μεγάλη κοινωνική διαθεσιμότητα. Όλο και περισσότεροι εργάτες, μαθητές και φοιτητές απέφεναν την επιστράτευση και περνούσαν στην παράνομη δράση. Από τα μέσα του 1943, η Αντίσταση ήταν περισσότερο συνειδητοποιημένη και οργανωμένη για τον μεγάλο αγώνα κατά της πολιτικής επιστράτευσης και μια κόκκινη αντιτρομοκρατία (που κάποιες χώρες έβλεπαν πρώτη φορά) άρχισε να απαντά στη μαζική τρομοκρατία των Ναζί. Στις 28 Σεπτεμβρίου 1943, η επτάψυχη Ομάδα Μανουσιάν των Εβραίων μεταναστών του FTP-MOI² εκτέλεσε στον Παρίσι τον συνταγματάρχη των Ες-Ες και απεσταλμένο του Ζάουκελ³ στη Γαλλία, Γιούλιους Ρίττερ, εφόπτη της «Υπηρεσίας Αναγκαστικής Εργασίας» (Service du Travail Obligatoire – STO) και άμεσα υπεύθυνο για την οργάνωση αποστολών στα γερμανικά πολεμικά εργοστάσια. Παντού στοχοποιούνταν οι υπεύθυνοι για την επίθεση του κατοχικού καθεστώτος στην εργασία. Στις 3 Ιανουαρίου 1944, ο γερμανόφιλος διευθυντής της ολλανδικής Υπηρεσίας Εργασίας πυροβολήθηκε ανεπιτυχώς από αγνώστους στην Χάγη. Στις 27 του ίδιου μήνα, μια ομάδα αγνώστων

σκοτώσε τον Έλληνα «υφυπουργό παρά τω Υπουργό» Εργασίας, Νικόλαο Καλύβα έξω από το γραφείο του, στο γερμανοκρατούμενο κέντρο της Αθήνας. Λίγες μέρες πριν ή μετά, η Βαρσοβία απαλλασσόταν από τον δικό της «εργατοδύημο», όταν ο υπεύθυνος του Γραφείου Εργασίας της πολωνικής πρωτεύουσας, Κουρτ Χόφμανν έπεφτε νεκρός από τις σφαίρες μιας ειδικής ομάδας κρούσης του «Στρατού της Πατρίδας» (που, σημειωτέον, δεν ανήκε στην κομμουνιστική αντίσταση).

Η γαλλική «Εθνική Εξέγερση» του Αυγούστου

Το 1944, η επιλογή των όπλων διαφαινόταν ως φυσική εξέλιξη του κύματος λαϊκής διαμαρτυρίας των πόλεων. Την τελευταία περίοδο της Κατοχής, η προοπτική της Απελευθέρωσης σε συνδυασμό με τη ραγδαία επιδείνωση της οικονομικής κατάστασης δημιουργούσε εκρηκτικό μείγμα. Την άνοιξη του 1944, το απεργιακό κίνημα επανέκαμψε στη Γαλλία, η οποία περιέμενε με αγωνία την συμμαχική απόβαση. Η μεγαλύτερη κινητοποίηση ήταν μια γενική απεργία στη Μασσαλία στις 25 Μαΐου, η οποία ξεκίνησε από διαμαρτυρίες των γυναικών της πόλης για παροχή τροφίμων. Μέσω των μετωπικών οργανώσεων στις πόλεις, το Γαλλικό Κομμουνιστικό Κόμμα κήρυξε απεργία σε όλες τις πόλεις για τις 6 Ιουνίου και τις 14 Ιουλίου και κάλεσε για σχηματισμό πολιτοφυλακών. Ο πόθος που κυριαρχούσε για την επικείμενη απελευθέρωση ήταν σφυρηλατημένος από την οργή για τις μεγάλες ελλείψεις τροφίμων που είχαν προκαλέσει οι πολεμικές επιχειρήσεις στη Νορμανδία. Στο Παρίσι, η κατανάλωση ψωμιού, γάλακτος και κρέατος είχε πέσει στα 60, 12 και 20% των προπολεμικών επιπέδων. Το φάσμα της πείνας έκανε πολλούς να θυμούνται την πολιορκία του 1870-1. Στις 14 Ιουλίου, παρελάσεις, εμβατήρια και σηματοστολισμοί εναλλάσσονταν με συλλαλητήρια – και sporadικές ένοπλες κινητοποιήσεις – στις νότιες εργατικές συνοικίες της πόλης. Η χώρα ζούσε ήδη αυτό που έχει καταγραφεί στη γαλλική ιστορία ως insurrection nationale («εθνική εξέγερση»). Στη μεγάλη εξέγερση του Αυγούστου στο Παρίσι σκοτώθηκαν 901 μέλη της ένοπλης αντίστασης των FFI και 582 πολίτες, ενώ υπήρξαν και 2.000 περίπου τραυματίες. Εξεγέρσεις σημειώθηκαν και σε άλλες γαλλικές πόλεις (Μασσαλία, Λυών, Τουλούζη). Η αντιγερμανική δράση συνυπήρχε

με διαθέσεις βίαιης ανατροπής του αστικού καθεστώτος, άσχετα με το γεγονός πως ο πολιτικός συμβιβασμός δεν επέτρεψε την ολοκλήρωσή τους. Σύμφωνα με μια γερμανική αναφορά, το δεύτερο μισό του Ιουνίου, σημειώθηκαν στην περιφέρεια της Ρεν, συνολικά 98 ένοπλες ενέργειες. Το επόμενο δεκαπενθήμερο οι ένοπλες ενέργειες ανήλθαν σε 230. Στην ίδια περιφέρεια, έως τα μέσα Ιουλίου, οι ένοπλες ενέργειες αυξήθηκαν σε 328, ενώ πραγματοποιήθηκαν 93 ληστείες σε σπίτια, τράπεζες, φορολογικούς σταθμούς και δημόσια κτίρια και καταστήματα, 34 επιθέσεις εναντίον δημάρχων, δημοτικών υπαλλήλων και φοριακών, 17 εκτελέσεις, δύο απαγωγές και μία επίθεση σε αστυνομικό τμήμα. Κανένα δόσολογος δε μπορούσε να ζήσει πια στην ύπαιθρο ή σε επαρχιακές πόλεις, καθώς είχε ξεκινήσει η «εκκαθάριση» των συνεργατών από τις αντιστασιακές δυνάμεις.

Η επαναστατική κληρονομιά του 1944

Σε χώρες όπως η Ιταλία, το 1943, οι μνήμες ενός προ-φασιστικού παρελθόντος ήταν πολύ μακρινές, η ανάμνηση του πολιτικού φιλελευθερισμού είχε πλέον σβήσει. Ακόμα και σε περιπτώσεις όπου η κοινοβουλευτική παράδοση ήταν ζωντανή, στην περίοδο της Κατοχής, η χρησιμοποίηση της ως όπλο ιδεολογικής συσπείρωσης κατά του ναζιστικού ολοκληρωτισμού ήταν αδύνατη, εφόσον η συγκεκριμένη αναμέτρηση είχε ήδη αναδειξει νικητή. Αντίθετα, όφειλε να εγγυηθεί το μέλλον, παράγοντας νέα πολιτικά σχήματα, νέες ιδέες και πρακτικές κοινωνικής οργάνωσης, αναπτύσσοντας γνήσια επαναστατικές λογικές. Ενώ στην ανατολική Ευρώπη, οι γενοκτονικές πολιτικές των Ναζί είχαν καταστρέψει όλες τις πολιτικές, πνευματικές και στρατιωτικές ηγεσίες οι οποίες θα μπορούσαν να καθοδηγήσουν αντιστασιακές κινήσεις, στη Δυτική Ευρώπη τα προβλήματα παρουσιάζονταν ανεστραμμένα: εκεί το αντικατοχικό στρατόπεδο έπρεπε να πολεμήσει αυτές τις ηγεσίες οι οποίες όχι μόνο είχαν παραμείνει (σχετικά) άθικτες αλλά είχαν ταυτίσει την κρατική πολιτική με τα ναζιστικά συμφέροντα. Η Αντίσταση σε Γαλλία, Ιταλία, Ολλανδία, Δανία και Ελλάδα, έπρεπε να αντιπαρατεθεί στην πολιτική νομιμοποίηση του Δοσιολογισμού ο οποίος εκπροσωπούσε την αδιάσπαστη συνέχεια του κράτους και των «εθνικών συμφερόντων». Οι θεσμοί της

κατοχής ήταν συνώνυμοι του πολιτικού αυταρχισμού οι οποίοι, για μεγάλο τμήμα της κοινωνίας, συμβόλιζαν την αποτυχία της αστικής κοινοβουλευτικής δημοκρατίας.

Η πολυπόθητη πολιτική και ιδεολογική ανανέωση έστρεφε μεγάλο τμήμα αυτής της κοινωνίας προς τον πολιτικό ριζοσπαστισμό. Από τα τέλη του 1943, πόλεις και περιοχές που είχαν δοκιμαστεί σκληρά από τη μετωπική σύγκρουση εργατικών μαζών και κρατικής εξουσίας, υπό τη σκέπη του φασισμού, όπως ο ιταλικός βορράς, ακολουθούσαν το μονοπάτι προς την Αριστερά. Οι δυτικές κοινωνίες με την μακρά κοινοβουλευτική παράδοση είχαν επηρεαστεί εξίσου από την οικονομική αποσταθεροποίηση και την καταβαράθρωση των υλικών συνθηκών ζωής, αλλά και την πολιτική αναταραχή που προκάλεσε η συνεργασία του αστικού καθεστώτος με τους Ναζί. Ο ιταλικός βορράς ήταν καταδικασμένος να γίνει κόκκινος, σημείωνε ένας Βρετανός αξιωματικός πληροφοριών στο ημερολόγιό του, ενώ και ο παραδοσιακός, ημιφεουδαρχικός νότος ζούσε εποχές εξεγερσιακές. Στην Ελλάδα του 1944, ακόμα και για τους αντικειμενικούς παρατηρητές, τα αστικά κέντρα είχαν μπει για τα καλά «στην ακτίνα του μπολσεβικισμού», όπως σημείωνε στο ημερολόγιό του ο συγγραφέας Γ. Θεοτοκάς. Ακόμα και στην Νορβηγία, ένας έπαρχος του δοσιλογικού Nasjonal Samling (NS) σημείωνε πως στην περιφέρειά του αυξάνονταν οι φωνές που σηματοδοτούσαν μια άμεση και ριζική αλλαγή νοοτροπίας: «Τώρα που δοκιμάσαμε και τη Δημοκρατία και τον Εθνικοσοσιαλισμό, μας μένει ο Κομμουνισμός. Προφανώς θα είναι πολύ καλύτερος, γιατί χειρότερα από τώρα δεν υπάρχει». Στην αυγή της Απελευθέρωσης, η μακρόχρονη οικονομική αφαίμαξη η οποία είχε υποτάξει ολόκληρες χώρες, είχε κλονίσει κραταιές οικονομίες και είχε αποδιοργανώσει πλήρως τα συστήματα κατανομής εισοδήματος σε όλα τα ευρωπαϊκά κράτη, έκανε το φάντασμα με το οποίο ο Καρλ Μαρξ είχε στερήσει τη γαλήνη της γηραιάς Ηπείρου, να κυκλοφορεί ξανά ελεύθερο. ■

Σημειώσεις

1. Τα στοιχεία από Ulrich Herbert, Hitler's Foreign Workers. Enforced Foreign Labor in Germany under the Third Reich. Cambridge University Press 1997
2. Περισσότερα στο «Γαλλία 1944: Εβραίοι μετανάστες και κομμουνιστές», Εργατική Αλληλεγγύη 1108,
3. Ο Ζάουκελ ήταν ο επικεφαλής για την επιστροφή των εργατών για τις ανάγκες του Γ΄ Ραχ από όλες τις κατεχόμενες χώρες.

Στις 12 Οκτώβρη 1944 οι τελευταίες γερμανικές μονάδες αποχωρούν από την Αθήνα. Τριάντα χρόνια σκληρής κατοχής είχαν τελειώσει –χρόνια που σημάδεψαν οι φρικτές εμπειρίες του θανατικού που έσπειρε ο λιμός του χειμώνα 1941-2 στις εργατικές και προσφυγικές συνοικίες, οι μεγάλοι εργατικοί αγώνες και διαδηλώσεις του 1943, η φασιστική τρομοκρατία και τα μπλόκα του 1944.

Το κλίμα στους δρόμους ήταν πανηγυρικό αλλά και εκρηκτικό. Ο λογοτέχνης Γ. Θεοτοκάς το έχει αποτυπώσει στο Ημερολόγιο του, σχολιάζοντας τις διαδηλώσεις που οργάνωσαν το ΕΑΜ και οι «εθνικές οργανώσεις» (της Δεξιάς). «Στον αέρα υπάρχει Ρώσικη Επανάσταση, μα και Γαλλική Επανάσταση και Κομμούντα τον Παρισίου και απελευθερωτικός εθνικός πόλεμος και ποιος ξέρει τι άλλα θολά στοιχεία που δεν τα ξεχωρίζουμε ακόμα». Συμπεραίνει: «Είναι η πρώτη φορά αυτές τις μέρες που ένιωσα στην Ελλάδα τόσο έντονα, τόσο ξεκάθαρα κι απόλυτα τον κοινωνικό διχασμό, την ατμόσφαιρα του ταξικού πολέμου. Αυτή είναι πια στο εξής η “ελληνική

Αθήνα, Οκτώβρης 1944: η Απελευθέρωση και η Αριστερά

Εβδομήντα χρόνια από την απελευθέρωση της Αθήνας από τους Ναζί, ο Λέανδρος Μπόλαρης απαντάει στο ερώτημα αν οι εξελίξεις μπορούσαν να ήταν διαφορετικές.

πραγματικότητα».

Ο ανταγωνισμός δεν γινόταν μόνο με συνθήματα και πανό. Που και που το λόγο τον έπαιρναν οι σφαίρες και οι χειροβομβίδες. Ομάδες ασφαλιτών, δωσίλογων του «ΕΔΕΣ Αθήνας» είχαν οχυρωθεί σε ξενοδοχεία πέριξ της Ομόνοιας και δεν δίσταζαν να ανοίγουν πυρ: «Περί τις 12.30 κατήρχετο της οδού Πανεπιστημίου διαδήλωσης του ΕΑΜ συναντηθείσα με ομάδα του ΕΔΕΣ προ του ξενοδοχείου Ερμής. Είς το σημείον τούτο ερίφθησαν πυροβο-

λισμοί και χειροβομβίδες».¹

Ποιες δυνατότητες άνοιγε για την Αριστερά η Απελευθέρωση; Σε ποια κατάσταση βρισκόταν το στρατόπεδο των αντιπάλων της; Πενήντα τρεις μέρες μετά, ξέσπασαν τα Δεκεμβριανά, η ένοπλη σύγκρουση του ΕΛΑΣ με τους Βρετανούς και τη δεξιά. Η αναμέτρηση που κράτησε 33 μέρες τέλειωσε με μια βαριά στρατιωτική ήττα για τον ΕΛΑΣ. Υποτίθεται ότι αυτή η έκβαση δίνει από μόνη της την απάντηση: η Αριστερά δεν μπορούσε να

διεκδικήσει την εξουσία, κι όταν η ηγεσία παρασύρθηκε στην σύγκρουση το πλήρωσε όλο το κίνημα. Είναι μια λάθος εκτίμηση.

Το κίνημα

Το ΕΑΜ κυριαρχούσε σε όλη την χώρα την στιγμή της απελευθέρωσης. Είχε στρατό, τον ΕΛΑΣ, δομές κρατικής εξουσίας που ρύθμιζαν την οικονομική δραστηριότητα και άπειρα άλλα ζητήματα της καθημερινότητας. Δηλαδή αντιμετώπιζε την αστική τάξη και τον βρετανικό ιμπεριαλισμό από θέση δύναμης όχι αδυναμίας.

Είναι αλήθεια ότι οι προσωρινές διοικητικές αρχές που αναλάμβαναν τη διαχείριση των πόλεων και των χωριών που απελευθερώνονταν το έκαναν στο όνομα της κυβέρνησης «Εθνικής Ενώσεως» που είχε ορκιστεί στις 2 Σεπτεμβρίου με πρωθυπουργό τον Γ. Παπανδρέου και με τη συμμετοχή έξι ΕΑΜικών υπουργών και υφυπουργών. Όμως, η εξουσία του παλιού κράτους κρεμόταν από μια κλωστή, για την ακρίβεια από την καλή διάθεση των ηγεσιών του ΕΑΜ και του ΚΚΕ.

Είναι εντυπωσιακό το γεγονός ότι η κυβέρνηση αυτή αναγνώρισε ως μεταβατική, αλλά ωστόσο επίσημη, αστυνομική δύναμη την Εθνική Πολιτοφυλακή (ουσιαστικά την φοβερή και τρομερή ΟΠΛΑ). Στην Αθήνα για παράδειγμα, ο διοικητής της ο Γ. Τσαπόγας ήταν συνυπεύθυνος για την «δημόσια τάξη» με τον διοικητή της Αστυνομίας Πόλεων, Αγγ. Έβερτ.

Την στιγμή της απελευθέρωσης ο ΕΛΑΣ διέθετε 76.350 άνδρες (και κάμποσες γυναίκες) στον «ενεργό ΕΛΑΣ» και 43.000 στον «εφεδρικό».² Έχουν δημοσιευθεί πολλές και αντικρουόμενες εκτιμήσεις για τη μαχητική αξία αυτής της δύναμης και τη δυνατότητά της να αντέξει σε αναμετρήσεις με επαγγελματικά στελεχωμένους, εκπαιδευμένους και εφοδιασμένους στρατούς. Το βέβαιο όμως είναι ότι ούτε ο ΕΔΕΣ του Ζέρβα, ούτε τα Τάγματα Ασφαλείας της δωσίλογικής κυβέρνησης του Ράλλη και τα υπολείμματα της Χωροφυλακής ή οι διάφοροι άλλοι αντικομμουν-

Διαδήλωση στην Αθήνα μετά την απελευθέρωση.

Απεργία ΑΕΤΕ (τηλεφωνητές) το 1943.

νιστικοί ένοπλοι σχηματισμοί των συννεργατών των ναζί (πχ ΕΕΣ στη Μακεδονία) μπορούσαν να σταθούν απέναντί του.

Η ισχύς του ΕΛΑΣ οφειλόταν στο κίνημα που τον στήριζε. Στην πανελλαδική συνδιάσκεψη του ΕΑΜ που έγινε το στις αρχές Σεπτέμβρη του 1944 ανακοινώθηκε ότι αριθμός των μελών του ξεπερνούσε το 1,7 εκατομμύρια.³ Ακόμα κι αν αυτοί οι αριθμοί είναι «φουσκωμένοι», η πραγματικότητα αποδείκνυε την τεράστια οργανωμένη επιρροή του ΕΑΜ και του ΚΚΕ (400.000 μέλη).

Για παράδειγμα το ΕΑΜ κι ο ΕΛΑΣ δεν θα μπορούσαν να διεξάγουν με επιτυχία την περίφημη «Μάχη της Σοδειάς» στη Θεσσαλία το 1944, μια επιχείρηση που για να επιτύχει χρειαζόταν όχι απλά να αντιμετωπίσει την απειλή των Γερμανών και των συννεργατών τους (ΕΑΣΑΔ). Επίσης, έπρεπε να εξασφαλίσει την συναίνεση και ενεργητική συμμετοχή του κάμπον και να λύσει «λεπτά» ζητήματα, όπως τη κατανομή των βαρών του παρακρατήματος για τις ανάγκες του ΕΛΑΣ.⁴

Δεν υπήρχε άλλη χώρα στην κατεχόμενη από τους ναζί Ευρώπη εκτός από την Γιουγκοσλαβία όπου ένας αντάρτικος στρατός να ελέγχει σταθερά και επί μακρό χρονικό διάστημα ολόκληρες περιοχές, η Αντίσταση δηλαδή να αποτελεί κρατική εξουσία. Τον Μάρτη του 1944 αυτή η εξουσία έγινε «επίσημη» με την συγκρότηση της Πολιτική Επιτροπής Εθνικής Απελευθέρωσης (ΠΕΕΑ) της

«Κυβέρνησης του Βουνού».⁵

Αλλά η μεγάλη διαφορά της Ελλάδας από την Γιουγκοσλαβία ήταν ο ρόλος της εργατικής τάξης και του κινήματός της στην Αντίσταση.⁶ Η Αθήνα έδειξε το δρόμο: εκεί ξέσπασε το πρώτο κύμα απεργιών την άνοιξη του 1942, εκεί οργανώθηκε η Γενική Απεργία του Μάρτη 1943 που ακύρωσε την πολιτική επιστροφή.⁷ Ακόμα κι ο ΕΛΑΣ της Αθήνας ξεκίνησε την ζωή του ως «συνδικαλιστικός ΕΛΑΣ» στους χώρους δουλειάς.

Με την Απελευθέρωση αυτός ο κόσμος που είχε παλέψει και ματώσει για τριάντα χρόνια έλπιζε και απαιτούσε ότι η ζωή του κι η κοινωνία θα αλλάξει ριζικά. Η λέξη «Λαοκρατία» συμπύκνωνε – στην αοριστία της – αυτή τη διάθεση.

Οι απέναντι

Μέσα σε τέτοιες συνθήκες, ήταν φανερό ότι η αστική τάξη «δεν μπορούσε να κυβερνάει όπως παλιά», αντικειμενικά αμφισβητούσαν η ίδια η δυνατότητά της να κυβερνήσει.

Πάλι ο Θεοτοκάς σχολιάζει, στις 19 Οκτώβρη, ότι «η αστική τάξη έγειρε προς το άλλο άκρο, υιοθετώντας τις μεθόδους του φασισμού του 1922».

Χαρακτηριστική είναι για παράδειγμα η αναφορά του δικηγόρου Π. Σιφναίου, ηγετικού στελέχους της οργάνωσης «Εθνική Δράσις», που στάλθηκε στο Κάιρο τον Φλεβάρη του 1944, στην οποία επιμένει ότι η μόνη απάντηση στην «κόκκινη τρομοκρατία» του ΕΑΜ που ετοιμάζει «νύχτα Αγίου Βαρθολο-

μαίου» (δηλαδή σφαγές) είναι οι «άπολοι νοικοκυραίοι να υπερασπίσουν τον εαυτό τους» μέσω του «εξοπλισμού της κοινωνίας» δηλαδή των δεξιών, οργανώσεων.⁸ Ο βιομήχανος του Πειραιά Χ. Ζαλοκώστας⁹ μαζί με τον Σπ. Μαρκεζίνη, σύμβουλο τότε του βασιλιά και «πρωθυπουργό» της χούντας το 1973, της ίδιας οργάνωσης ήταν πιο πρακτικοί. Από τον Γενάρη του 1943 είχαν συγκροτήσει μια «Οικονομική Επιτροπή» βιομηχάνων με τη βοήθεια του Αντώνη Μπενάκη, για τη χρηματοδότηση των «εθνικών οργανώσεων».

Οι «εθνικές οργανώσεις» με το ένα χέρι έπιαναν την δωσιλογική κυβέρνηση του Ράλλη και τους Γερμανούς και με το άλλο αναζητούσαν στήριξη στους Βρετανούς – και την έβρισκαν.

Ο ρόλος του βρετανικού ιμπεριαλισμού ήταν πράγματι καθοριστικός για τις εξελίξεις. Όπως έχει γράψει ο ιστορικός Θ. Σφήκας:

«Η Βρετανία, κυρίαρχη δύναμη στη Μεσόγειο, επιθυμούσε ένα προσωποπαγές καθεστώς υπό τον Γεώργιο Β΄ για τη διατήρηση της Ελλάδας στη βρετανική σφαίρα επιρροής και την αποτροπή ενδεχόμενης σοβιετικής κυριαρχίας. Προτιμητέο μέσο επίτευξης του στόχου ήταν ο εγκλωβισμός του ΕΑΜ ως μειοψηφούσας συνιστώσας σε κυβέρνηση «εθνικής ενότητας» υπό τον έως τότε αντιμοναρχικό Γεώργιο Παπανδρέου, τον οποίο στις 26 Απριλίου 1944 οι Βρετανοί όρισαν πρωθυπουργό της εξόριστης ελληνικής κυβέρνησης του Καΐρου».¹⁰

Πράγματι με την Συμφωνία του Λιβάνου τον Μάη του 1944 το ΕΑΜ και το ΚΚΕ δέχτηκαν την συμμετοχή τους σε αυτή την κυβέρνηση με εντελώς ανισοβαρείς όρους (κομμάτι της συμφωνίας ήταν η αποκήρυξη του κινήματος των στρατιωτών και των ναυτών της Μέσης Ανατολής).¹¹

Ο εγκλωβισμός έγινε ακόμα πιο ασφυκτικός με τη Συμφωνία της Καζέρτας στις 26 Σεπτεμβρίου, τρεις βδομάδες πριν την απελευθέρωση της Αθήνας. Αρχηγός όλων των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων διορίζεται ο Σκόμπι, κι απαγορεύεται στον ΕΛΑΣ – μέσω του καθορισμού των ζωνών δράσης των αντάρτικων οργανώσεων – να μπει στην Αθήνα. Στην ουσία με την υπογραφή της Καζέρτας η ηγεσία της Αριστεράς δηλώνει επίσημα ότι δεν πρόκειται να διεκδικήσει την εξουσία στο «κενό» που θα δημιουργηθεί με την αποχώρηση των Γερμανών, δηλαδή στην πιο ευνοϊκή στιγμή για κάτι τέτοιο.

Όμως, ο «εγκλωβισμός» αφορούσε και το αστικό στρατόπεδο. Η άρχουσα τάξη ήταν πολιτικά διασπασμένη και αδυνατισμένη. Μπορεί για παράδειγμα οι καυγάδες ανάμεσα σε βενιζελογενείς και μοναρχικούς να μετριάζονταν μπροστά στο κοινό φόβο για την άνοδο της Αριστεράς, αλλά ήταν υπαρκτές. Το ίδιο κι οι διχογνωμίες για το πώς θα αντιμετωπιστεί. Ο Λαμπράκης, ο ιδρυτής του ομώνυμου Συγκροτήματος, πίεζε από το 1943 για μια κατευναστική πολιτική απέναντι στο ΕΑΜ.

Ο Παπανδρέου διόρισε στα τέλη Αυγούστου στρατιωτικό διοικητή της Αθήνας τον Σπηλιωτόπουλο, που ήταν διοικητής της Χωροφυλακής επί Τσολάκογλου. Ο Σπηλιωτόπουλος προχώρησε στο συντονισμό και εξοπλισμό της Χ και λοιπών «εθνικών ομάδων» με αγγλικά όπλα και με την συνεργασία των Ταγμάτων. Πάλι τον Σεπτέμβριο, ο Παπανδρέου ικέτευε τον Τσόρτσιλ να στείλει αγγλικά στρατεύματα στην Ελλάδα πριν την οριστική αποχώρηση των Γερμανών για ναβάλουν στη θέση της την Αριστερά.

Όμως, η συνέχεια ήταν οι ταλαντεύσεις. Τη μια μέρα αποδεχόταν τις προτάσεις των υπουργών του ΕΑΜ για τη σύνθεση του νέου στρατού που θα σχηματιζόταν και την επόμενη έπαιρνε πίσω την υπογραφή του. Στις 27 Νοέμβριο αναγκάστηκε να απολύσει τον υφυπουργό Στρατιωτικών Λαμπριανίδη μετά την κατακραυγή που ξέσηκωσε ο διορισμός 250 τεταρτοαυγουστιανών αξιωματικών στα συγκροτούμενα Τάγματα Εθνοφυλακής. Αντικαταστάτης ορίστη-

κε ο Π. Σαρήγιαννης, μέλος της ΚΕ του ΕΛΑΣ το 1943.

Οι ταλαντεύσεις του Παπανδρέου που του εξασφάλισαν τον χαρακτηρισμό «Κερένσκι» από τους κύκλους των Σιφναίων και των Μαρχεζινηδων, ήταν ενδεικτικός της σύγχυσης και των αδιεξόδων των «από πάνω».

Ελιγμοί

Η ηγεσία της Αριστεράς, ουσιαστικά του ΚΚΕ, αντιμετώπιζε το μαζικό κίνημα ως πολιορκητικό κριό για την απόσπαση ανταλλαγμάτων από την απέναντι πλευρά. Ήθελε να γίνει ισότιμος συνεταιρός σε μια κυβέρνηση «εθνικής ενότητας» όπως αυτές που επέλεγαν την ίδια περίοδο να συμμετέχουν τα Κομμουνιστικά Κόμματα της Ιταλίας και της Γαλλίας. Πίστευε ότι έτσι θα εξασφάλιζε ίσως και την πλειοψηφία στις εκλογές που θα γίνονταν μεταπολεμικά.

Η μια πλευρά αυτής της πολιτικής ήταν οι αλληπάλληλοι συμβιβασμοί, π.χ. Καζέρτα, για να «στερήσουμε επιχειρήματα από την αντίδραση» και «να κερδίσουμε τους ταλαντευόμενους». Το πρόβλημα με αυτή την τακτική ήταν ότι οι ηγεσίες της Αριστεράς την στιγμή της Απελευθέρωσης είχαν: «εγκωρύψει στη νομιμοφάνεια της κυβέρνησης 'εθνικής ενότητας' ένα μεγάλο μέρος της πολιτικής και κοινωνικής ισχύος που διέθεταν».¹²

Η άλλη όψη της ήταν οι προσπάθειες να αξιοποιηθεί την ισχύ που της έδινε το κίνημα για να επιβάλλει αυτή την ισότιμη σχέση. Η συγκρότηση της ΠΕ-ΕΑ την άνοιξη του 1944 ήταν μια τέτοια κίνηση. Έτσι, τη μια στιγμή η ηγεσία προχωρούσε στη θεσμοθέτηση της εξουσίας που ήδη είχε διαμορφωθεί στα βουνά, προκαλώντας ενθουσιασμό στο κόσμο που πάλευε και την άλλη έστελνε την αντιπροσωπεία στο Λίβανο με την εντολή «το 50% των θέσεων στην κυβέρνηση πίσω από εκεί δεν πάμε» σύμφωνα με τα λόγια του Γ. Σιάντου, γραμματέα του ΚΚΕ. Τη μια δεχόταν «επί της αρχής» το ξεπούλημα του Λιβάνου και την άλλη παζάρωνε τους όρους της συμφωνίας και την σύνθεση της κυβέρνησης – τελικά δέχτηκε τις έξι θέσεις. Αυτοί οι ελιγμοί είχαν ως προϋπόθεση τον απόλυτο έλεγχο της βάσης του κινήματος από την ηγεσία. Ο έλεγχος δεν μπορούσε να είναι μόνο ιδεολογικός, χρειαζόταν να είναι και ήταν, οργανωτικός. Παράδειγμα, ποιος ελέγχει τα όπλα; Πάλι κατά την στιγμή της Απελευθέρωσης, ο ΕΛΑΣ της Αθήνας διέθετε 23.000 μαχητές στα χαρτιά, κι από αυ-

τούς μπορούσε να οπλίσει περίπου τις 6.500 με ελαφρό οπλισμό. Όμως, ούτε αυτοί ήταν οπλισμένοι.

Από την άνοιξη του 1944 η ηγεσία του ΕΛΑΣ Αθήνας είχε προχωρήσει σε μια αναδιοργάνωση με την ίδρυση «φρουραρχειών» στις διάφορες γειτονιές, κυρίως τις νοτιοανατολικές συνοικίες. Μερικές δεκάδες μαχητές σε κάθε ένα από αυτά ήταν μόνιμα οπλισμένοι και στρατωνισμένοι σε διάφορα οικήματα. Η κίνηση αυτή ανταποκρινόταν στις ανάγκες μιας αναμέτρησης με τις δυνάμεις των δωσιλόγων που θα γίνονταν ιδιαιτέρως αιματηρή το καλοκαίρι με τα συνεχή μπλόκα και τις δολοφονίες. Οι συνοικίες που είχαν την έδρα τους οι μηχανισμοί του ΕΑΜ και του ΚΚΕ (ο Ριζοσπάστης τυπωνόταν στον Βύρωνα) έπρεπε να προστατευθούν. Όμως, ήταν και ένας βολικός τρόπος για να ελέγχει η ηγεσία ποιός κρατούσε όπλο και τι το έκανε.

Ίδιες υποθέσεις μπορούν να γίνουν για την πορεία του μαζικού κινήματος. Και απεργίες γίνονταν και άλλες κινητοποιήσεις. Όμως, ποτέ το 1944 δεν επαναλήφθηκαν οι σκηνές του 1943 με Γενικές Απεργίες που έπαιρναν εξεγερσιακές διαστάσεις με την ορμητική είσοδο των «συνοικιών» στο «κέντρο» της πόλης. Πάλι, η καταστολή ήταν ένας παράγοντας. Όμως, η άποψη ότι η ηγεσία του ΕΑΜ-ΚΚΕ συνειδητά μετέφερε το κέντρο βάρους στις συνοικίες για να γλυτώσει πολύτιμο αίμα, δεν πείθει.

Αυτό που απέτρεψε συστηματικά η ηγεσία του ΚΚΕ ήταν η ανάπτυξη μορφών οργάνωσης στους χώρους δουλειάς που θα μπορούσαν να γίνουν όργανα εξουσίας που θα ελέγχονταν από τους ίδιους τους εργάτες. Το Εργατικό ΕΑΜ τροφοδότησε τον ΕΛΑΣ της Αθήνας, αλλά ποτέ ο δεύτερος δεν έγινε η πολιτοφυλακή των εργατικών οργανώσεων. Μάλιστα, η απόφαση για τη μετάταξη όλων των μελών του «συνδικαλιστικού ΕΛΑΣ» στον ΕΛΑΣ των συνοικιών πάρθηκε τον Νοέμβριο του 1943,¹³ όταν είχε αποκτήσει πρόσβαση σε σχετικά μεγάλες ποσότητες οπλισμού μετά την συνθηκολόγηση της Ιταλίας τον Σεπτέμβριο.

Το ίδιο ίσχυε για την σχέση του «ένοπλου» με τα εργοστάσια και τους αγώνες μέσα και γύρω από αυτά στην Γαλλία και την Ιταλία.¹⁴

Πιέσεις

Όμως, η ηγεσία κάθε άλλο ήταν απαλλαγμένη από τις πιέσεις της βάσης της. Αυτές οι πιέσεις δεν εκδηλώθηκαν ως κεραυνός εν αιθρία στην μεθυστική

ατμόσφαιρα της απελευθέρωσης, υπήρχαν από πριν. Μέσα στην Κατοχή και την Αντίσταση χιλιάδες «ανώνυμοι» εργάτες και αγρότες είχαν πάρει μια γεύση της δύναμής τους. Γι' αυτούς δεν υπήρχε αμφιβολία ότι αυτό στο οποίο συμμετείχαν ήταν μια επανάσταση.

Όταν στα τέλη του 1942 νομικοί και κατώτερα στελέχη του ΚΚΕ διατύπωναν το πρώτο κώδικα Λαϊκής Αυτοδιοίκησης στην ελεύθερη Ευρυτανία, συνειδητά επέλεγαν ως πρότυπό τους τα σοβιέτ της ρώσικης επανάστασης.¹⁵ Μερικές χιλιάδες χιλιόμετρα μακριά, οι αγωνιστές που βρίσκονταν στο κέντρο του κινήματος των φαντάρων στη Μέση Ανατολή των άνοιξη του 1944 θεωρούσαν ότι η ΠΕΕΑ είναι ο ένας πόλος της «δυναδικής εξουσίας» και έπρεπε να στηριχτεί με όλα τα μέσα «τώρα που όπως λέν, το ατσάλι κολλάει στη βράση του».¹⁶

Η συμμετοχή της ηγεσίας της Αριστεράς στην κυβέρνηση την έφερε σε πολύ δύσκολη θέση σε όλα τα μέτωπα. Για παράδειγμα, η «νομισματική σταθεροποίηση» του Νοέμβρη 1944 προκάλεσε μια έκρηξη αγανάκτησης, τόσο στους δημόσιους υπάλληλους που τα ημερομίσθιά τους καθορίστηκαν στο απαράδεκτα χαμηλό επίπεδο των 125 δραχμών όσο και στους εργάτες του ιδιωτικού τομέα. Υπουργός Οικονομικών ήταν ο Αλ. Σβώλος του ΕΑΜ και υπουργός Εργασίας ο Μ. Πορφυρογένης, μέλος του ΠΓ της ΚΕ του ΚΚΕ.

Ο δεύτερος πέρασε νόμο που έδινε τη δυνατότητα στις επιχειρήσεις να θέτουν σε διαθεσιμότητα χωρίς μισθό το «πλεονάζον προσωπικό».¹⁷ Για μια παρόμοια απόπειρα ο Ν. Καλύβας υφυπουργός Εργασίας του Ράλλη είχε εκτελεστεί από την ΟΠΛΑ στο Κολωνάκι στις αρχές του 1944. Την ίδια περίοδο σε μια σειρά εργοστάσια, όπως την Εριουργική ή τα λιγνιτωρυχεία της Καλογρεζας, οι εργάτες προχωρούσαν στην επαναστατική τους υπό τον έλεγχο επιτροπών τους.¹⁸ Τα μεροκάματα και η ανεργία ήταν πολιτικά ζητήματα άμεσα δεμένα με τα ζητήματα της εξουσίας.

Οι πιέσεις είχαν την αντανάκλασή τους και στην ηγεσία. Η περίπτωση του Αρη Βελουχιώτη είναι γνωστή. Στις 17 Νοέμβρη, ενώ η ένταση στην Αθήνα κλιμακωνόταν, κάλεσε την περιφέρη «σύσκεψη των καπετάνιων» των μεγάλων μονάδων του ΕΛΑΣ στην Λαμία, με πρόταση να κινηθούν οι μονάδες προς την πρωτεύουσα. Η σύσκεψη τέλειωσε χωρίς αποφάσεις – όταν ένας από τους συμμετέχοντες ρώτησε αν έχει ενημερωθεί το Πολιτικό Γραφείο του κόμματος

γι' αυτή την πρωτοβουλία του Άρη.

Στρατηγική

Δεν υπήρχε περισσότερο ευνοϊκή στιγμή για την κατάληψη της εξουσίας από το ΕΑΜ-ΕΛΑΣ από τις αρχές του Οκτώβρη του 1944. Αυτή την ευκαιρία την πέταξε η ηγεσία της Αριστεράς.

Συνήθως προβάλλεται ως δικαιολογία ο φόβος της για την επέμβαση των Εγγλέζικων στρατευμάτων. Πράγματι, τον Αύγουστο του 1944 η βρετανική κυβέρνηση είχε αποφασίσει ότι θα στείλει στρατιωτικά τμήματα στην Ελλάδα με την αποχώρηση των Γερμανών. Όμως, οι δυνάμεις που μπορούσε να διαθέσει ήταν πολύ περιορισμένες. Και παρόλο που είχε λάβει την επίσημη συναίνεση της Ρωσίας του Στάλιν για αυτή την αποστολή, είχε και αυτή τους πολιτικούς περιορισμούς της στο τι μπορούσε και τι δεν μπορούσε να κάνει. Για παράδειγμα, η Ορεινή Ταξιαρχία, που είχαν συγκροτήσει οι Βρετανοί με την επιλογή των πιο δεξιών και φιλομοναρχικών στοιχείων από το διαλυμένο στρατό της Μ. Ανατολής, έμεινε στην Ιταλία. Οι Βρετανοί διπλωμάτες καταλάβαιναν ότι αν την έστελναν κατευθείαν στην Αθήνα, οι συνέπειες θα ήταν «απρόβλεπτες».¹⁹

Το πρόβλημα δεν ήταν οι λάθος εκτιμήσεις για τις δυνατότητες και τα σχέδια του βρετανικού ιμπεριαλισμού. Το πρόβλημα ήταν η στρατηγική που παρέλυσε το κίνημα εκείνη την κρίσιμη περίοδο. Η εγκατάλειψη της σοσιαλιστικής επανάστασης στο όνομα του «αστικού-δημοκρατικού» σταδίου στα μέσα της δεκαετίας του '30 ήταν το καθοριστικό στοιχείο αυτής της στρατηγικής. Η πολιτική της «εθνικής ενότητας από το βασιλιά ως τον Ζεύγο» είχε τις ρίζες της εκεί, το ίδιο και οι συμβιβασμοί με τους ιμπεριαλιστές.

Στην Ελλάδα του Σεπτέμβρη-Οκτώβρη 1944 υπήρχε κατάσταση «δυναδικής εξουσίας». Τα πάντα θα κρίνονταν στην Αθήνα, το πολιτικό και οικονομικό κέντρο της άρχουσας τάξης και της καρδιάς του κινήματος της εργατικής τάξης. Εκεί η ηγεσία του κινήματος «πάτησε φρένο» – όχι μονομιάς, στις 12 Οκτώβρη, αλλά καιρό πριν. Οι συνέπειες θα φαινονταν τον Δεκέμβρη του 1944. ■

Σημειώσεις

1. Γ. Φαράκος, *Ο ΕΛΑΣ και η Εξουσία*, Τόμος Πρώτος, Ελληνικά Γράμματα 2000, σελ. 254.
2. Οι αριθμοί από την «Εκθεση Μακρίδη» που έχει δημοσιευτεί στο Γ. Φαράκος, ο.π. Δεύτερος Τόμος, σελ. 218-9. Ο Θ. Μακρίδης ήταν ταγματάρχης του αστικού στρατού, από παλιά επαφί του ΚΚΕ (μέλος του έγινε

το 1941) και επικεφαλής του Γ' Γραφείου Επιχειρήσεων, του ΓΣ του ΕΛΑΣ. Την «Εκθεση» την έγραψε το 1946 κατ' εντολή Ζαχαριάδη. Ο εφεδρικός ΕΛΑΣ σε ύπαιθρο και Αθήνα ήταν βασικά άοπλος. Είναι ενδιαφέρον ότι ο Μακρίδης, αφαιρώντας τις απομακρυσμένες μονάδες του ΕΛΑΣ, και το ποσοστό ασθενών, αδειούχων, βοηθητικών κλπ καταλήγει ότι περίπου 46.000 από αυτούς ήταν σε απόσταση κι είχαν τις δυνατότητες να εμπλακούν σε επιθετικές επιχειρήσεις.

3. Γιάννης Σκαλιδάκης, *Η Ελεύθερη Ελλάδα, Η Εξουσία του ΕΑΜ στα χρόνια της Κατοχής (1943-1944)*, σελ. 314. Για μια κριτική παρουσίαση, βλέπε σελίδες βιβλιοκριτικής αυτού του τεύχους.
4. Σκαλιδάκης, σελ. 240-245. Επίσης, «Η Μάχη της Σοδειάς», *Εργατική Αλληλεγγύη*, 1122, <http://ergatikiki.gr/?id=9888&issue=1122>
5. Με την είσοδο του ΕΑΜ-ΚΚΕ στην κυβέρνηση Παπανδρέου, η ΠΕΕΑ σταμάτησε να λειτουργεί και αυτοδιαλύθηκε επίσημα στις 5 Νοέμβρη του 1944.
6. Ο Μίλοβαν Τζίλας, σπένος συνεργάτης του Τίτο τότε, αναφέρει ότι όταν οι παρτίζανοι μπήκαν στο Βελιγράδι στις 27 Οκτώβρη του 1944 το Κομμουνιστικό Κόμμα δεν είχε ούτε ένα μέλος στην πρωτεύουσα. Μ. Djilas, *Warfare with Tito & the Partisans*, 1977, αναφέρεται στο: D. Gluckstein, *A People's History of the Second World War*, Pluto 2012, σελ. 30.
7. Στο άρθρο του σε αυτό το τεύχος του περιοδικού ο Ι. Χανδρινός αναδεικνύει τον κεντρικό ρόλο τέτοιων επιστρατεύσεων στην ανάπτυξη των αντιστασιακών κινήσεων στην Ευρώπη.
8. Αναφέρεται στο Ι. Χανδρινός, «Το Τιμωρό Χέρι του Λαού», *Η δράση του ΕΛΑΣ και της ΟΠΛΑ στην κατεχόμενη πρωτεύουσα (1942-1944)*, Θεμέλιο, Β' έκδοση, 2012.
9. Ακριβέστερα, διευθυντής βιομηχανικών επιχειρήσεων, όπως του συγκροτήματος Ρετσάνα στο Πειραιά. Ήταν και μέλος της Επιτροπής Λογοκρισίας της δικτατορίας του Μεταξά.
10. Θ. Σφήκας, «Οι ελιγμοί των δύο διεκδικητών της εξουσίας», *Καθημερινή*, 3/4/2011, <http://www.kathimerini.gr/423224/article/epikairothta/ellada/oi-eligmoi-twn-dyo-diekdikhtwn-tis-eysoyias>
11. Γι' αυτό το κίνημα βλέπε: Προκόπης Παπαστράτης, «Ελληνικές ένοπλες δυνάμεις και αντιφασιστικός αγώνας στη Μέση Ανατολή (1941-1944)», *Σοσιαλισμός από τα Κάτω*, 99, <http://socialismfrombelow.gr/article.php?id=178>
12. Σφήκας, οπ.
13. Σπ. Κωτσάκης, *Εισφορά στο χρονικό της Κατοχής και της Εθνικής Αντίστασης στην Αθήνα*, Σύγχρονη Εποχή 1986, σελ. 146 και 154. Ο Σπ. Κωτσάκης ήταν ο καπετάνιος του Α' ΣΣ του ΕΛΑΣ.
14. Στις αρχές του 1944 το Γαλλικό ΚΚ ανακοίνωσε την ίδρυση Πατριωτικών Πολιτοφυλακών με βάση τη εργοστάσια στο Παρίσι. Ουσιαστικά, όμως, η πρωτοβουλία έμεινε εν πολλοίς στα χαρτιά. Ακόμα και εκεί που προχώρησε έπαιξε εντελώς δευτερεύοντα ρόλο στο συνολικότερο σχεδιασμό. Julian Jackson, *France the Dark Years 1940-1944*, Oxford 2003, σελ. 517. Για τις εκτιμήσεις και τις προσπάθειες των τροτσκιστών στην Γαλλία να τις επηρεάσουν: Yvan Craipeau, *Swimming against the Tide, Trotskyists in German Occupied France*, Merlin 2013, σελ. 281-285.
15. Χρήστος Τυροβοζίης, *Αυτοδιοίκηση και 'Λαϊκή' Δικαιοσύνη 1942-1945*, Παρασκήνιο 1991, σελ. 57.
16. Βασίλης Νεφελοδύτης, *Η Εθνική Αντίσταση στη Μέση Ανατολή*, Θεμέλιο 1981, τόμος Α', σελ. σελ. 307 και 309.
17. Εφημερίς της Κυβερνήσεως, 11 Νοέμβρη 1944, αριθμός φύλλου 15.
18. Για την αντίδραση στα οικονομικά μέτρα της κυβέρνησης και τους εργατικούς αγώνες ανάμεσα στον Οκτώβρη και τον Δεκέμβρη του 1944: Αγγελος Αυγουστήδης, *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα κατά τη δεκαετία του '40 και τα περιθώρια της πολιτικής*, Καστανιώτης 1999, σελ. 179-187.
19. Procopis Papastratis, *British Policy Towards Greece during the Second World War 1941-1944*, Oxford 1984, σελ. 207.

Η σοσιαλδημοκρατία πριν το 1914

Το σπίτι που γεννήθηκε και μεγάλωσε ο Καρλ Μαρξ στο Τρίερ της Γερμανίας στεγάζει ένα μουσείο για τη ζωή του. Το σπίτι και το μουσείο ανήκουν στο SPD, το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα της Γερμανίας, που ιδρύθηκε το 1875 από οπαδούς του Μαρξ και του Ένγκελς και άλλους σοσιαλιστές. Το SPD υπήρξε το πρώτο μαζικό κόμμα που υιοθέτησε τις ιδέες του Μαρξ και πρωτοστάτησε στην ίδρυση της Β' Διεθνούς το 1889, που περιλάμβανε δεκάδες κόμματα που αυτοχαρακτηρίζονταν ως μαρξιστικά. Και όμως, το 1914 το SPD θα έφτανε να πάρει ενεργά το μέρος της γερμανικής άρχουσας τάξης στον Α Παγκόσμιο Πόλεμο, στάση που ακολούθησαν σχεδόν όλα τα άλλα κόμματα της Β' Διεθνούς, και το 1919 θα πρωταγωνιστούσε στην κατάπνιξη της Γερμανικής επανάστασης. Σήμερα συμμετέχει για δεύτερη φορά τα τελευταία χρόνια σε μια κυβέρνηση συμμαχίας με τη Μέρκελ. Πώς έφτασε το κόμμα του Μαρξ και του Ένγκελς σ' αυτό το σημείο;

Για να καταλάβουμε την πορεία της Σοσιαλδημοκρατίας και την προδοσία του 1914, πρέπει να πάμε πίσω στο 19ο

Ο Κώστας Βλασσόπουλος εξηγεί τις ιστορικές ρίζες του μεγάλου σχίσματος μέσα στην Αριστερά με την κήρυξη του Α' Παγκοσμίου Πολέμου.

αίωνα. Στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες υπήρχαν απολυταρχικά καθεστώτα, όπου οι βασιλιάδες κυβερνούσαν χωρίς καν κοινοβούλια (Ρωσία, Αυστροουγγαρία) ή με κοινοβούλια που είχαν διακοσμητικούς ρόλους (Γαλλία, Γερμανία). Ακόμα και στις χώρες όπου τα κοινοβούλια ασκούσαν την εξουσία, όπως στη Βρετανία, η συντριπτική πλειοψηφία του πληθυσμού δεν είχε δικαίωμα ψήφου. Οι διαδηλώσεις, τα συνδικάτα και οι απεργίες ήταν σχεδόν παντού παράνομες, και η βίαιη καταστολή κάθε διαμαρτυρίας ήταν συνηθισμένη. Σε καμία από τις χώρες που τα πολιτικά κόμματα ήταν νόμιμα δεν υπήρχαν εργατικά κόμματα. Οι εργάτες υποστήριζαν ή αστικά κόμματα όπως οι Φιλελεύθεροι στη Βρετανία, που εμφανίζονταν πιο προοδευτικοί από τους αντιδραστικούς

Τόρηδες, ή μικροαστικά κόμματα όπως οι ριζοσπάστες-δημοκράτες στη Γαλλία, που εξέφραζαν όλους τους «μη προνομιστούς».

Σε αυτές τις συνθήκες, και μέσα στη σταδιακή επανεμφάνιση του κινήματος τη δεκαετία του 1860, ο Μαρξ και ο Ένγκελς είχαν να αντιμετωπίσουν τρεις ισχυρές παραδόσεις στην αριστερά της εποχής. Η πρώτη παράδοση θεωρούσε ότι για τα κοινωνικά δεινά δεν έφταιγε η αγορά και η ατομική ιδιοκτησία, που ήταν βασικά καλοί θεσμοί, αλλά μια ολιγαρχία που μονοπωλούσε την εξουσία: εργάτες και αστοί δεν είχαν ξεχωριστά ταξικά συμφερόντα, αλλά ήταν οι παραγωγικές τάξεις που πάλευαν μαζί για την ανατροπή της απολυταρχίας. Η δεύτερη παράδοση, με επίκεντρο ουτο-

Συνέδριο
Δεύτερης
Διεθνούς στο
Άμστερνταμ,
1904.

Ο Φρίντριχ Ένγκελς στο κέντρο του τραπέζιού μαζί με ηγετικά στελέχη του SPD το 1893.

πιστές σοσιαλιστές όπως ο Φουριέ, αναγνώριζε την αδικία του καπιταλισμού και υποστήριζε την δημιουργία μιας σοσιαλιστικής κοινωνίας. Αλλά για αυτή την παράδοση ο σοσιαλισμός δεν ήταν παρά ένα ιδανικό, και ο μόνος τρόπος για να εφαρμοστεί ήταν η αφηρημένη προπαγάνδα για να πείσουν όλοι, πλούσιοι και φτωχοί, για την ηθική ανωτερότητα του σοσιαλισμού. Η τρίτη παράδοση, με πιο γνωστό εκφραστή τον Μπλανκί, αναγνώριζε ότι χωρίς επανάσταση δεν μπορούσαν να αλλάξουν τα πράγματα. Αλλά η επανάσταση δεν θα γινόταν από τις αμόρφωτες μάζες, αλλά από μικρούς συνωμοτικούς πυρήνες επαναστατών που θα έπαιρναν την εξουσία και θα καλούσαν τις μάζες να τους ακολουθήσουν.¹

Νέα εργατικά κόμματα

Απέναντι σε αυτές τις παραδόσεις, ο Μαρξ και ο Ένγκελς πρόβαλαν μια εντελώς διαφορετική στρατηγική. Ο σοσιαλισμός δεν ήταν ένα απλό ιδανικό, αλλά προέκυπτε ως δυνατότητα από την εξέλιξη του καπιταλισμού. Ο καπιταλισμός αφενός είχε παράξει τον υλικό πλούτο που έκανε το σοσιαλισμό εφικτό, και αφετέρου γεννούσε τον ίδιο του το νεκροθάφτη με τη μορφή της εργατικής τάξης. Η επαναστατική ανατροπή του δεν θα ερχόταν μέσα από τις συνωμοσίες μιας χούφτας επαναστατών, αλλά θα προκαλούνταν από τις επανειλημμένες και βαθύτερες κρίσεις του καπιταλισμού και τη μαζική δράση των εργατών. Αυτό απαιτούσε την οργάνωση των εργατών σε συνδικάτα, για να μπορούν να διεκδικούν άμεσες βελτιώσεις, όπως αυξήσεις και μείωση των ωρών εργασίας, και την δημιουργία ενός μαζικού κόμματος που θα εξέφραζε τα συμ-

φέροντα των εργατών και θα οργάνωνε την πολιτική μάχη για την ανατροπή του καπιταλισμού.²

Η στρατηγική αυτή στέφτηκε από τεράστια επιτυχία και άλλαξε ριζικά τη δυνατότητα των εργατών να παλεύουν και να κερδίζουν. Μετά την ίδρυση του SPD το 1875, ακολούθησαν τα επόμενα 25 χρόνια όλες οι ευρωπαϊκές χώρες. Τα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην δημιουργία συνδικάτων. Μέχρι τη δεκαετία του 1880 δεν υπήρχαν πουθενά εργατικές ομοσπονδίες σε εθνικό επίπεδο (όπως π.χ. η ΓΣΕΕ και η ΑΔΕΔΥ), παρά μόνο, όπου δεν ήταν παράνομα, τοπικά σωματεία και οργανώσεις: σχεδόν παντού η δημιουργία εθνικών ομοσπονδιών ακολούθησε την ίδρυση σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων. Από την ίδρυση της ισπανικής ΓΣΕΕ το 1888 και της γερμανικής το 1891 μέχρι την ιταλική το 1906, οι εργάτες απέκτησαν την δυνατότητα πανεθνικού συντονισμού και οργάνωσης: η γενική απεργία ήταν πλέον κάτι εφικτό. Αυτές οι νέες δυνατότητες και οι αγώνες που προκάλεσαν είχαν ριζικά αποτελέσματα. Ενώ μέχρι και τη δεκαετία του 1880 οι απεργίες και τα συνδικάτα ήταν παρόνομες στις περισσότερες χώρες, στις αρχές του 20ου αιώνα οι εργάτες σε πολλές χώρες είχαν κατακτήσει όχι μόνο το δικαίωμα στο συνδικαλισμό, αλλά και τη δυνατότητα τα συνδικάτα να υπογράφουν συλλογικές συμβάσεις εργασίας σε πανεθνικό επίπεδο.

Η μαζικοποίηση των συνδικάτων και η δημιουργία σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων έφερε με τη σειρά της σημαντικές επιτυχίες και κατακτήσεις. Στα 20 χρόνια μέχρι το 1914, στις περισσότερες χώρες της Ευρώπης οι εργάτες κατάφεραν να κερδίσουν το δικαίωμα στην ψήφο,

την αναγνώριση των συνδικάτων και του δικαιώματος στην απεργία, και μια σειρά από πολιτικές και κοινωνικές ελευθερίες. Η κατάκτηση της ψήφου είχε άμεση αντανάκλαση στα ποσοστά των σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων. Το SPD από 9% στις εκλογές του 1877, εκτοξεύτηκε στο 20% το 1890, το 31.7% το 1903, ενώ στις εκλογές του 1912 πήρε 35% και αναδείχτηκε πρώτο κόμμα στο κοινοβούλιο. Η σταθερή αύξηση των μελών των σωματείων και των κομμάτων και η ραγδαία εκλογική άνοδος δημιουργούσαν την πεποίθηση ότι ήταν απλά θέμα χρόνου μέχρι οι σοσιαλιστές να κατακτήσουν την πλειοψηφία στην κοινωνία.

Ο Μαρξ και ο Ένγκελς δεν είχαν ανταπάτες ότι η έλευση του σοσιαλισμού ήταν απλά θέμα χρόνου, ούτε πίστευαν ότι οι σοσιαλιστές μπορούσαν να πάρουν την εξουσία μέσα από τις εκλογές. Και οι δύο εναντιώθηκαν σε αυτές τις αντιλήψεις που εμφανίστηκαν ήδη με τη δημιουργία του SPD το 1875, όταν οι οπαδοί του Μαρξ και άλλοι σοσιαλιστές υιοθέτησαν το πρόγραμμα του συνδεδεμένου της Γκότα. Ο Μαρξ του άσκησε αμείλικτη κριτική, διότι το πρόγραμμα θεωρούσε εφικτή την επίτευξη των σοσιαλιστικών στόχων μέσα στα πλαίσια του παρόντος γερμανικού κράτους. Ο Μαρξ τονίζε τον ταξικό χαρακτήρα του αστικού κράτους, και πρότεινε την εμπειρία της Παρισινής Κομμούνας του 1871, που είχε διαλύσει το αστικό κράτος και το είχε αντικαταστήσει με μια μορφή εργατικής εξουσίας, ως το μοντέλο για την επαναστατική αλλαγή της κοινωνίας. Το ζήτημα ξαναήρθε στο προσκήνιο όταν το SPD αναζήτησε ένα νέο πρόγραμμα μετά την κατάργηση των αντισοσιαλιστικών νόμων το 1890. Η δημόσια κριτική του Ένγκελς στο νέο πρόγραμμα της

Ερφούρτης συνέχισε την επαναστατική κληρονομιά του Μαρξ. Παρά τις κριτικές τους, ο Μαρξ και ο Ένγκελς πίστευαν ότι στις συνθήκες των δεκαετιών του 1860-1880 η δημιουργία μαζικών συνδικάτων και εργατικών κομμάτων θα ήταν ένα τεράστιο βήμα στην αυτοργάνωση και συνειδητοποίηση της εργατικής τάξης, και ότι χωρίς αυτά η επαναστατική ανατροπή του καπιταλισμού θα ήταν αδύνατη. Από τη στιγμή που τα μαζικά συνδικάτα και κόμματα θα έπαιρναν σάρκα και οστά, θα μπορούσαν να κερδηθούν στο σύνολο τους στις επαναστατικές ιδέες. Η υιοθέτηση από το συνέδριο της Ερφούρτης ενός προγράμματος που ήταν ασύγκριτα πιο κοντά στις μαρξιστικές θέσεις από αυτό της Γκότα έμοιαζε επιφανειακά να επιβεβαιώνει αυτή την αντίληψη.

Αντιφατική συνείδηση

Ο ρεφορμισμός όμως είναι ένα ιστορικό ρεύμα μέσα στην αριστερά που προκύπτει από την αντιφατική εμπειρία της εργατικής τάξης μέσα στον καπιταλισμό. Από τη μία, όπως τόνιζε ο Μαρξ, οι κυρίαρχες ιδέες σε μια ταξική κοινωνία είναι οι ιδέες της κυρίαρχης τάξης. Οι ιδέες που λένε ότι ο καπιταλισμός είναι παντοδύναμος, ότι η ανθρώπινη φύση δεν αλλάζει, ότι για την ανεργία φταίνε οι μετανάστες, παίζουν τεράστιο ρόλο στο πως οι εργάτες αντιλαμβάνονται τον κόσμο. Από την άλλη, ο Μαρξ τόνιζε ότι δεν είναι η συνείδηση που καθορίζει τη ζωή, αλλά η ζωή που καθορίζει τη συνείδηση. Η εμπειρία της καταπίεσης και της εκμετάλλευσης, η αυτοπεποίθηση που φέρνει η συλλογική πάλη και η νίκη μιας απεργίας, αμφισβητούν διαρκώς την ηγεμονία των κυρίαρχων ιδεών στα μυαλά των εργατών. Αυτή η αντιφατική κατάσταση χωρίζει τους εργάτες σε μια μειοψηφία που αποδέχεται πλήρως τις αντιδραστικές κυρίαρχες ιδέες, μια άλλη μειοψηφία που υιοθετεί τις επαναστατικές ιδέες, και τη μεγάλη πλειοψηφία που διαθέτει ένα μείγμα κυρίαρχων και επαναστατικών ιδεών.³

Ο ρεφορμισμός είναι η έκφραση αυτής της αντιφατικής πλειοψηφίας μέσα στην εργατική τάξη, αλλά δεν είναι απλά μια αντιφατική ιδεολογία: έχει και οργανωτική δομή, που εκφράζεται από συνδικαλιστικές και πολιτικές ηγεσίες με διαφορετικά συμφέροντα από αυτά των ρεφορμιστών εργατών. Η δημιουργία μαζικών συνδικάτων και κομμάτων μετά το 1880 είχε εκ των πραγμάτων τεράστιες επιπτώσεις, που δεν μπορούσαν

να προβλεφθούν το 1860. Τα μαζικά συνδικάτα απαιτούσαν μια οργανωτική δομή σε πανεθνικό επίπεδο, που ήταν ανύπαρκτη μέχρι τότε: μεταξύ 1899 και 1914 ο αριθμός των επαγγελματιών συνδικαλιστών των γερμανικών συνδικάτων αυξήθηκε από 108 σε 2.867.⁴ Αυτή η συνδικαλιστική γραφειοκρατία έπαιζε το ρόλο μεσολαβητή ανάμεσα στα αφεντικά και τους εργάτες και ήταν προσδεμένη στη διαίωνιση της συνύπαρξης με τα αφεντικά και το κράτος. Αντίστοιχα, η μαζική εμφάνιση σοσιαλδημοκρατών στα κοινοβούλια, δημιουργήσε κοινοβουλευτικές ομάδες που έβλεπαν το ρόλο τους στη διεκδίκηση μέσα στους θεσμούς και στην κατάκτηση καρεκλών. Για τη συνδικαλιστική και κοινοβουλευτική γραφειοκρατία η διαπραγμάτευση ήταν το παν, και η επανάσταση έμοιαζε με επικίνδυνο τυχοδιωκτισμό.

Οι πιέσεις αυτές άρχισαν στα τέλη της δεκαετίας του 1890 να εκφράζονται ανοιχτά. Η κυρίαρχη τάση μέσα στη Σοσιαλδημοκρατία εκφραζόταν από τον κορυφαίο διανοητή του SPD Καρλ Κάουτски, που είχε κατακτήσει τη φήμη του Πάπα του Μαρξισμού. Η έμφαση του Μαρξ ότι η επανάσταση δεν είναι μια συνωμοσία μιας δρᾶκας επαναστατών, αλλά προκύπτει μέσα από τις κρίσεις του καπιταλισμού και τη μαζική δράση των εργατών, μετατράπηκε από σοσιαλδημοκράτες σαν τον Κάουτски σε κάτι τελείως διαφορετικό: την αντίληψη ότι η επανάσταση είναι κάτι που θα συμβεί αυτόματα στο μακρινό μέλλον, και ότι οι επαναστάτες μπορούν απλά να την εμποδίσουν. Δεν είναι δικιά μας δουλειά να προκαλέσουμε μια επανάσταση ή να προετοιμάσουμε το δρόμο για αυτήν.⁵ Αυτή η αντίληψη επέτρεπε στην ηγεσία της Σοσιαλδημοκρατίας να εμφανίζεται ότι διατηρεί τον επαναστατικό της προσανατολισμό, και ταυτόχρονα να μεταθέτει οποιαδήποτε επαναστατική δράση στο μακρινό μέλλον.

Αυτή η στάση την άφηνε έκθετη απέναντι στις πιέσεις που έβαζε μια ανοιχτά ρεφορμιστική τάση, που εμφανίστηκε για πρώτη φορά καθαρά το 1899, με τη

δημοσίευση από τον Έντουαρντ Μπερνστάιν του βιβλίου «Οι προϋποθέσεις του σοσιαλισμού και τα καθήκοντα της Σοσιαλδημοκρατίας». Για πολλούς ανθρώπους που είχαν γεννηθεί και μεγαλώσει κάτω από απολυταρχικά καθεστώτα όπου δεν είχαν κανένα δικαίωμα, φαινόταν λογικό ότι οι νέες συνθήκες θα μπορούσαν να φέρουν ένα σοσιαλιστικό κόμμα στην εξουσία μέσα από τις εκλογές. Ταυτόχρονα, η οικονομική άνθηση που διένυε ο παγκόσμιος καπιταλισμός μετά τις κρίσεις της δεκαετίας του 1870 σήμανε μια διαρκή ανάπτυξη που κράτησε σχεδόν μέχρι και τον πόλεμο του 1914. Αυτή η ανάπτυξη, σύμφωνα με τον Μπερνστάιν, σήμαινε ότι η θεωρία του Μαρξ για τις κρίσεις στον καπιταλισμό ήταν ξεπερασμένη. Από τη στιγμή που ο καπιταλισμός μπορούσε να αναπτύσσεται απρόσκοπτα, και οι εργάτες να κερδίζουν αυξήσεις και κατακτήσεις, τότε η επανάσταση δεν ήταν αναγκαία προϋπόθεση για το σοσιαλισμό. Αντίθετα, ο καπιταλισμός άλλαζε σταδιακά από τα μέσα και μεταχηματιζόταν αργά, αλλά σταθερά, σε σοσιαλιστική κατεύθυνση. Οι σοσιαλιστές έπρεπε λοιπόν να χρησιμοποιήσουν τη δύναμη και τις θέσεις που είχαν κατακτήσει στους θεσμούς για να επιταχύνουν αυτή την εξέλιξη.⁶

Η ρεφορμιστική θεωρία του Μπερνστάιν απόκτησε πρακτική αξία όταν την ίδια χρονιά στη Γαλλία η κυβέρνηση του Βαλντέκ-Ρουσώ κάλεσε τον σοσιαλιστή Μιλλεράν να μπει στην κυβέρνηση στα πλαίσια δημιουργίας ενός «συνταγματικού τόξου» για την προάσπιση της γαλλικής δημοκρατίας από τους μοναρχικούς, τους милитарιστές και τους αντισημίτες. Η είσοδος ενός σοσιαλιστή στην κυβέρνηση για πρώτη φορά στην ιστορία προκάλεσε μια τεράστια συζήτηση μέσα στο κίνημα. Ο Γάλλος σοσιαλιστής Ζωρές δικαιολογούσε την επιλογή υιοθετώντας τα επιχειρήματα του Μπερνστάιν: «Το δημοκρατικό κράτος δεν είναι, όπως τόσο συχνά λένε οι αυτόκλητοι δογματικοί του Μαρξισμού, καθαρά αστικό μόρφωμα...προαναγγέλει το σοσιαλισμό, τον προετοιμάζει, σε κάποιο βαθμό έμμεσα τον εμπεριέχει, γιατί μόνο το δημοκρατικό κράτος μπορεί να οδηγήσει στο σοσιαλισμό μέσω νόμιμης εξέλιξης δίχως ρήξη της συνέχειας».⁷

Η κριτική της Λούξεμπουργκ

Η πιο καθαρή απάντηση σε αυτά τα επιχειρήματα από τη σκοπιά της επαναστατικής τάσης της Σοσιαλδημοκρατίας ήρθε από τη Ρόζα Λούξεμπουργκ: «Από

τη σκοπιά μιας οπορτουνιστικής αντίληψης του σοσιαλισμού... εάν είναι εφικτό να εισάγει κανείς λαθραία το σοσιαλισμό σταδιακά στην καπιταλιστική κοινωνία, και αν το καπιταλιστικό κράτος μπορεί να μετασχηματιστεί από μόνο του σε σοσιαλιστικό, η προοδευτική αποδοχή σοσιαλιστών σε αστικές κυβερνήσεις είναι στην πραγματικότητα το φυσικό αποτέλεσμα της προοδευτικής εξέλιξης των καπιταλιστικών κρατών».⁸ Αλλά αυτή η αντίληψη ήταν λάθος, τόνιζε η Ρόζα. «Ο χαρακτήρας μιας αστικής κυβέρνησης δεν καθορίζεται από τον προσωπικό χαρακτήρα των μελών της, αλλά από την οργανική της λειτουργία στην αστική κοινωνία. Η κυβέρνηση του σύγχρονου κράτους είναι ουσιαστικά η οργάνωση της ταξικής κυριαρχίας, η εύρυθμη λειτουργία της οποίας είναι όρος ύπαρξης του αστικού κράτους. Με την είσοδο των σοσιαλιστών στην κυβέρνηση, όσο συνεχίζεται η ταξική καταπίεση, η αστική κυβέρνηση δεν μετασχηματίζεται σε σοσιαλιστική, αλλά αντίθετα ο σοσιαλιστής μεταμορφώνεται σε αστό υπουργό.... Η είσοδος ενός σοσιαλιστή στην κυβέρνηση δεν είναι, όπως νομίζεται, μια μερική αλωση του αστικού κράτους από τους σοσιαλιστές, αλλά μια μερική κατάκτηση του σοσιαλιστικού κόμματος από το αστικό κράτος».⁹ Και κατέληγε επαναδιατυπώνοντας την επαναστατική θεωρία του Μαυξ: «Μέσα στα πλαίσια της αστικής κοινωνίας, ο ρόλος της σοσιαλδημοκρατίας ως αντιπολίτευσης καθορίζεται από την ίδια της τη φύση. Μπορεί να έρθει στην εξουσία μόνο πάνω στα ερείπια του αστικού κράτους».¹⁰

Ο τρόπος που αντιμετώπισε η Σοσιαλδημοκρατία αυτές τις ανοιχτές στρατηγικές διαφορές είναι ενδεικτικός του πόσο παραλυτικό μπορεί να είναι ένα κόμμα που προσπαθεί να συμβιβάσει ρεφορμιστές και επαναστάτες. Το συνέδριο της Διεθνούς το 1900 απέρριψε τη συμμετοχή των σοσιαλδημοκρατών στις κυβερνήσεις ως θέση αρχής, αλλά την επέτρεπε ταυτόχρονα για εξαιρετικές συνθήκες, δίνοντας ουσιαστικά συγχωροχάρτι στον Μίλλερν.¹¹ Στο συνέδριο του SPD το 1905 η αριστερά πέτυχε να υιοθετηθεί η γραμμή της μαζικής απεργίας ως μέσο για την επαναστατική ανατροπή. Νωρίτερα, το συνέδριο των συνδικάτων είχε αποφασίσει ότι το ζήτημα της μαζικής απεργίας δεν επιτρεπόταν να συζητηθεί. Το συνέδριο του SPD το 1906 έλυσε τη διαφορά αποφασίζοντας...ότι δεν υπήρχε καμία διαφορά ανάμεσα στις δύο αποφάσεις.¹²

Στις αρχές του 20ου αιώνα η Ρόζα και

ο Λένιν κατέδειξαν το ρόλο της συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας και του ρεφορμισμού και προσπάθησαν να επεξεργαστούν μια επαναστατική γραμμή που θα απέφευγε την παθητικότητα του Κάουτσκι και το ρεφορμισμό του Μπερστάιν. Η εμπειρία της Ρωσικής Επανάστασης του 1905 ήταν καθοριστική και για τους δύο. Από τη μία, η Ρόζα έδειχνε το πως ο διαχωρισμός ανάμεσα σε οικονομικά αιτήματα που αναλαμβάνουν τα συνδικάτα και πολιτικά αιτήματα που χειρίζονται οι βουλευτές ήταν λάθος: οι οικονομικοί αγώνες μετατρέπονταν σε πολιτικούς και ανάποδα, και ρόλος των επαναστατών ήταν να κάνουν τις συνδέσεις και τις γενικεύσεις. Από την άλλη, η εμπειρία της επανάστασης έδειχνε στο Λένιν την ανάγκη ενός επαναστατικού κόμματος που δεν παρέλνε από τη σύγκρουση μεταξύ ρεφορμιστών και επαναστατών, αλλά που μπορούσε να δίνει ανοιχτή σύγκρουση με τις ρεφορμιστικές ιδέες κερδίζοντας το πιο πρωτοπόρο κομμάτι των εργατών.

Το ζήτημα του ιμπεριαλιστικού πολέμου ήταν αυτό που τελικά διέσπασε τη Σοσιαλδημοκρατία, και αυτό δεν ήταν τυχαίο. Τα συνέδρια της Β' Διεθνούς υιοθετούσαν αντιπολεμικές διακηρύξεις που έμεναν απλά στα χαρτιά. Από τη μία, η ρεφορμιστική αντίληψη ότι το αστικό κράτος μπορούσε να μεταρρυθμιστεί, άνοιγε δρόμο στις απόψεις που έλεγαν ότι οι εργάτες θα έπρεπε να υπερασπίσουν το δικό τους κράτος απέναντι στα άλλα. Αυτό φάνηκε καθαρά στην περίπτωση της Ιταλίας το 1910, όπου η ρεφορμιστική πτέρυγα ήταν διατεθειμένη να στηρίξει την ιμπεριαλιστική ιταλική εισβολή στη Λιβύη, επειδή η κυβέρνηση είχε περάσει κάποιες φιλεργατικές ρυθμίσεις. Από την άλλη, θεωρίες όπως αυτή του υπεριμπεριαλισμού του Κάουτσκι, υποστήριζαν ότι ο ανεπτυγμένος καπιταλισμός δεν χρειαζόταν τους πολέμους, που ήταν κατάλοιπο της φεουδαρχίας, και ότι το εργατικό κίνημα μπορούσε να συμμαχήσει με τους πεφωτισμένους αστούς για να πετύχει τον ειρηνικό αφοπλισμό. Τέλος, η αντίληψη ότι η Σοσιαλδημοκρατία δεν χρειαζόταν να προετοιμάσει ενεργά την επανάσταση, αλλά μπορούσε απλώς να την περιμένει, σήμαινε ότι όταν ξέσπασε ο πόλεμος η Σοσιαλδημοκρατία δεν είχε προετοιμάσει το κίνημα που θα τον σταματούσε και θα τον μετέτρεπε σε επαναστατική ανατροπή.

Τον Αύγουστο του 1914, τα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα τάχθηκαν το καθένα στο πλευρό της δικής τους άρχουσας

τάξης: σε πολλές χώρες, όπως η Αγγλία και η Γαλλία, επιβραβεύτηκαν με την είσοδο τους για πρώτη φορά στην κυβέρνηση. Για πολλούς σοσιαλδημοκράτες που ασπάζονταν τις απόψεις του Κάουτσκι, ο πόλεμος ήταν ένας παραλογισμός που η έκκληση στη λογική και στον αφοπλισμό θα σταματούσε σύντομα. Το καθήκον έπεφτε στις πλάτες των αντιιμπεριαλιστών επαναστατών να μετατρέψουν τον πόλεμο σε επανάσταση, και αυτό έγινε τελικά με την επανάσταση του 1917 στη Ρωσία. Αλλά αυτό απαίτησε την ύπαρξη ενός διακριτού επαναστατικού κόμματος όπως οι Μπολσεβίκοι.

Η ιστορία της προπολεμικής σοσιαλδημοκρατίας δείχνει το πώς η συλλογική οργάνωση των εργατών σε συνδικάτα και κόμματα άλλαξε ριζικά την πορεία της ιστορίας. Αν η ελπίδα ότι η κατάκτηση της ψήφου και η δημιουργία κοινοβουλευτικών δημοκρατιών θα άλλαζαν τον κόσμο έμοιαζε λογική το 1900, η προδοσία του 1914 και η κατοπινή ιστορία των αριστερών κυβερνήσεων δείχνουν πόσο προφητικά δίκιο είχε η Λούξεμπουργκ όταν υποστήριζε ότι ο καπιταλισμός και το αστικό κράτος δεν μπορούν να μεταρρυθμιστούν. Κόμματα όπως η προπολεμική σοσιαλδημοκρατία, που προσπαθούν να συμβιβάσουν ρεφορμιστές και επαναστάτες, καταλήγουν στην παράλυση και την προδοσία. Η εμπειρία των επαναστατών εκείνης της περιόδου για το πώς να χτίσουν ένα επαναστατικό κόμμα που να μη μεταθέτει την επανάσταση στη Δεύτερα Παρουσία, αλλά να μπορεί να κερδίσει τους ρεφορμιστές εργάτες στις επαναστατικές ιδέες είναι μια πολύτιμη παρακαταθήκη για τους αγώνες του σήμερα. ■

Σημειώσεις

1. G. Eley, *Σφυρηλατώντας τη δημοκρατία: η ιστορία της Αριστεράς στην Ευρώπη, Α' Τόμος: 1850-1923*, σσ. 73-92.
2. Eley, ο.π., σσ. 102-7.
3. D. Gluckstein, 'Classical Marxism and the question of reformism', *International Socialism*, 143, 2014 (<http://www.isj.org.uk/index.php4?id=984&issue=143>).
4. P. Blackledge, 'The great schism: socialism and war in 1914', *International Socialism*, 143, 2014 (<http://www.isj.org.uk/index.php4?id=992&issue=143>).
5. «Ο δρόμος για την εξουσία», (www.marxists.org/archive/kautsky/1909/power/).
6. Σ. Μπέρμαν, *Το πρωτείο της πολιτικής: η Σοσιαλδημοκρατία και η περίπτωση Μίλλερν*, στο *Marxists.org/archive/luxemburg/1899/11/dreyfus-affair.htm*
7. Παρατίθεται στο Μπέρμαν, ο.π., σ. 82.
8. «Ενα ζήτημα τακτικής» στο <http://www.isj.org.uk/?id=130>
9. «Η υπόθεση Ντρέιφους και η περίπτωση Μίλλερν» στο www.marxists.org/archive/luxemburg/1899/11/dreyfus-affair.htm
10. «Ενα ζήτημα τακτικής», ο.π.
11. Μπέρμαν, ο.π., σσ. 113-8.
12. Blackledge, ο.π.

Οι επαναστατικές ιδέες του Λένιν

Συνολική εικόνα για τον παγκόσμιο καπιταλισμό, στρατηγική επιμονή στην κεντρικότητα της εργατικής τάξης και ανεξάρτητη οργάνωση της επαναστατικής πρωτοπορίας: αυτό είναι ένα τρίπτυχο του Λένιν που παραμένει πολύτιμο για την Αριστερά σήμερα, υποστηρίζει ο Πάνος Γκαργκάνας.

Έχει νόημα σήμερα μια προσπάθεια να ξαναθυμηθούμε τις επαναστατικές ιδέες του Λένιν; Από πολλές πλευρές η απάντηση έρχεται αρνητική.

Σύμφωνα με ορισμένους, η ενασχόληση με τον Λένιν μπορεί και να παίζει το παιχνίδι της δεξιάς. Ζούμε σε μια μακρόσυρτη προεκλογική περίοδο όπου οι Σαμαράδες και οι Καρατζαφέρηδες μιλούν ανοιχτά για την ανάγκη ενός μετώπου που θα αποτρέψει μια νίκη της Αριστεράς γιατί «είτε θα αντισταθούμε σε αυτό το ενδεχόμενο να έρθουν οι κομμουνιστές, είτε θα παραδοθούμε...».¹

Εκεί στον ΣΥΡΙΖΑ, η άποψη ότι η θέση του Λένιν είναι στο μουσείο ήταν πάντοτε κυρίαρχη, αλλά τώρα αυτή η άποψη μπορεί να επικαλείται και τις εκλογικές ανάγκες: ας μην ρίχνουμε νερό στον μύλο της ακροδεξιάς κινδυνολογίας θυμίζοντας λενινισμούς και επαναστάσεις την ώρα που πρέπει να κερδίσουμε τους ταλαντευόμενους ψηφοφόρους.

Για την ακρίβεια, από την εποχή όπου ο ΣΥΡΙΖΑ καλούσε το ΚΚΕ και την ΑΝΤΑΡΣΥΑ σε κοινό μέτωπο για μια κυβέρνηση της Αριστεράς, έχουμε περάσει στην εποχή όπου πυκνώνουν οι επικρίσεις σε βάρος της υπόλοιπης αριστεράς που παραμένει «κολλημένη στην αναμονή της Δευτέρας Παρουσίας», σύμφωνα με ένα πολυχρησιμοποιημένο κλισέ. Η υπόλοιπη αριστερά καλά θα κάνει να μην μιλάει για τον Λένιν και ίσως θα έπρεπε να μην μιλάει καθόλου (παρά μόνο αν μπει στον ΣΥΡΙΖΑ): αυτό μοιάζει να είναι το απόσπασμα της σοφίας αυτών των τάσεων.

Ωστόσο, οι αντιρρήσεις δεν περιορίζονται εκεί. Και στο χώρο της πέρα από το ΣΥΡΙΖΑ αριστεράς υπάρχουν φωνές που ανησυχούν όταν η συζήτηση φτάνει στον Λένιν. «Θέλουμε να πάμε μόνο για την «ανόθευτη» επανάσταση α λα 1917;» είναι ένα ερώτημα που μπαίνει. Αυτό που τίθεται είναι ότι η συζήτηση πρέπει να εκσυγχρονιστεί, όχι μόνο γιατί έχουν μεσολαβήσει σχεδόν εκατό χρόνια, αλλά και γιατί η κατάσταση σήμερα δεν είναι επαναστατική. Ο Λένιν είναι ίσως χρήσιμος όταν θα φτάσουμε στην ώρα της επανάστασης, πιο πριν είναι καλύτερα να αναζητούμε άλλες, «πρωτότυπες» απαντήσεις.

Ωστόσο, αυτή η αντιμετώπιση χάνει από την αρχή το νόημα της συζήτη-

Έναρξη του Δεύτερου Συνεδρίου της Τρίτης Διεθνούς: ο Λένιν στο βήμα.

σης. Ο Λένιν δεν ήταν ο θεωρητικός της στιγμής της επανάστασης. Ήταν ο μαρξιστής που ανέδειξε πώς η ιστορική επικαιρότητα της εργατικής επανάστασης καθορίζει τη δράση της αριστεράς ακόμη και έξω από επαναστατικές καταστάσεις. Ο Λούκατς² υπογραμμίζει αυτή τη διάσταση:

«Η επικαιρότητα της επανάστασης δίνει τον τόνο μιας ολόκληρης εποχής. Οι επιμέρους δράσεις μπορούν να κρίνονται ως επαναστατικές ή αντεπαναστατικές όταν συνδέονται με το κεντρικό ζήτημα της επανάστασης, το οποίο μπορεί να εντοπιστεί μόνο με μια ανάλυση ακριβείας του κοινωνικο-ιστορικού συνόλου. ... Έτσι, η εξέλιξη που γνώρισε ο Μαρξισμός χάρη στον Λένιν έγκειται απλά – απλά! – στην αυξανόμενη κατανόησή του για τις στενές, ορατές και συνταρακτικές συνδέσεις ανάμεσα στις επιμέρους δράσεις και τον γενικό προορισμό – τον επαναστατικό προορισμό ολόκληρης της εργατικής τάξης». ... «Ο Λένιν ήταν ο μόνος που έκανε αυτό το βήμα στην κατεύθυνση της μετατροπής του Μαρξισμού σήμερα σε πρακτική, χειροπιαστή δύναμη. Γι' αυτό είναι από κοσμοϊστορική άποψη ο μόνος ισάξιός με τον Μαρξ θεωρητικός που έχει προκύψει από την πάλη για την απελευθέρωση του προλεταριάτου».

Ας επιχειρήσουμε, λοιπόν, να σταθούμε σε αυτά τα «απλά» επιτεύγματα του Λένιν που μπορεί να βοηθήσουν την αριστερά να προσανατολιστεί επαναστατικά και σήμερα.

Από τον κατακερματισμό στο σύνολο

Στις αρχές του εικοστού αιώνα ο κόσμος έμοιαζε να είναι κομματιασμένος από την ίδια την ανάπτυξη του καπιταλισμού. Υπήρχαν αντίπαλες αυτοκρατορίες που είχαν στο κέντρο τους αναπτυγμένες καπιταλιστικές μητροπόλεις και απλώνονταν σε ένα πλήθος από αποικίες ή μισοαποικίες σε όλα τα μήκη και τα πλάτη του πλανήτη. Και ανάμεσα στις μητροπόλεις υπήρχαν κάποιες πιο αναπτυγμένες και κάποιες όπου η απολυταρχική κληρονομιά της φεουδαρχίας έπαιζε μεγαλύτερο ρόλο.

Μέσα σε ένα τέτοιο μωσαϊκό, ήταν δυνατόν να βρεθεί κάποιο νήμα που να συνδέει τα καθήκοντα της εργατικής τάξης και της αριστεράς παντού;

Η απάντηση που έδωσε η παλιά αριστερά της Β' Διεθνούς στην πράξη ήταν αρνητική. Το καθήκον των εργατών στη Γερμανία ήταν να πολεμήσουν για να σώσουν την Ευρώπη από την απειλή του Τσαρισμού, το καθήκον των εργατών στη Γαλλία ήταν να σώσουν τη δημο-

κρατία από την απειλή του Κάιζερ, το καθήκον των εργατών στις βρετανικές αποικίες ήταν να καταπιούν την απέχθειά τους για τους αποικιοκράτες και να πολεμήσουν στο πλευρό της Βρετανίας στον πόλεμο που θα έβαζε τέρμα σε όλους τους πολέμους.

Σε επίπεδο ρητορικής, η παλιά αριστερά ήταν «διεθνιστική». Όλα τα κόμμάτα της ανήκαν στην ίδια Διεθνή. Στην πράξη οι «εθνικές ιδιαιτερότητες» είχαν την πρωτοκαθεδρία.

Αυτό δεν είναι ένα πρόβλημα μιας «άλλης εποχής». Οι αντιλήψεις που βλέπουν τον κόσμο σαν ένα άθροισμα από επιμέρους «κοινωνικούς σχηματισμούς» που ο καθένας έχει τις ιδιαιτερότητές του και τα καθήκοντα της αριστεράς προκύπτουν στον καθένα ξεχωριστά απλά και μόνο μέσα από την «συγκεκριμένη ανάλυση της συγκεκριμένης κατάστασης» φτάνουν μέχρι τις μέρες μας.

Για τον Λένιν αυτή η προσέγγιση δεν ήταν αρκετή. Ο κόσμος δεν είναι σαν ένα σακί από πατάτες. Άλλες πιο μεγάλες, άλλες πιο μικρές, άλλες σάπιες και άλλες άγουρες, που όταν το σακί σπάσει (όπως έσπασε στο ξέσπασμα του παγκόσμιου πολέμου) σκορπίζουν από δω κι από κει.³

Η ανάλυση του Λένιν για τον ιμπεριαλισμό σαν το πιο πρόσφατο στάδιο

του καπιταλισμού έλυσε αυτό το πρόβλημα δίνοντας συνοχή στην προσέγγιση της παγκόσμιας κατάστασης για την αριστερά και τους εργάτες παντού. Όχι με την έννοια ότι η συγκεκριμένη ανάλυση της συγκεκριμένης κατάστασης περιττεύει, αλλά διαμορφώνοντας ένα συνεκτικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσονται οι κατά τόπους αγώνες και πρωτοβουλίες. Η συγκρότηση της Τρίτης Διεθνούς μετά την κατάρρευση της Δεύτερης δεν ήταν απλή οργανωτική πρωτοβουλία, ούτε απλή συνέχεια. Ήταν τομή και το υπόβαθρό της ήταν η νέα ανάλυση για την εικόνα του παγκόσμιου καπιταλισμού.

Αυτό είναι δεμένο με το συνολικότερο ζήτημα της μεθοδολογικής προσέγγισης. Στην εποχή του Λένιν η αμφισβήτηση για τη διαλεκτική προσέγγιση που συνδέει τα μέρη με το σύνολο είχε εκφραστεί από τον Μπερνστάιν με το σύνθημα Kant against cant (ο Καντ ενάντια στη μπουρδολογία).⁴

Ο Μπερνστάιν ήταν ο μεγάλος αναθεωρητής που είχε δεχθεί τα πυρά της Ρόζας για τις ανοιχτά ρεφορμιστικές απόψεις του. Κομμάτι του αναθεωρητισμού του ήταν οι προτροπές προς τους σοσιαλιστές να είναι «επιστημονικά αμερόληπτοι», να «παραδέχονται τα λάθη τους και να αναγνωρίζουν νέα δεδομένα» και να μπορούν να πείθουν για τη μελλοντική σοσιαλιστική κοινωνία με «ηθικά επιχειρήματα».

Η αντίληψη ότι τα ηθικοπλαστικά κηρύγματα μπορούν να συγκαλύψουν τον κατακερματισμό της πραγματικότητας σε άθροισμα «δεδομένων» και ότι αυτό μπορεί να γίνεται με τον σεμνόντυφο μανδύα της «αυτοκριτικής» δεν ήταν αποκλειστικό προνόμιο του Μπερνστάιν. Συνοδεύει τις ρεφορμιστικές τάσεις μέχρι τις μέρες μας. Ο Λένιν χρειάστηκε να γυρίσει πίσω στη μελέτη του Χέγκελ και να ασχοληθεί με τις φιλοσοφικές μελέτες του για να επιμείνει στη μαρξιστική προσέγγιση και να αποφυγεί αυτές τις πιέσεις.

Η κεντρικότητα της εργατικής τάξης

Ο καπιταλισμός είναι ένα σύστημα που από την ίδια του τη φύση προκαλεί ανακατατάξεις στην παραγωγή και κατά προέκταση στην ίδια την εργατική τάξη. Η πιο εύκολη διαπίστωση που μπορεί να κάνει κάποιος είναι ότι «η εργατική τάξη σήμερα δεν είναι ίδια όπως στον καιρό του Μαρξ». Ασφαλώς και δεν είναι. Ούτε στον καιρό του Λέ-

νιν ήταν. Ίσως μάλιστα οι αλλαγές από τα μέσα του 19ου αιώνα μέχρι τις αρχές του 20ου να ήταν πιο ριζικές από αυτές που ακολούθησαν.

Αυτό ισχύει σίγουρα αριθμητικά. Η εργατική τάξη είχε μεγαλώσει και απλωθεί γεωγραφικά καθώς το πρώτο κύμα «παγκοσμιοποίησης» είχε συνδέσει όλα τα μήκη και τα πλάτη του πλανήτη: σιδηρόδρομοι, τηλεγράφος, ναυτιλία, χρηματιστήρια, τράπεζες ένωσαν αχανείς αυτοκρατορίες.

Παράλληλα, η εργατική τάξη αποκτούσε εργάτες και εργάτριες δεύτερης και τρίτης γενιάς. Έπανε να αποτελείται από εσωτερικούς μετανάστες παρτημένους όπως-όπως στις παρυφές των πόλεων και εντασσόταν σε δομές που αφορούσαν τη ζωή της σε κάθε βήμα: συνδικάτα και πολιτικά κόμματα αλλά και αθλητικούς όμιλους και σχολές μαθητείας που φρόντιζαν για τον ελεύθερο χρόνο της και την αναπαραγωγή της πέτρα από τα εκκλησιαστικά και άλλα φιλανθρωπικά ιδρύματα.

Η μαρξιστική θέση ότι «η απελευθέρωση της εργατικής τάξης είναι έργο της ίδιας» και ότι «οι προλετάριοι δεν έχουν τίποτα να χάσουν παρά μόνο τις αλυσίδες τους» απαιτούσε νέους προσδιορισμούς για το περιεχόμενό της μέσα στις νέες συνθήκες.

Εδώ έχουμε ένα δεύτερο τομέα των «απλών» επιτευγμάτων του Λένιν. Την υποστήριξη της κεντρικότητας της εργατικής τάξης, της ικανότητάς της να δώσει δικές της λύσεις στα προβλήματα της κοινωνίας του ιμπεριαλιστικού καπιταλισμού και να σταθεί σαν απελευθερωτήρια απέναντι σε όλους τους καταπιεσμένους της γης.

Αυτό είναι ένα σταθερό κόκκινο νήμα της σκέψης και της δράσης του και στη Ρωσία και σε διεθνή κλίμακα.

Η εργατική τάξη στη Ρωσία ήταν μια μικρή μειοψηφία μέσα σε μια θάλασσα αγροτικού πληθυσμού. Χωρίς ακλόνητο προσανατολισμό στον πρωτοπόρο ρόλο της εργατικής τάξης θα ήταν πολύ εύκολο να αναζητηθούν υποκατάστατα σε κάθε κατεύθυνση (όπως άλλωστε προσπάθησαν να κάνουν κάθε απόχρωσης ρεφορμιστικές ή σεχταριστικές τάσεις). Ο Λένιν φρόντισε να παραμείνει στο κέντρο ο προσανατολισμός στην εργατική τάξη σε όλη την πορεία από την ηττημένη επανάσταση του 1905 μέχρι τις «Θέσεις του Απρίλη» και το «Όλη η εξουσία στα Σοβιέτ» του 1917.

Ένα παράδειγμα για το πόσο η λενινιστική επιμονή στον εργατικό έλεγχο δεν ξεπετάχτηκε ξαφνικά όταν οι συν-

θήκες έγιναν επαναστατικές μπορούμε να δούμε στην καμπάνια των Μπολσεβίκων για τα ασφαλιστικά ταμεία το 1912. Τότε, η αστυνομία του Τσάρου είχε σκεφτεί ότι μέτρα πρόνοιας για τους εργάτες μπορεί να τους αποσπάσουν από την επηρροή των επαναστατικών ιδεών. Και η τσαρική κυβέρνηση προχώρησε στην ίδρυση ασφαλιστικών ταμείων που κάλυπταν ένα τμήμα των εργατών σε περιπτώσεις ατυχημάτων ή ασθένειας.

Η αντίδραση του Λένιν ήταν μια καμπάνια για τον έλεγχο αυτών των ταμείων από τους ίδιους τους εργάτες, προωθώντας αιτήματα για τη διεύθυνση της κάλυψης σε όλους τους εργάτες, για την κατάργηση των εργατικών εισφορών και κάλυψη του κόστους από τους εργοδότες και το κράτος και βέβαια για την αυτοδιοίκηση των ταμείων από τους ασφαλισμένους. Αυτή η εκστρατεία έχτισε ένα ολόκληρο δίκτυο των Μπολσεβίκων μέσα στους εργατικούς χώρους.

Για τον Λένιν «το κίνημα του προλεταριάτου εξαιτίας των πιο βασικών ιδιομορφιών που απορρέουν από τη θέση αυτής της τάξης μέσα στον καπιταλισμό, έχει την ακλόνητη τάση να μετατρέπεται σε αποφασιστικό υπέρ πάντων αγώνα, σε έναν αγώνα για την πλήρη νίκη ενάντια σε κάθε τι το σκοτεινό, το εκμεταλλευτικό, το καταπιεστικό».⁵

Το ίδιο ισχύει σε διεθνή κλίμακα. Δεν ήταν καθόλου αυτονόητο, παραδείγματός χάρη, ότι οι εργάτες των αποικιών θα έπρεπε να οργανωθούν σε δικά τους κομμουνιστικά κόμματα και να μην απορροφηθούν σε κάθε λογής αντιποικιακά μέτωπα. Ο Λένιν στο δεύτερο συνέδριο της τρίτης Διεθνούς ήταν κατηγορηματικός: «Η Κομμουνιστική Διεθνής πρέπει να έρχεται σε προσωρινή συμφωνία ακόμα και να συμμαχεί με τα επαναστατικά κινήματα των αποικιών και των καθυστερημένων χωρών, αλλά ποτέ δεν πρέπει να συγχωνεύεται με αυτά. Πρέπει να διατηρεί απόλυτα άθικτο τον αυτόνομο χαρακτήρα του προλεταριακού κινήματος, έστω κι αν αυτό βρίζεται σε εμβρυακή κατάσταση».⁶

Άμα σκεφτούμε πόσες φορές υπέκυψαν στον πειρασμό της «συγχώνευσης» αριστερές ηγεσίες στην περίοδο μετά τον Λένιν κατανοούμε πιο καθαρά το μέγεθος της δικής του συμβολής στην ανάδειξη της κεντρικότητας της εργατικής τάξης στη σύγχρονη εποχή.

Το κλειδί για αυτό το επίτευγμα βρίσκεται στη διαμόρφωση της έννοιας της εργατικής πρωτοπορίας από τον Λένιν.⁷

Δεν πρόκειται για κάποιο εγκεφαλικό

Συνέλευση των εργατών στο εργοστάσιο Ποντίλοφ το 1917.

κατασκευάσμα, αλλά για εντοπισμό της πραγματικής ανομοιογένειας που δημιουργείται μέσα στην τάξη από τις αντίρροπες τάσεις που προκαλεί η ίδια η θέση της: η θέση της στην παραγωγή και η εμπειρία της εκμετάλλευσης δίνει συλλογικότητα και αυθόρμητη αντίσταση ενάντια στις άρχουσες τάξεις, αλλά η θέση της εργατικής τάξης ως κυριαρχούμενης σε αυτή την κοινωνία δίνει προβάδισμα στις ιδέες της άρχουσας τάξης. Αυτή η αντιφατικότητα στη συνέχιση υπάρχει μέσα στην τάξη.

Ο Λένιν δεν περιορίζεται σε αυτή τη διαπίστωση, αλλά εντοπίζει τα πολιτικά χαρακτηριστικά των εργατικών πρωτοποριών. Συνειδητοποιημένος εργάτης δεν είναι απλά ο μαχητικός συνδικαλιστής, αλλά εκείνος που αντιδρά στην καταπίεση ακόμη και όταν αφορά άλλα κοινωνικά στρώματα και όλες τις μορφές καταπίεσης: λόγω φύλου, εθνικής καταγωγής, θρησκείας ή σεξουαλικής προτίμησης. Με αυτή την έννοια η συνείδηση έρχεται «απ' έξω», από το πρωτοπόρο τμήμα της τάξης που έχει μάθει να αντιδρά από εργατική σκοπιά στις σχέσεις του με όλες τις άλλες τάξεις.

Έτσι ο απελευθερωτικός ρόλος της

εργατικής τάξης αποκτάει ερείσματα μέσα στην ίδια την τάξη και εμφανίζεται ως ελευθερώτρια δύναμη απέναντι στους κατατρεγμένους όπου κι αν βρίσκονται.

Βήμα-βήμα η σκέψη του Λένιν ξεδιπλώνεται από το «Τι να κάνουμε», όπου ξεκαθαρίζει τη σχέση των επαναστατών με την εργατική πρωτοπορία, για να φτάσει στις Θέσεις του Λένιν στο Πρώτο Συνέδριο της Τρίτης Διεθνούς με θέμα «Αστική Δημοκρατία και Προλεταριακή Δικτατορία», ένα κείμενο που αποκρυσταλλώνει την ανωτερότητα της εργατικής δημοκρατίας απέναντι σε όλο τον αστικό πολιτισμό. Η συλλογική δύναμη της εργατικής τάξης είναι αυτή που δίνει ουσιαστικό περιεχόμενο στις κενές διακηρύξεις της αστικής δημοκρατίας για τα δικαιώματα και τις ελευθερίες (δικαίωμα συγκεντρώσεων, ελευθερία του τύπου, ισότητα χωρίς διακρίσεις λόγω φύλου, φυλής, θρησκείας κλπ).⁸

Η οργανωτική έκφραση

Είναι συνηθισμένο μέσα στην Αριστερά να λέμε ότι το οργανωτικό συμπυκνώνει το ιδεολογικό και το πολιτικό. Η

αφετηρία γι' αυτό βρίσκεται στον Λένιν. Ο Λούκατς στο έργο του «Ιστορία και ταξική συνείδηση» το τοποθετεί ρητά:

«Η οργάνωση είναι η μορφή που διαμεσολαβεί τη θεωρία με την πράξη. Και όπως σε κάθε διαλεκτική σχέση, οι όροι της σχέσης αποκτούν συγκεκριμένο χαρακτήρα και πραγματικότητα μόνο μέσα από και χάρη σε αυτή τη διαμεσολάβηση. (...) Στο επίπεδο της καθαρής θεωρίας οι πιο διαφορετικές απόψεις και τάσεις μπορούν να συνυπάρχουν ειρηνικά, οι ανταγωνισμοί εκφράζονται μόνο με τη μορφή συζητήσεων που μπορούν να εμπεριέχονται στα πλαίσια ενός και του ίδιου οργανισμού χωρίς να τον διαταράσσουν. Αλλά μόλις τα ίδια αυτά ζητήματα αποκτήσουν οργανωτική μορφή, τότε γίνονται έντονα αντιθετικά, ακόμη και ασυμβίβαστα».⁹

Είναι γεγονός ότι ο Λένιν ήταν αυτός που έδωσε οργανωτική σάρκα και οστά στην επαναστατική αριστερά της εποχής του οδηγώντας τους Μπολσεβίκους σε ρήξη με τον ρεφορμισμό μέσα στη Ρωσία αρχικά και αργότερα σε διεθνή κλίμακα. Για την ακρίβεια, αυτό είναι το κατ' εξοχήν ζήτημα που κάνει τον Λένιν να ξεχωρίζει από τους άλλους μεγάλους

επαναστάτες της εποχής του, τον Τρότσκι, τη Ρόζα Λούξεμπουργκ, τον Γκράμσι.

Επιφανειακά, η διάσπαση Μπολσεβίκων-Μενσεβίκων έγινε για ένα θέμα που πολλοί δεν θα θεωρούσαν σημαντικό: για το ποιος είναι μέλος. Αν δηλαδή αρκεί κάποιος ή κάποια να δηλώνει πίστη στις αρχές του κόμματος για να είναι μέλος ή απαιτείται μια πιο ενεργητική συμμετοχή στις γραμμές του κάτω από τον έλεγχο των συλλογικών οργάνων του.

Ο Τόνι Κλιφ στη βιογραφία του Λένιν θυμίζει ότι ένα αγαπημένο παράδειγμά του προερχόταν από τον Τολστόι:

«Κάποτε καθώς περπατούσε ο Λεόν Τολστόι παρατήρησε σε κάποια απόσταση μια ανθρώπινη φιγούρα που έκανε περίεργες κινήσεις και χειρονομίες. Σκέφτηκε ότι θα ήταν κάποιος τρελός, αλλά όταν πήγε πιο κοντά διαπίστωσε πως ο άνθρωπος αυτός δούλευε τροχίζοντας ένα μαχαίρι πάνω σ' ένα βράχο».¹⁰

Αυτό που έμοιαζε «τρέλα» το 1903, η διάσπαση ανάμεσα σε ρεφορμιστές και επαναστάτες, αποδείχθηκε πρωτοπόρο βήμα καθώς χιλιάδες εργάτες ριζοσπαστικοποιήθηκαν τα επόμενα χρόνια στη Ρωσία και εκατομμύρια σε όλο τον κόσμο πλησίασαν πιο κοντά στην επαναστατική αριστερά του Λένιν. Από τότε, βέβαια, η απόσταση μεγάλωσε ξανά και οι αντιλήψεις ότι η ανεξάρτητη οργάνωση των επαναστατών είναι «τρέλα» επιστρέφουν.

Πάνε πάνω από δέκα χρόνια από τότε που ο ηγέτης της Κομμουνιστικής Επανίδρυσης στην Ιταλία Φάουστο Μπερτινόντι χρησιμοποιούσε το επιχείρημα ότι «ούτε οι ρεφορμιστές έφεραν μεταρρυθμίσεις, ούτε οι επαναστάτες την επανάσταση» για να υποστηρίξει ότι χρειάζονται νέες προσεγγίσεις χωρίς διαχωριστικές γραμμές μπροστά στο ακροατήριο του κινήματος της Γένοβας και της Φλωρεντίας. Η συνέχεια είναι γνωστή: η Επανίδρυση και συνολικά η αριστερά πλήρωσε ακριβά τη συμμετοχή της στην κυβέρνηση Πρόντι.

Τότε ο Μπερτινόντι ήταν επικεφαλής του κόμματος της Ευρωπαϊκής Αριστεράς. Σήμερα, η φιγούρα που συσπειρώνει αυτόν το χώρο είναι ο Τσίπρας. Στην Ιταλία έφτασαν να υιοθετήσουν ακόμη και το όνομα του για να ξανασυσπειρωθούν ως «Λίστα Τσίπρας». Άραγε το εγχείρημα θα έχει καλύτερη τύχη με το νέο του πρόσωπο; Δεν είναι δύσκολο να διακρίνουμε από τώρα ότι από πολλές απόψεις ο Τσίπρας βρίσκεται στα δεξιά

του Μπερτινόντι. Η αναγκαιότητα της ανεξάρτητης οργάνωσης της επαναστατικής αριστεράς είναι σήμερα μεγαλύτερη.

Πώς μπορούν οι ιδέες του Λένιν να μας βοηθήσουν να καλύψουμε αυτή την ανάγκη; Είδαμε ήδη τη σημασία της ανάλυσης του καπιταλισμού ως παγκόσμιο σύστημα και την στρατηγική αξία της επιμονής στην κεντρικότητα της εργατικής τάξης. Για την οργανωτική συγκρότηση, είναι βοηθητικό να θυμηθούμε τη στάση του Λένιν για τη σχέση των επαναστατών με την τάξη.

Είναι γνωστό ότι ο Λένιν πρότεινε την έκδοση και διακίνηση της επαναστατικής εργατικής εφημερίδας σαν «συλλογικό οργανωτή». Μέσα από αυτήν οι κύκλοι της επαναστατικής αριστεράς αποκτούν δεσμούς με τους πρωτοπόρους εργάτες και ομοιογένεια στην αντιμετώπιση των πολιτικών ζητημάτων. Συγκροτούνται ως πολιτική δύναμη με πραγματικά κοινωνικά ερείσματα και ενιαία στάση απέναντι στις προκλήσεις των εξελίξεων. Αυτό δίνει ώθηση στις εργατικές πρωτοπορίες μέσα στους χώρους, σπάει την αίσθηση της απομόνωσης ή αδυναμίας και ανεβάζει την αυτοπεποίθηση.

Η αξία αυτής της προσέγγισης, όμως, δεν περιορίζεται μόνο στο τι προσφέρει με αυτόν τον τρόπο η επαναστατική αριστερά στην τάξη, αλλά καθορίζει και την πολιτική συγκρότηση των ιδίων των επαναστατών.

Η εφημερίδα ενός επαναστατικού κόμματος σύμφωνα με την αντίληψη του Λένιν, δεν μεταφέρει μόνο τις μαχητικές εμπειρίες από το ένα τμήμα της τάξης στο άλλο. Μεταφέρει επίσης τις μάχες ενάντια στο ρατσισμό, ενάντια στο σοβινισμό, ενάντια στο σεξισμό, ενάντια σε όλες τις βρόμικες αστικές πρωτοβουλίες για διάσπαση και αποπροσανατολισμό των εργατών. Ο κάθε διακινητής της είναι ένας κήρυκας της απελευθέρωσης όλων των καταπιεσμένων.

Αυτό είναι ασιδία ενάντια στους πειρασμούς της προσαρμογής. Αν διακινείς μια τέτοια εφημερίδα χέρι με χέρι, πρόσωπο με πρόσωπο μέσα στο χώρο σου, τότε δεν μπορείς να «ξεχάσεις» τι λέει η επαναστατική αριστερά π.χ. για τους μετανάστες για να μην ρισκάρεις πόσο δημοφιλής είσαι σαν συνδικαλιστής στο χώρο σου.

Η ρεφορμιστική αριστερά, ακόμη και όταν έχει τυπικά σωστές θέσεις για όλα αυτά τα ζητήματα, έχει την τάση να λειτουργεί «πλουραλιστικά» ή «πολυσυλλεκτικά», δηλαδή να χωράει στους κόλ-

πους της και μαχητικούς εργάτες και εργάτριες αλλά και στοιχεία που μπερδεύονται ή ταλαντεύονται. Αυτή η τάση ξεκινάει από την προσπάθεια εκπροσώπησης της τάξης συνολικά όπως είναι και λειτουργεί ως θερμοκήπιο φαινομένων προσαρμογής.

Η λενινιστική αναζήτηση της επαναστατικής αριστεράς ως κόμματος του πρωτοπόρου τμήματος της τάξης λειτουργεί ως αντίδοτο. Ίσως η πιο συμπτωμένη εκδοχή αυτής της αντίληψης εκφράστηκε στο κείμενο για τους όρους εισδοχής κομμάτων στην Τρίτη Διεθνή, ένα κείμενο που αποκλείει ρητά τα περιθώρια για συνδικαλιστικούς, κοινοβουλευτικούς ή δημοσιογραφικούς παράγοντες να έχουν την αυτονομία τους απέναντι στα «απλά» μέλη του κόμματος.

Όλα αυτά δεν σημαίνουν ότι μπορούμε να βρούμε στον Λένιν έτοιμες αναλύσεις, επιλογές και φόρμουλες. Ο ίδιος άλλωστε χαρακτηρίστηκε από διαρκείς τομές, ρήξεις και άλματα και στη θεωρία και στην πράξη. Σημαίνουν, όμως, ότι άφησε μια πολύτιμη κληρονομιά που μπορούμε να αξιοποιήσουμε σαν αφετηρία για τις σημερινές αναγκαίες ρήξεις και ανατροπές. ■

Σημειώσεις

1. Δήλωση Καρατζαφέρη στο ραδιοσταθμό Βήμα 99,5 σύμφωνα με ΤΑ ΝΕΑ 22/8.
2. Γκέοργκ Λούκατς, *Η σκέψη του Λένιν*, ελληνική έκδοση Σύγχρονη Εποχή.
3. Η παρομοίωση με το σακί από πατάτες είναι δανεισμένη από τον Μαρξ που την χρησιμοποιεί για την περίπτωση των μικροκαλλιεργητών αγρών για να τονίσει γιατί έχουν ανάγκη την ηγεσία της εργατικής τάξης (Η 18η Μπριμέρ του Λουδοβίκου Βοναπάρτη).
4. Βλέπε σχετικά: Paul Blackledge, "The great schism: socialism and war in 1914", *International Socialism Journal*, 143, summer 2014.
5. Λένιν, *Άπαντα*, τόμος 10, σελ. 198.
6. Αναφέρεται από τον Ντάνκαν Χάλας στο: *Κομιντέρν, η Τρίτη Διεθνή*, εκδ. Εργατική Δημοκρατία, 1999, σελ. 55.
7. Π. Γκαγκάνας, *Κόμμα, τάξη, κίνημα – ο Λένιν στον 21ο αιώνα*, εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, 2005.
8. <http://www.marxists.org/archive/lenin/works/1919/mar/comintern.htm>
9. Αναφέρεται από τον Άλεξ Καλλινίκος στο άρθρο του: «Τι κόμμα χρειαζόμαστε», στο <http://socialistreview.org.uk/382/what-sort-party-do-we-need>
10. Τόνι Κλιφ, *Λένιν 1893-1914 Τα χρόνια της συγκρότησης των Μπολσεβίκων*, εκδόσεις Εργατική Δημοκρατία, 1995, σελ. 120.

Βιβλιοκριτική

Η εξουσία της Αντίστασης

Γιάννης Σκαλιδάκης

Η ελεύθερη Ελλάδα

Η εξουσία του ΕΑΜ στα χρόνια της κατοχής (1943-1944)

Τιμή 19€, 461 σελίδες

Εκδόσεις Αστήρ, 2014

Τον Σεπτέμβριο του 1943 στην «Ελεύθερη Ελλάδα», τις περιοχές που έλεγχε με κάποια σταθερότητα ο ΕΛΑΣ και το ΕΑΜ, κατοικούσαν περίπου ένα εκατομμύριο άνθρωποι όπως μετέδιδαν στο Κάιρο οι Βρετανοί αξιωματικοί που βρίσκονταν στα βουνά. Η απογραφή που είχε γίνει το 1940 έδινε συνολικό πληθυσμό της χώρας 7.350.000 περίπου άτομα. Πόλεις όπως το Καρπενήσι στη Στερεά, η Σιάτιστα στην Δυτική Μακεδονία, η Καρδίτσα στη Θεσσαλία ήταν ανάρτικες «πρωτεύουσες». Πάλι σύμφωνα με τις ίδιες εκθέσεις: «Μπορείς να ταξιδέψεις από την Φλώρινα μέχρι τις παρυφές της Αθήνας χωρίς τίποτα άλλο παρά μια άδεια του ΕΑΜ».

Αυτά τα στοιχεία και οι εικόνες δίνουν μια μικρή γεύση από το βιβλίο του Γ. Σκαλιδάκη για την Ελεύθερη Ελλάδα και την εξουσία που ασκούσε σ' αυτή το ΕΑΜ. Τρεις είναι οι άξονες που περιστρέφεται το βιβλίο. Η οικονομία των ελεύθερων περιοχών, όπου η γεωργία και η κτηνοτροφία ήταν η βασική απασχόληση των πληθυσμών τους. Οι θεσμοί που οικοδόμησε η Αντίσταση σε αυτές τις περιοχές και η εξέλιξή τους από τα τέλη του 1942 μέχρι το 1944. Δηλαδή από την πρώτη απόπειρα συστηματοποίησης με τον «Κώδικα Ποσειδών» των ΕΑ-

Μικών στελεχών και μελών του ΚΚΕ στα χωριά της Ευρυτανίας μέχρι τα διατάγματα και τις διοικητικές λειτουργίες της ΠΕΕΑ, της «Κυβέρνησης του Βουνού» το 1944. Οι εξελίξεις σε στρατιωτικό και πολιτικό επίπεδο: οι εκκαθαριστικές επιχειρήσεις των στρατών κατοχής και οι κινήσεις της δωσιλογικής κυβέρνησης του Ράλλη από τη μια, και οι συνθήκες που οδήγησαν την ηγεσία του κινήματος να συγκροτήσει την ΠΕΕΑ, να υπογράψει την Συμφωνία του Λιβάνου και τελικά να μπει στην κυβέρνηση Παπανδρέου.

Μπορεί οι υπολογισμοί για το πραγματικό ύψος της αγροτικής παραγωγής στα χρόνια της Κατοχής να φαίνονται βαρετοί στους «μη-ειδικούς». Όμως, αν σκεφτούμε ότι οι αντάρτες και τα πολιτικά στελέχη της Αντίστασης που είχαν βγει στο βουνό, εκτός από όπλα και πυρομαχικά έπρεπε πρώτα να τραφούν και ποδεθούν καταλαβαίνουμε την κρίσιμότητα αυτού του παραγόντα.

Αν η αγροτική παραγωγή ήταν τόσο χαμηλή, όσο εκτιμούσαν οι Βρετανοί αξιωματικοί ή η κυβέρνηση του Καΐρου (και όπως ανέφεραν οι μεταπολεμικές εκτιμήσεις) η ύπαιθρος θα λιμοκτονούσε και μαζί της ο ΕΛΑΣ. Αν παρόλες τις καταστροφές και τις αντιξοότητες του πολέμου παρέμενε υψηλή, ο ΕΛΑΣ θα επιβίωνε, όπως και έγινε. Είναι εντυπωσιακό το στοιχείο ότι (με βάση τις εκτιμήσεις του υπεύθυνου Επιμελητείας του ΓΣ του ΕΛΑΣ) το σύνολο των δυνάμεων της εαμικής Αντίστασης που βρισκόταν στην Ελεύθερη Ελλάδα κατανάλωσαν περίπου 62.500 τόνους τροφίμων, που αντλήθηκαν από επιτόπιους πόρους, σε αξία ίση με 669.000 χρυσές λίρες.

Η εκμετάλλευση αυτών των επιτόπιων πόρων χρειαζόταν συστη-

ματική και συγκεντρωτική οργάνωση που θα έπρεπε να εξασφαλίζει δυο πράγματα. Την υποστήριξη ή έστω ευμενή ανοχή του πληθυσμού των ελεύθερων περιοχών. Και την ένταξή της στο συνολικότερο στρατηγικό ορίζοντα της ηγεσίας της Αριστεράς, δηλαδή στην προτεραιότητα της εθνικοαπελευθερωτικής πάλης και της «εθνικής ενότητας» έναντι των κοινωνικών αλλαγών με ταξικό περιεχόμενο.

Σταδιακά από το 1942 μέχρι το 1944 γίνεται η μετάβαση από τις πρωτοβουλίες της περιφέρειας και της βάσης σε αυτές του κέντρου και της ηγεσίας του κινήματος. Όταν πλέον συγκροτείται η ΠΕΕΑ τον Μάρτη του 1944, η εξουσία του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ στις περιοχές που έλεγχε έχει τα χαρακτηριστικά κρατικής εξουσίας. Εκτός από την ένοπλη δύναμη του ΕΛΑΣ και της Πολιτοφυλακής, δρουν οι θεσμοί της τοπικής αυτοδιοίκησης, η λαϊκή δικαιοσύνη με τα δικαστήρια και τους δικαστές της, και μια σειρά οργανώσεις και θεσμοί που ρυθμίζουν τις οικονομικές λειτουργίες.

Καθιερώθηκαν για παράδειγμα μορφές φορολόγησης: παρακράτημα στην παραγωγή (κλιμακωτό) και εισφορά στο εμπόριο (των προϊόντων που έμπαιναν στις ελεύθερες περιοχές). Η ΠΕΕΑ μάλιστα προχώρησε και στην έκδοση του δικού της «νομίσματος»: ομόλογα με αντίκρουσμα ποσότητες σιταριού μιας κι η δραχμή είχε γίνει κουρελόχαρτο και η βρετανική αποστολή είχε σταματήσει τη χρηματοδότηση. Οργανώνονται σχολεία, νοσοκομεία και άλλες δομές υγείας. Οργανώθηκε η βοήθεια σε πληθυσμούς που είχαν πληγεί από τις εκκαθαριστικές επιχειρήσεις του στρατού κατοχής, και σε πολύ φτωχούς ορεινούς πληθυσμούς.

Εκδηλώνεται δηλαδή μια αντίφαση, που πλευρές της επισημαίνει κι ο συγγραφέας σε διάφορα σημεία. Η ηγεσία του ΚΚΕ και του ΕΑΜ εφαρμόζε μια πολιτική που ανέβαλε κάθε ριζική κοινωνική αλλαγή για μετά την απελευθέρωση. Όταν το 1943 απελευθερώθηκε η Καρδίτσα, η ηγεσία του ΚΚΕ (ο Κ. Καραγιώργης) επέλεξε να αναβιώσει το παλιό δημοτικό συμβούλιο κι η «λαϊκή επιτροπή» των πρώτων ημερών εξαφανίστηκε.

Από την άλλη, οι πιέσεις του πολέμου και της ανάγκης να στηριχτεί η Ελεύθερη Ελλάδα και οι μηχανισμοί της την ωθούσαν στη δημιουργία μιας κρατικής εξουσίας που σηματοδοτούσε τη δύναμη του κόσμου της Αντίστασης και τις ελπίδες του. Για πρώτη φορά οι εργάτες γης για παράδειγμα, απέκτησαν ένα είδος συλλογικών συμβάσεων, με τις αμοιβές ορισμένες σε ποσότητες σταριού. Μόνο συνδικαλισμένοι εργάτες θα μπορούσαν να προσληφθούν για τα έργα που έκαναν οι αρχές της «ελεύθερης Ελλάδας». Οι αστοί, η κυβέρνηση του Καΐρου, για να μη μιλήσουμε για τους δωσίλογους, μισούσαν και φοβόντουσαν αυτή την εξουσία.

Για τον συγγραφέα η ίδρυση της ΠΕΕΑ συμπύκνωνε αυτή την αντίφαση. Μια «αμφίρροπη πολιτική πρωτοβουλία» με σκοπό την άσκηση πίεσης στην κυβέρνηση του Καΐρου και τους Βρετανούς για ισότιμη συνεργασία, μετατράπηκε σε μια «πραγματική επαναστατική εξουσία» για να ανταποκριθεί στις

ανάγκες της επιβίωσης της Αντίστασης στα βουνά της Ελεύθερης Ελλάδας και των πληθυσμών της.

Την άνοιξη και το καλοκαίρι του 1944 ο συνδυασμός μιας σειράς παραγόντων, προκάλεσε ένα είδος κρίσης: ο έλεγχος της διεθνούς βοήθειας από την κυβέρνηση Ράλλη τής έδωσε τη δυνατότητα να περάσει στην αντεπίθεση, αποκλείοντάς την Ελεύθερη Ελλάδα. Οι εκκαθαριστικές επιχειρήσεις των Γερμανών που ετοιμάζονταν για την αποχώρησή τους αύξησαν την πίεση. Ο Γ. Σκαλιδάκης υποστηρίζει ότι οι οικονομικές πραγματικότητες της Ελεύθερης Ελλάδας, το εύθραυστο των ισορροπιών που στηριζόταν εκεί η εξουσία του ΕΑΜ, ήταν το πλαίσιο που πάρθηκαν «τόσο οι κεντρικές πολιτικές αποφάσεις, όσο κι οι πολιτικές και νομοθετικές πρωτοβουλίες». Αν ο συγγραφέας εννοεί ότι η ηγεσία του ΚΚΕ πήγε όσο μακρύτερα τις επέτρεπαν οι αντικειμενικές συνθήκες να πάει, τότε κάνει λάθος.

Είναι αλήθεια ότι η «Ελεύθερη Ελλάδα» δεν είχε ούτε τις οικονομικές ούτε καν τις γεωγραφικές δυνατότητες να αντέξει σε μια μακρόχρονη αναμέτρηση. Όμως, ακριβώς γι' αυτό το λόγο, η μοίρα της Αντίστασης δεν θα κρινόταν στα οροπέδια της Πίνδου και στο θεσσαλικό κάμφο, αλλά στην Αθήνα. Εκεί βρισκόταν το κέντρο της εξουσίας και του πλούτου της αστικής τάξης, εκεί ζούσε και πάλευε το «αντίπαλο δέος», το εργατικό κίνημα.

Το πρόβλημα της Αριστεράς δεν ήταν ότι: «οι πολιτικές συμμαχίες δεν υπερέβησαν ιδιαίτερα την εμβέλεια των μεσοπολεμικών συμμαχιών, που έφταναν στις παρυφές των Φιλελευθέρων», δηλαδή δεν ήταν ακόμα πιο δεξιές, κάτι σαν κι αυτές που προτείνει σήμερα η ηγεσία Τσίπρα στον ΣΥΡΙΖΑ. Το πρόβλημα ήταν ότι η στρατηγική της από τη δεκαετία του '30 απέκλειε τη δυνατότητα της κατάληψης της εξουσίας από την εργατική τάξη. Το κράτος της εργατικής τάξης θα έκανε την Ελεύθερη Ελλάδα πραγματικά ελεύθερη.

Λεάνδρος Μπόλαρης

Μετέωρη ρήξη

Δημήτρης Μπελαντίνης

Αριστερά και εξουσία Ο «δημοκρατικός δρόμος» προς τον σοσιαλισμό

Τιμή 14.40€, 304 σελίδες

Εκδόσεις Τόπος, 2014

Σε μια περίοδο όξυνσης της οικονομικής και πολιτικής κρίσης, η ριζοσπαστικοποίηση του κινήματος και η προοπτική μιας κυβέρνησης της αριστεράς έχουν φέρει ξανά στην επικαιρότητα τη συζήτηση για το ρόλο του κράτους στην πορεία για την αλλαγή της κοινωνίας. Το βιβλίο του Δ. Μπελαντίνη, στελέχους της Αριστερής Πλατφόρμας του ΣΥΡΙΖΑ, αποτελεί μια σημαντική συμβολή σ' αυτή την αναζήτηση. Ο Μπελαντίνης επισκοπεί τη διαδρομή αυτής της συζήτησης στον 20ο αιώνα, ξεκινώντας από τη θέση ότι «μια ρηκτική εκδοχή του δημοκρατικού δρόμου μπορεί, σήμερα, να εισαγάγει το πλειοψηφικό, λαϊκό στοιχείο με τρόπο που συνδέει μια πολιτική δομικών μεταρρυθμίσεων με την προοπτική μιας δυαδικοποίησης και στρατηγικής ρήξης στο ορατό μέλλον» (σελ. 11).

Αξίζει να θυμηθούμε ότι το ζήτημα του κράτους αποτέλεσε βασικό σημείο αντιπαράθεσης ανάμεσα στην επαναστατική και τη ρεφορμιστική πτέρυγα του εργατικού κινή-

ματος από την εποχή της σύγκρουσης του Μαρξ με το Λασσάλ για το πρόγραμμα της Γκότα. Η επαναστατική θεωρία για το κράτος βασίζεται όμως κατεξοχήν στο βιβλίο του Κ. Μαρξ «Ο εμφύλιος πόλεμος στη Γαλλία». Σ' αυτό, ο Μαρξ αντλεί διδάγματα από την πρώτη έφοδο της εργατικής τάξης στον ουρανό και προκαλεί τους δύσπιστους: «*δείτε την Κομμούνα του Παρισιού – αυτή είναι η δικτατορία του προλεταριάτου*». Η Κομμούνα κατάργησε το μόνιμο στρατό, αντικατέστησε την αστυνομία με εργατικές πολιτοφυλακές και καθιέρωσε την αιρετότητα και την ανακλητότητα στις δημόσιες θέσεις. Το 1917 ο Λένιν χρειάστηκε να γράψει το «Κράτος και επανάσταση» για να ξεθάψει αυτήν την κληρονομιά από τις διαστρεβλώσεις και τις αποσιωπήσεις της σοσιαλδημοκρατίας. Ο Λένιν επέμενε ότι το κράτος είναι μηχανισμός ταξικής κυριαρχίας και τόνιζε ότι η εργατική τάξη πρέπει να συντρίψει την έτοιμη κρατική μηχανή και να μην περιοριστεί στην απλή κατάληψή της. Τα Σοβιέτ έδωσαν σάρκα και οστά στην προοπτική της εργατικής δημοκρατίας, που βασίζεται στο διαρκή συλλογικό έλεγχο και εποπτεία των εργατών πάνω στο κράτος τους και αίρει την απομόνωσή τους από τα γραφειοκρατικά «μυστικά» της διοίκησης.

Απέναντι σ' αυτήν την αντίληψη, διατυπώθηκαν αντιρρήσεις, που πρότειναν μια διαφορετική πορεία προς το σοσιαλισμό, η οποία περνούσε μέσα από την κατάκτηση της κυβερνητικής εξουσίας με εκλογές και τη χρησιμοποίηση των θεσμών του κράτους για τον ειρηνικό μετασχηματισμό του. Το πρώτο μέρος του βιβλίου παρουσιάζει αυτή τη σύλληψη, που πήρε το εύχο όνομα «δημοκρατικός δρόμος για το σοσιαλισμό», από τους θεωρητικούς του ευρωκομμουνισμού (ιδίως τον Καρίγιο του ΚΚ Ισπανίας). Ο ευρωκομμουνισμός έλκει τις καταβολές του από τη σοσιαλδημοκρατία των αρχών του 20ου αιώνα, παρότι ήθελε να αυτοπαρουσιάζεται επίσης ως συνεχιστής της θεωρίας του Γκράμσι για τον «πόλεμο θέσεων». Όπως εύστοχα επισημαίνει ο Μπελαντής,

παρά τις παρερμηνείες και τις αυθαίρετες οικειοποιήσεις η πρακτική και η ιστορική συνεισφορά του ιταλού κομμουνιστή ηγέτη κατατείνουν ανεπιφύλακτα στην επαναστατική προοπτική (σελ. 75). Επιπλέον, ο συγγραφέας αφιερώνει αρκετές σελίδες σε μια διεισδυτική κριτική του «αριστερού ευρωκομμουνισμού» του Ν. Πουλαντζά. Το πιο δυνατό σημείο του βιβλίου όμως είναι η παρουσίαση των εμπειριών εφαρμογής του «δημοκρατικού δρόμου» στην πράξη. Στις πιο «ανώδυνες» περιπτώσεις της Ελλάδας και της Γαλλίας του 1981, η εφαρμογή του «δημοκρατικού δρόμου» σήμανε τον εκφυλισμό της προσπάθειας και την εγκατάλειψη του σοσιαλισμού ακόμα και στα λόγια. Ο Μπελαντής μάλιστα δεν επισημαίνει μόνο το πόσο γρήγορα η «Αλλαγή» έγινε «εκσυγχρονισμός», αλλά και τις περιπτώσεις στις οποίες το εγχείρημα της ειρηνικής αλλαγής του αστικού κράτους κατέληξε σε τραγωδίες, όπως η Χίλη του 1973.

Στο δεύτερο μέρος του βιβλίου όμως, ο Μπελαντής προσπαθεί να σκιαγραφήσει μια άλλη εκδοχή του «δημοκρατικού δρόμου», που μετεωρίζεται ανάμεσα στη μεταρρύθμιση και την επανάσταση και προσγειώνεται στον εξωραϊσμό του ΣΥΡΙΖΑ. Έτσι, ο ΣΥΡΙΖΑ «*εκφράζει μια ταλάντευση ανάμεσα σε μια σαφή σοσιαλιστική-αντικαπιταλιστική κατεύθυνση και έναν αριστερό κενσιανισμό*» (σελ. 218). Η πλειοψηφική τάση της ηγεσίας του ΣΥΡΙΖΑ «*δεν είναι ένας κλασικός ρεφορμιστικός πόλος*» διότι «*βλέπει και κατανοεί το ζήτημα των ρήξεων μπροστά μας, αλλά ταλαντεύεται συχνά να αναγνωρίσει και να οργανώσει αυτές τις ρήξεις*» (σελ. 229) όπως δείχνει η στάση της απέναντι στην Ευρωζώνη. Ωστόσο, η στήριξη του Γιουνκέρ για την προεδρία της Κομισιόν ως κομμάτι της προσπάθειας θεσμικού εκδημοκρατισμού της ΕΕ δεν δείχνει μεγάλη κατανόηση των ρήξεων που θα χρειαστεί το εργατικό κίνημα για να ανατρέψει τις μνημονιακές πολιτικές.

Γενικότερα, ο ΣΥΡΙΖΑ αναπαράγει την κλασσική σοσιαλδημοκρατική διάκριση ανάμεσα στο άμεσο «μίνιμουμ» πρόγραμμα των μεταρρυθμί-

σεων και το «μάξιμουμ» πρόγραμμα του σοσιαλισμού που πάντοτε παραπέμπεται στο απροσδιόριστο μέλλον. Σε μια εποχή όξυνσης της καπιταλιστικής κρίσης, που έχει βγάλει στην επιφάνεια ακόμα και τους νεοναζί της Χρυσής Αυγής, η υποτίμηση του στρατηγικού βάθους του ρεφορμισμού είναι ανεπίτρεπτη, ιδιαίτερα όταν προέρχεται από ένα συγγραφέα που έχει ασκήσει κριτική στα Λαϊκά Μέτωπα διότι δεν πέτυχαν «*ούτε ως προς μια μεταρρυθμιστική στρατηγική ούτε ως προς την ανασχεση του φασισμού*» παρά μόνο κατάφεραν «*να ανασχέσουν την τάση προς επαναστατικές λύσεις*» (σελ. 147). Το να δούμε τον ΣΥΡΙΖΑ ως «*ανοιχτό στοίχημα*» δεν εξηγεί γιατί το στοίχημα της αλλαγής της κοινωνίας χάθηκε από το 1936 ως το 1981 από σοσιαλιστικά και κομμουνιστικά κόμματα που είχαν πολύ στενότερους δεσμούς με την εργατική τάξη και πιο φιλόδοξες προγραμματικές διακηρύξεις.

Σ' αυτό το πλαίσιο, η έκκληση του Μπελαντή για συσπείρωση των αντικαπιταλιστών σ' ένα «*μεταλενινιστικό επαναστατικό αστερισμό δυνάμεων*» (σελ. 250) πέφτει στο κενό, εφόσον μάλιστα συνοδεύεται από την κριτική στην ΑΝΤΑΡ-ΣΥΑ διότι φοβάται «*την κίνηση των μαζών και την άσκηση πολιτικής με αποτελεσματικό τρόπο*». Η αυτοτελής παρέμβαση της αντικαπιταλιστικής αριστεράς, με ενιαιομετωπική τακτική στο κίνημα και αταλάντευτη προσήλωση στην επαναστατική στρατηγική της συντριβής του αστικού κράτους, είναι πολύ πιο χρήσιμη από την υποταγή της στον αγνωστικισμό ενός σχεδίου που έχει δοκιμαστεί και αποτύχει επανειλημμένα.

Μπάμπης Κουρουνδής

Η πορεία της σκέψης ενός επαναστάτη

Αλέξανδρος Χρύσης

Ο Μαρξ της δημοκρατίας

Τιμή 17€, 360 σελίδες

Εκδόσεις ΚΨΜ, 2014

Σε μια εποχή που χιλιάδες κόσμος αναζητά μια απάντηση στο ερώτημα «τι είναι πραγματική δημοκρατία;» καθώς οι κυβερνήσεις των μνημονίων κουρελιάζουν τα δημοκρατικά δικαιώματα με επιστρατεύσεις απεργών, δικαστικές διώξεις, αστυνομική καταστολή και κοινοβουλευτικά πραξικοπήματα, το νέο βιβλίο του Αλέξανδρου Χρύση με τίτλο *Ο Μαρξ της δημοκρατίας*, δεν μπορεί παρά να είναι ευπρόσδεκτο, βαθαίνοντας τη συζήτηση και μέσα στην ίδια την αριστερά.

Το βιβλίο έχει σαν κέντρο του την πορεία της ιδεολογικής συγκρότησης του νεαρού Μαρξ που βρίσκεται σε αναζήτηση της 'αληθινής δημοκρατίας' και που δεν έχει ακόμα προχωρήσει στην κριτική της πολιτικής οικονομίας ούτε έχει 'ανακαλύψει' την πάλη των τάξεων σαν κινητήρια δύναμη της Ιστορίας και την εργατική τάξη σαν το υποκείμενο του επαναστατικού μετασχηματισμού της κοινωνίας.

Η Γαλλική Αστική Επανάσταση του 1789 είχε φέρει το μεγαλύτερο βαθμό δημοκρατίας που είχε γνωρίσει μέχρι τότε οποιαδήποτε ταξική κοινωνία. Όμως, σαράντα χρόνια αργότερα πολύ λίγα είχαν μείνει από το επαναστατικό σύνθημα 'ελευθερία, ισότητα, αλληλοσύνη'. Τη δεκαετία του 1830 στην ίδια τη Γαλλία γινόντουσαν εξεγέρσεις για να επιβληθούν συνταγματικοί περιορισμοί στην μοναρχία που είχε παλινρθωθεί. Την ίδια δεκαετία δυνάμωσε στην Αγγλία το κίνημα των Χαρτιστών με στόχο το εκλογικό δικαίωμα για τους (άνδρες) εργάτες. Όλα αυτά τα κινήματα ήταν βαθιά επηρεασμένα από τις δημοκρατικές ιδέες της Γαλλικής Επανάστασης και του Διαφωτισμού.

Στη Γερμανία του νεαρού φοιτη-

τή Μαρξ η φιλοσοφία την ίδια εποχή είχε μια άμεση σχέση με την πολιτική. Ήταν μια χώρα πολιτικά διαιρεμένη και οικονομικά και κοινωνικά καθυστερημένη, κάτω από την κυριαρχία της απόλυτης μοναρχίας της Πρωσίας, που ασκούσε συστηματική καταστολή σε κάθε σημάδι αναβίωσης των ριζοσπαστικών-δημοκρατικών μηνυμάτων που είχε απελευθερώσει η Γαλλική Επανάσταση. Σε αυτό το κλίμα καταπίεσης η πολιτική κριτική είχε αντικατασταθεί από τη φιλοσοφική σκέψη. «Στην πολιτική οι Γερμανοί σκέφτονται, αυτά που τα άλλα έθνη πράττουν», θα έγραφε αργότερα ο Μαρξ.

Κυνηγώντας την ουσία της δημοκρατίας και επηρεασμένος από αυτά τα κινήματα ο Μαρξ μαζί με πολλούς συνομήλικούς του διανοούμενους, τους αποκαλούμενους Νέους (ή Αριστερούς) Χεγκελιανούς, επηρεάστηκε από τη φιλοσοφική σκέψη του Χέγκελ. Ο Χέγκελ στην αρχή ήταν ενθουσιώδης οπαδός της Γαλλικής Επανάστασης, αλλά μετά έγινε απαισιόδοξος και κατέληξε αντιδραστικός, πιστεύοντας ότι το απολυταρχικό πρωσικό κράτος ήταν η ενσάρκωση της Λογικής. Έτσι, ο Μαρξ έρχεται αντιμέτωπος με «την αντίθεση των αφηρημένων δημοκρατικών ιδεωδών προς την υπάρχουσα υλική/αστική πραγματικότητα». Προσπαθεί να απαντήσει συγκεκριμένα πια σε ερωτήματα όπως τι είναι το κράτος και το

δίκαιο, τι είναι η κοινωνία των ιδιωτών μέσα στις πραγματικές υλικές συνθήκες που διαμορφώνονται στον καπιταλισμό. Στο βιβλίο του ο Χρύσης θεωρεί ότι η εξέλιξη της μαρξικής θεωρίας της δημοκρατίας περνά μέσα από τρεις 'στιγμές', που αποτελούν και αντίστοιχα κεφάλαια.

Αρχικά ο νεαρός Μαρξ έρχεται σε ρήξη με την έντονα ιδεαλιστική φιλοσοφία των 'Νέων Χεγκελιανών' που κατέληγαν να συμπυκνώνουν τα πάντα σε θέματα ανθρωπίνης αυτοσυνειδησίας. Λίγο αργότερα, η συμμετοχή του στη συντακτική επιτροπή της Εφημερίδας του Ρήνου το 1842-43, ήταν αυτή που, όπως έλεγε κι ίδιος αργότερα, τον προσγείωσε από την 'καθαρή πολιτική' στις πραγματικές υλικές και οικονομικές συνθήκες. Με αφορμή έναν αυστηρό νόμο για την κοπή ξυλείας και τις συνθήκες ζωής των αγροτών στην περιοχή του Μοξέλα «στρέφει την προσοχή του και σε οικονομικά ζητήματα, συσχετίζοντας μάλιστα υλικά συμφέροντα και κράτος».

Η συγγραφή από τον Μαρξ το 1843 της Κριτικής της χεγκελιανής φιλοσοφίας του δικαίου, είναι κατά τον Χρύση η τρίτη, η διαλεκτική 'στιγμή' αυτής της πορείας: «Η 'αληθινή δημοκρατία', στο μέτρο που είναι και για να είναι αληθινή, δεν μπορεί... να υπηρετεί το μερικό συμφέρον των ιδιοκτητών του πλούτου σε βάρος των φτωχών». Αν και η θεωρία του δεν θεμελιώνεται ακόμα στο έδαφος της πάλης των τάξεων, στην Κριτική, ο Μαρξ εκφράζει για πρώτη φορά την άποψη για την αναγκαιότητα του στρατηγικού στόχου για το ριζικό μετασχηματισμό της κοινωνίας. Όπως επισημαίνει παρακάτω ο συγγραφέας: «Το θεμελιώδες ζήτημα του προ-κομμουνιστικής μαρξικής θεωρίας της δημοκρατίας δεν είναι άλλο από τον αυτοπροσδιορισμό του λαού ως κυρίαρχου συλλογικού υποκειμένου».

Ένα χρόνο μετά, στα Οικονομικά και Φιλοσοφικά Χειρόγραφα 1844, ο Μαρξ εμφανίζεται ανοικτά ως οπαδός της εργατικής επανάστασης. Αποφασιστικός παράγοντας γι' αυτό το προχώρημα ήταν η μετακίνησή του στο Παρίσι το 1843

Γράφει ο Θανάσης Καμπαγιάννης

και η εμπειρία από το οργανωμένο εργατικό κίνημα που υπήρχε εκεί, καθώς και η εξέγερση των γερμανών κλωστοϋφαντουργών στη Σιλεσία, όπου η εργατική τάξη έδειξε με δραματικό τρόπο πως δεν ήταν 'παθητικό στοιχείο', αλλά το υποκείμενο του μετασχηματισμού της κοινωνίας. Οι επαναστάσεις που σάρωσαν την Ευρώπη το 1848 βάθυναν περισσότερο την αντίληψη του Μαρξ για το ταξικό περιεχόμενο της δημοκρατίας. Και πάνω απ' όλα η Παρισινή Κομμούνα το 1871, του έδειξε στην πράξη τι θα μπορούσε να σημαίνει η εργατική δημοκρατία των άμεσα εκλεγμένων και ανακλητών αντιπροσώπων.

Χωρίς να αρνείται ότι υπάρχουν διαφορές ανάμεσα στο 'νεαρό' και τον 'ώριμο' Μαρξ, η διαπίστωση στην οποία επιμένει ο συγγραφέας από την εισαγωγή του βιβλίου είναι «*ότι δεν υπάρχει αποκλειστικά και μόνο μια ασυνέχεια (τομή) ανάμεσα στην πολιτική που απορρέει από τα νεανικά έργα του Μαρξ και σε εκείνη που συγκροτείται στη βάση των ώριμων έργων του*», όπως υποστηρίζει, για παράδειγμα, ο Άλτουσέρ.

Μολονότι από το βιβλίο απουσιάζει η σχέση του Μαρξ με τα ζωντανά κινήματα της εποχής του, κινδυνεύοντας έτσι να αφήσει την εντύπωση ότι η θεωρητική του εξέλιξη ήταν αποτέλεσμα μόνο διανοητικών διεργασιών, το συμπέρασμα εκφράζεται με αρκετή σαφήνεια στην τελευταία παράγραφο: «*Η προσέγγιση της 'αληθινής δημοκρατίας' και εκείνη της Παρισινής Κομμούνας, συνιστούν στιγμές της διαλεκτικής πορείας ενός στοχασμού που ανοίγεται στον κόσμο της εποχής του, εντάσσεται οργανικά στους ταξικούς αγώνες από την πλευρά των κολασμένων της γης και συμβάλλει αποφασιστικά στη χάραξη ενός στρατηγικού σχεδίου κοινωνικής απελευθέρωσης*».

Κώστας Πίττας

Περιοδικές εκδόσεις του τελευταίου εξαμήνου θα απασχολήσουν την τρέχουσα Επισκόπηση.

Δύο τεύχη της **Μαρξιστικής Σκέψης** έχουν εμφανιστεί στις προθήκες από την τελευταία μας στήλη. Το ένα είναι ο 13ος τόμος (Απρίλιος-Ιούνιος 2014) με ένα πολύ ενδιαφέρον αφιέρωμα που τιτλοφορείται «**Μαρξισμός – Ο εικοστός αιώνας**». Πρόκειται για μεταφράσεις και αναδημοσιεύσεις πλήθους κειμένων κλασικών του μαρξισμού του 20ού (κυρίως) αιώνα, που ξεκινάνε από τον **Μαρξ** και τον **Ένγκελς**, τον **Λένιν** και τον **Τρότσκι**, τη **Λούξεμπουργκ** και τον **Γκράμσι**, για να φτάσουν μέχρι τον **Ερνέστο Μαντέλ** και τον **Τόνι Κλιφ**. Οι θεματικές του αφιερώματος απλώνονται σε ένα πλατύ εύρος και αφορούν τον ιστορικό υλισμό, την επαναστατική προοπτική, το κόμμα και την ταξική συνείδηση, την ιδεολογία και τη διαλεκτική, κοκ. Οι συντελεστές της Μαρξιστικής Σκέψης έχουν, μέσα από το μεταφραστικό τους έργο, φέρει το ελληνικό κοινό σε επαφή με άγνωστα μαρξιστικά κείμενα: η ανάληψη της ευθύνης από μέρους τους του ελληνικού τμήματος της ιστοσελίδας Marxists Internet Archive είναι από αυτή την άποψη μια πολύ θετική είδηση.

Το πιο πρόσφατο τεύχος της Μαρξιστικής Σκέψης (τόμος 14, Ιούλιος-Σεπτέμβριος 2014) συνεχίζει το αφιέρωμα στην ιστορία του **ΣΕΚΕ-ΚΚΕ** καλύπτοντας την περίοδο 1918-1957. Τα άρθρα αυτού του τόμου καλύπτουν ξανά όλη τη σχετική χρονική περίοδο (όπως και αυτά του τόμου 12), με τα περισσότερα να αφορούν τα πρώτα χρόνια του ΚΚΕ, δηλαδή την περίοδο του ΣΕΚΕ: τέτοιες είναι οι μελέτες του **Τάκη Μαστρογιαννόπουλου**, του **Δημήτρη Αστερίου**, του **Γιώργου Πετρόπουλου**, του **Βλάση Αγτζίδη** και των **Δημήτρη Κατσουρίδα** και **Κώστα Παλούκη**. Ο Παλούκης γράφει επίσης για τη διαδικασία σταλινοποίησης του Κομμουνιστικού Κόμματος και την «ανάδειξη του αρχαιομαρξιστικού εχθρού», της οργάνωσης δηλαδή που για ένα χρονικό διάστημα συν-

δέθηκε με την αριστερή αντιπολίτευση του Τρότσκι. Σχετικό με άρθρα και βιβλιοκριτικές που απασχόλησαν και το δικό μας περιοδικό είναι το άρθρο του **Θόδωρου Κουτσουμπού** με τίτλο: «**Μορφές εναλλακτικής εξουσίας στην Ελεύθερη Ελλάδα του βουνού**», ενώ ο **Μιχάλης Λυμπεράτος** γράφει για την εμπειρία του ΔΣΕ (του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας).

Στα τελευταία τεύχη του **Σοσιαλισμός από τα Κάτω** αφιερώσαμε πολύ χώρο στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, με αφορμή τη συμπλήρωση φέτος των 100 χρόνων από το ξέσπασμά του. Ένα από τα ωραιότερα αφιερώματα στο ίδιο θέμα είναι αυτό του λογοτεχνικού περιοδικού **Το Δέντρο** με τίτλο «**1914: Οι συγγραφείς και ο πόλεμος**» (τεύχος 199-200, Ιούλιος 2014). Είναι δύσκολο να συνειδητοποιήσουμε σήμερα πόσο σοκαριστικός υπήρξε ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος για τους ανθρώπους που τον έζησαν: όλες οι τεχνολογικές πρόοδοι (εντός ή εκτός εισαγωγικών) της ανθρωπότητας, από τους σιδηρόδρομους μέχρι τα νέα οπτικά συστήματα, σήμαναν ότι το μακελειό δεν είχε προηγούμενο. Τα ίχνη του πολέμου υπάρχουν ανάγλυφα στους μεγάλους συγγραφείς της εποχής. Στο αφιέρωμα παρελάζουν ο **Τόμας Μαν**, ο **Έριχ Μαρία Ρεμάρκ** (με το θρυλικό «Ουδέν νεότερον από το δυτικό μέτωπο»), ο **Γιόζεφ Ροτ**, ο **Στέφαν Τσβάιχ**, ο **Ρομέρ Ρολάν** και πολλοί ακόμα λογοτέχνες, συγγραφείς και ποιητές. Ο Σωτήρης Κοντογιάννης έχει ήδη αναφερθεί σε κάποια από αυτά τα έργα στη σχετική ανθρογραφία του στο περιοδικό μας.

Ο Γιόζεφ Ροτ περιέγραψε τόσο γλαφυρά το κλίμα του τέλους του Πολέμου, σε μια μικρή πόλη στην ανατολική μεθόριο της Ευρώπης, στο έργο του **Hotel Savoy**. Από εκεί και το απόσπασμα για τους φαντάρους που επέστρεφαν από το μέτωπο: «*Γύριζαν από τη Ρωσία, έφερναν μαζί τους την πνοή της μεγάλης επανάστασης: ήταν λες και τους είχε ξεράσει η επανάσταση προς τη Δύση, όπως ο κρατήρας του ηφαιστείου ξερνάει τη λάβα...*».

τιμή 2€

www.ergatiki.gr
ergatiki@gmail.com

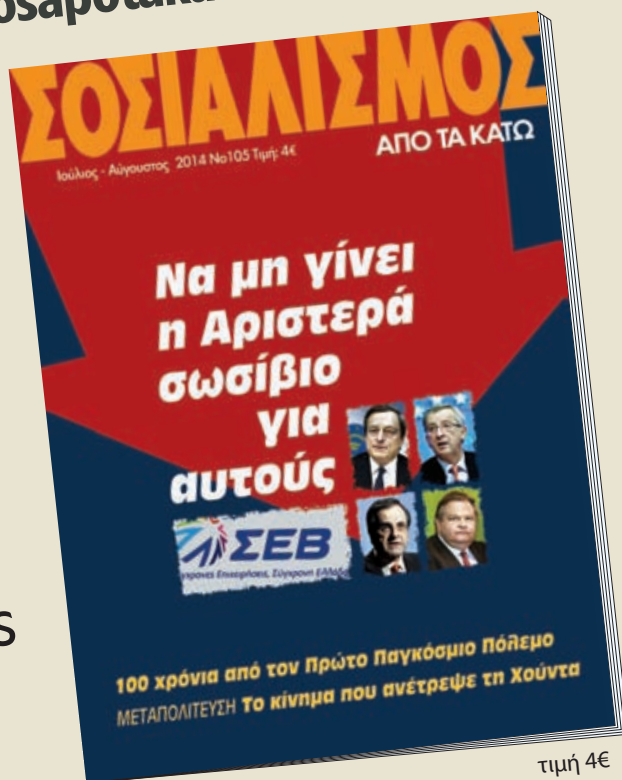
Βδομαδιατική
 εφημερίδα της
 αντικαπιταλιστικής
 αριστεράς

**ΕΡΓΑΤΙΚΗ
 ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ**

Διμηνιαίο Περιοδικό
ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ
 ΑΠΟ ΤΑ ΚΑΤΩ

Αγώνες αναλήψεις, το διεθνές κίνημα,
 Ιστορία, Βιβλία και τέχνη
 Γραφτείτε συνδρομητές

www.socialismfrombelow.gr
socialismosapotakato@gmail.com

τιμή 4€

τιμή 12€

τιμή 15€

τιμή 4€

τιμή 9€

Εκδόσεις **μαρξιστικό**
βιβλιοπωλείο
www.marxistiko.gr

Φειδίου 14-16 πίσω από Τιτάνια-REX τηλ.: 210 5247584